

**”DEMOKRATIA ON EVOLUUTION
EIKÄ REVOLUUTION TULOS.”**
Tulkintoja kansalaisaktiivisuuden taustoista

Tuomas Luoma
Maisterintutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofia laitos
Humanistis-
yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
kevät 2021

TIIVISTELMÄ

”DEMOKRATIA ON EVOLUUTION EIKÄ REVOLUUTION TULOS.”

Tulkintoja kansalaisaktiivisuuden taustoista

Tuomas Luoma
Sosiologia
Maisterintutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Pertti Jokivuori
Kevät 2021
Sivumäärä: 83 sivua

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella sitä, millaisia ilmiöitä on löydettävissä kansalaisaktiivisuuden taustalta. Tutkimuksessa selvitetään millaisilla tavoilla suomalaiset vaikuttavat ja minkälaiset sosiodemografiset taustatekijät ennustavat kansalaisaktiivisuutta. Tutkimuksessa luodaan katsausta kansalaisyhteiskunnan historiaan, erilaisiin piirteisiin ja pohditaan sen sisällä tapahtuvaa kansalaisaktiivisuutta. Tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä kansalaisaktiivisuutta tarkastellaan erityisesti Neil Smelserin kollektiivisen toiminnan lisäarvomallin ja Otthein Rammstedtin yhteiskunnallisten liikkeiden prosessimallin valossa.

Tutkimuksessa kansalaisaktiivisuutta tarkastellaan yhdistysten, uusien yhteiskunnallisten liikkeiden ja uudenlaisen konnektiivisen toiminnan valossa. Tutkimustuloksissa arvioidaan kansalaisaktiivisuuden jakaantumista erilaisten vaikuttamismuotojen välillä. Tutkimuksessa analysoituja kansalaisaktiivisuuden muotoja ovat yhteyden ottaminen politiikkaan tai virkamieheen, osallistuminen poliittisten järjestöjen tai muunlaisten yhdistysten toimintaan, kansalaisadressien allekirjoittaminen, kampanjatuotteiden esillä pitäminen, tuotteiden boikottaminen, mielenosoituksiin osallistuminen ja erilainen verkkovaikuttaminen. Tutkimus on kvantitatiivinen tutkimus, jossa kansalaisaktiivisuutta tarkastellaan European Social Survey 2016 Suomen aineiston kautta. Tutkimuksen analyyseissä keskeisimpiä monimuuttujamenetelmiä ovat ristiintaulukointi ja logistinen regressioanalyysi.

Tutkimuksen johtopäätöksissä vahvistetaan Suomen mainetta yhdistysten luvattuna maana. Johtopäätöksissä tuodaan esiin suurta eroa poliittisten ryhmien ja muun yhdistystoiminnan välillä. Suomalainen yhdistysaktiivisuus näyttää entistä enemmän kohdistuvan elämänapa- ja kulttuuriyhdistyksiin politiikan sijaan. Tutkimuksen lopussa todetaan, että sukupuoli ja ihmisten erilaiset tulotasot ovat varsin vähän yhteydessä erilaiseen vaikuttamiseen. Sen sijaan yleinen sosiaalinen aktiivisuus ja usko vaikuttamismahdollisuuksiin ennustavat monissa tapauksissa vaikuttamista. Tutkimuksen analyyysien valossa ihmisen ikä näyttää ennakoivan hyvin erilaista vaikuttamista ikäluokasta riippuen. Nuoria ikäluokkia yhdistää ennen kaikkea konnektiiviseen toimintaan liitettävä verkkovaikuttaminen.

Avainsanat: kansalaisaktivismi, kansalaisyhteiskunta, yhteiskunnallinen liike, yhdistys, kollektiivinen toiminta, konnektiivinen toiminta

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. YHTEISKUNNALLISEN VAIKUTTAMISEN SOSIOLOGIAA	4
2.1. Kansalaisyhteiskunta	4
2.1.1. Perinteinen ja moderni kansalaisyhteiskunta	4
2.1.2. Modernin kansalaisyhteiskunnan tehtävä	8
2.1.3. Moderni hyvinvointivaltio ja kansalaisyhteiskunta	11
2.2. Kansalaisaktivismi	14
2.3. Kollektiivisen toiminnan lisäarvomalli	16
2.4. Kulttuuriset arvo-orientaatiot ja arvotyypit	19
3. KANSALAISAKTIIVISUUDEN MUOTOJA	23
3.1. Yhteiskunnalliset liikkeet	23
3.2. Yhdistykset	25
3.3. Uudet yhteiskunnalliset liikkeet	29
3.4. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen neljäs sektori	32
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	36
4.1. Tutkimuskysymys	36
4.2. Kvantitatiivinen tutkimusmetodi	37
4.3. Logistinen regressioanalyysi	42
4.4. Tutkimusaineiston käsittelystä	43
5. KANSALAISAKTIIVISUUDEN ANALYSOINTIA	44
5.1. Kansalaisaktiivisuuden jakaantuminen	44
5.2. Kansalaisaktiivisuus sosiodemografisten taustatekijöiden valossa	47
5.2.1. Sukupuoli	47
5.2.2. Ikäluokat	48
5.2.3. Tulotasot	50

5.2.4. Usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin.....	52
5.2.5. Sosiaalinen aktiivisuus.....	54
6. MIKÄ ENNUSTAA KANSALAISAKTIIVISUUTTA?.....	57
6.1. Yhteyden ottaminen poliitikkoon tai virkamieheen	57
6.2. Osallistuminen poliittisten ryhmien toimintaan	59
6.3. Osallistuminen yhdistysten toimintaan.....	61
6.4. Kansalaisadressien allekirjoittaminen	63
6.5. Osallistuminen mielenosoituksiin	64
6.6. Tuotteiden boikotoiminen.....	65
6.7. Vaikuttaminen verkossa ja sosiaalisessa mediassa	67
6.8. Kansalaisaktiivisuuden kasaantuminen	69
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	72
8. LÄHTEET	77

1. JOHDANTO

Ihmisen mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on demokratian kulmakivi. Kansalaisyhteiskunnan ihanteiden täyttymistä voidaan arvioida tarkastelemalla vaikuttamisen, osallistumisen ja osallistamisen toteutumista yhteiskunnan erilaisilla tasoilla. Kansalaisyhteiskuntaa voidaan lähestyä yksilöiden, erilaisten virallisesti tai epävirallisesti järjestäytyneiden yhteisöjen, yhteiskunnan tai valtion näkökulmasta. Kansalaisyhteiskunta mielletään usein markkinoiden ja valtion sekä kuntien erilaisten instituutioiden väliseen alueeseen. Tuolla alueella on tilaa erilaiselle yhteistoiminnalle ja yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle.

Kansalaisaktiivisuuden piiriin voidaan mieltää kaikenlainen kansalaistoiminta poliittisissa puolueissa, ammattiyhdistystoiminnassa, urheiluseuroissa, kulttuuri- ja taidealalla, uskonnollisissa järjestöissä ja monilla muilla elämän ja yhteiskunnan alueilla. Suomalaista yhteiskuntaa kuvataan usein yhdistysten luvatuksi maaksi. Yhdistyksiä toimii erilaisilla elämäntasolla laadasta laitaan. Yhdistykset ovat ajaneet monenlaisten isojen ja pienten asioiden etua, liittäneet erilaisista taustoista tulevia ihmisiä yhteen ja toimineet hyvinvointivaltion merkittävänä tukirakenteena. Suurimmaksi osaksi yhdistysten toiminta on perustunut ihmisten vapaaehtoiselle aktiivisuudelle ja halulle vaikuttaa itselle merkitykselliseen asiaan. Siksi tämän tutkimuksen kysymyksenasettelu vaikuttamisen taustoista, vaikuttamiselle annetuista merkityksistä ja osallistumiseen liittyvistä ilmiöistä, on tärkeä tapa lähestyä myös suomalaista yhteiskuntaa kokonaisuudessaan. Vaikka monet perinteiset vaikuttamisen keinot eivät saa ihmisiä yhtä suurin joukoin liikkeelle kuin ennen, ovat esimerkiksi erilaiset yhdistykset edelleen merkittävimpiä konkreettisia vaikuttamisen muotoja (Ilmonen & Siisiäinen 1998, 9).

Monet perinteiset vaikuttamiskeinot ovat saaneet viimeisten vuosikymmenien aikana rinnalleen useita uusia vaikuttamisen tapoja. Uusi aika vaatii myös uudenlaisia tulkintoja erilaisista vaikuttamisen keinoista. Kaj Ilmonen ja Martti Siisiäinen kuitenkin painottavat, että vaikuttamista ja erilaisia liikkeitä selittävässä tulkinnoissa on vaarana nähdä menneisyys liian yhtenäisenä ja nykyisyys liian monimutkaisena kokonaisuutena (Ilmonen & Siisiäinen 1998, 8). Olisi liioiteltua väittää, että ihmiset eivät olisi monesti historian saatossa löytäneet

luovia ja yleisestä linjasta poikkeavia tapoja vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan. Kansalaisaktiivisuus on aina elänyt ja muuttunut suhteessa oman aikansa ilmiöihin.

Bryan Turner korostaa kansalaisuuden historian analyysissään, että kansalaisaktiivisuuden erilaiset puolet tulevat ymmärretyksi vain ymmärtämällä sitä aikaa ja kontekstia, missä vaikuttaminen on tapahtunut (Turner 1990, 211–212). Kansalaisaktiivisuuden muodot, tavoitteet ja ihmisten motiivit vaihtelevat ja saavat uusia ulottuvuuksia erilaisina aikoina. Siten tämän päivän kansalaisaktiivisuuden ymmärtämisessä ei voi ohittaa ajalle tyypillisiä ilmiöitä, kuten teknologian kehitystä, viestinnän nopeutumista ja maailman muuttumista globaalien kysymysten kautta. Oman roolinsa vaikuttamiseen tuovat samaan aikaan ilmenevät keskenään jännitteiset muutosprosessit. Toisaalta nykyistä aikaa leimaa vahva pyrkimys globaaliin yhtenäistymiseen ja rajattomuuteen, mutta toisaalta monissa asioissa koetaan tarvetta vaalia paikallisuutta ja vähemmistöön jäävien asioiden, ilmiöiden tai ihmisryhmien etua. Tämä luo omanlaisensa jännitteen ja haasteen myös yhteiskunnallisen vaikuttamisen dynamiikan ymmärtämiselle.

Yhteiskuntatieteiden ja sosiaalisen järjestyksen tutkimisen yksi peruskysymys pohtii sitä, kuinka ihmisten välinen yhteiselämä on mahdollista, vaikka yhteiskunta koostuu omaa etua tavoittelevista yksilöistä. Mikä saa ihmiset toimimaan yhteisten normien mukaan ja ponnistelemaan yhteisen hyvän eteen? Kysymystä voi lähestyä sekä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien, että yhteiskunnan rakenteiden ja yhtenäisyyden kautta. Kansalaisaktivismi voidaan nähdä tuossa keskustelussa sekä yhteyttä ja kiinteyttä synnyttävänä asiana, että tapana kanavoida tyytymättömyyttä vallitseviin olosuhteisiin.

"Demokratia on evoluution eikä revoluution tulos." Kyseiset sanat lausui suomalainen upseeri ja kirjailija Wolfgang Hallstén Halsti (1905–1985). Kansalaisaktivismi pitää sisällään sekä yhteiskuntaa ylläpitävän että sitä haastavan ulottuvuuden. Kumpi näkökulma on kokonaisuuden kannalta merkittävämpi? Riippuu keneltä kysyy. Halstin ajatuksissa hitaasti ja rauhassa rakennettu kansalaisyhteiskunta palvelee parhaiten yhteistä hyvinvointia, mutta mitä ajattelevat muut? (Laine 1989, 33.)

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan European Social Survey 2016 Suomen aineistosta suomalaista kansalaisaktiivisuutta. Turnerin ajatuksia mukaillen tutkimuksessa oletetaan, että suo-

malaista kansalaisaktiivisuutta tulee tulkita vahvasti paikallisesta yhteiskunnallisesta kontekstista käsin. Tutkimuksessa osallistumisen aktiivisuutta ja vaikuttamiselle annettuja merkityksiä pyritään selvittämään erilaisien sosiodemografisten tietojen avulla. Tällaisia ovat esimerkiksi vastaajien ikä, sukupuoli, tulotaso, luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja sosiaalisten suhteiden määrä. Suomalaista yhteiskuntaa tarkastellaan erilaisten yhteiskunnallisten liikkeiden sekä yhdistystoiminnan kontekstissa. Tutkimuksessa luodaan katsausta myös tekniikan kehityksen ja erityisesti sosiaalisen median synnyttämään ”neljännen sektorin” uudenlaiseen kansalaisaktiivisuuteen.

Tämän tutkimuksen alussa kartoitetaan aiheen ympärillä käytyä sosiologista keskustelua ja teoretisointia. Tuon keskustelun jälkeen esitellään tutkimuskysymys, johon lähdetään etsimään vastausta. Tämän jälkeen tutkimuksessa esitellään aineisto, sen tulkinnassa käytetyt monimuuttujamenetelmät ja aineistosta tehdyt johtopäätökset. Tutkimuksen lopussa aineistosta tehtyjä havaintoja tulkitaan osana aikaisempaa teoretisointia. Johtopäätöksissä pohditaan sitä, miten ajankohtaiset havainnot kansalaisaktiivisuudesta näyttäytyvät aikaisemman teoretisoinnin valossa. Johtopäätöksissä tuodaan esiin myös joitakin ajankohtaisia kysymyksiä ja ilmiöitä, joita tämän tutkimuksen havaintojen pohjalta olisi relevanttia tutkia lisää.

2. YHTEISKUNNALLISEN VAIKUTTAMISEN SOSIOLOGIAA

2.1. Kansalaisyhteiskunta

2.1.1. Perinteinen ja moderni kansalaisyhteiskunta

Sosiologisen tutkimuksen yksi peruskysymys tutkii sosiaalisen järjestyksen monimutkaista todellisuutta. Sosiaalisen järjestyksen problematiikka voidaan tiivistää kysymykseen, miten sosiaalinen järjestys on mahdollista yhteiskunnassa, jossa ihmiset ovat vapaita yksilöitä toimimaan omien intressiensä mukaan? Voimme kysyä, miten erilaiset yhteiskunnat ja ihmisten välinen yhteiselämä voivat toteutua, jos yhteiskunta koostuu omaa etuaan ajavista yksilöistä? Miten ihmisten hyvinkin erilaisia intressejä voidaan toteuttaa siten, että yhteiskunta ei ajaudu kaaokseen? Kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta olennainen kysymys on, miten voidaan luoda sellainen poliittinen järjestelmä, jossa valta on jakaantunut demokraattisesti ja ihmisten on mahdollisimman helppo vaikuttaa asioihin sekä paikallisesti että valtion tasolla.

Sosiologisessa tutkimuksessa analysoidaan usein modernia yhteiskuntaa. Modernin määrittely pitää sisällään jonkinlaisen lähtöoletuksen modernin ja perinteisen välisestä erosta. Pertti Töttö (1989, 13–16) liittää perinteisen yhteiskunnan piirteisiin paikallisyhteisöjen omavaraisuuden, käyttäytymisen ja luonteenlaadun kollektiivisuuden sekä ihmissuhteiden henkilökohtaisuuden. Tällä Töttö korostaa sitä, kuinka perinteisissä yhteiskunnissa ihmisiä ei määritelty aseman, viran tai erilaisten roolien kautta. Tötön mukaan perinteisille yhteiskunnille oli tyypillistä ihmisten yksityisen ja julkisen tilan sekoittuminen, tai tarkemmin ilmaistuna kyseisten roolien puuttuminen.

Ferdinand Tönniesin (1855–1936) esittämä jaottelu traditionaalisen ja modernin yhteiskunnan eroista on laajasti viitattu tulkinta yhteiskunnan muutoksesta. Tönniesin jako perinteisiin *Gemeinschaft* ja moderneihin *Gesellschaft* yhteiskuntiin pyrkii tiivistämään kahteen jakolinjaan sosiaalisen elämän luonnetta. Tönniesin tulkinta tulee sisällöllisesti lähelle Émile Durkheimin typologiaa orgaanisesta ja mekaanisesta solidaarisuudesta. (Saaristo & Jokinen 2004, 246.)

Tönniesin yhteiskuntadikotomiaa voidaan lähestyä evolutionistisena historianteoriana ihmisten sosiaalisen elämän vaiheista (Saaristo & Jokinen 2004, 246). Tällaisen tulkinnan mukaan modernisaatioon johtaneet yhteiskunnan muutokset ohjasivat sosiaalista elämää kohti *Gesellschaft* yhteiselämää. Tämän seurauksena aikaisempi yhteisymmärrykseen, solidaarisuuteen ja ihmisten luonnollisiin sosiaalisiin siteisiin perustuva yhteiskunta on pikkuhiljaa jäänyt historiaan. *Gemeinschaft* yhteiskunnan on syrjäyttänyt *Gesellschaft* yhteiskunta, jossa yhteisöllisyyden on korvannut rationaalisuus, vaihdon laki sekä yhteisten sopimusten pitäminen. Tällaisen tulkinnan mukaan sosiaalinen todellisuus on kulkenut yhteisöstä kohti yhteiskuntaa, valtiota ja modernia taloutta. (Kovero 2004, 22.)

Tönniesin yhteiskuntadikotomiaa voidaan lähestyä myös toisenlaisesta näkökulmasta. Seppo Koveron (2004, 130–131) mukaan käsiteparin voidaan tulkita kuvaavan erilaisia käsitteellisiä rakennelmia ja sosiaalisten suhteiden muodostumisen ääripäitä, jotka voivat kuitenkin elää rinnakkain samassa yhteiskunnassa. Näin ajateltuna ei voida yleistää, että ihmisten välinen vuorovaikutus muuttuisi väistämättä kohti yhteiskunnallisia suhteita.

Tällaista ajattelua tukee näkemys siitä, kuinka yhteisölliset ja yhteiskunnalliset suhteet voidaan eritellä pienempiin osatekijöihin. Tönniesin *Gemeinschaft* voidaan erotella sukulaisuuteen, kehittyneisiin yhteisiin tapoihin ja sellaiseen mielen yhteistoimintaan, jolla pyritään saamaan aikaan jotain yhteistä toimintaa. Yhteyttä voidaan kokea konkreettisesti samassa paikassa, tai etäältä henkisenä yhteytenä toisensa tuntevien ihmisten kesken (Kovero 2004, 131). Arne Runebergin (1971, 3–4) mukaan myös Tönniesin *Gesellschaft* yhteiskunnallisina suhteina voidaan eritellä ainakin neljään osatekijään: yhteiskuntaan, yhdistykseen, seurapiiriin (epämuodollisesti organisoitu sosiaalinen suhde) ja yhtiöihin (muodollisesti organisoitu sosiaalinen suhde).

Modernissa maailmassa kansalaisyhteiskunta mielletään usein valtion instituutioiden ja markkinoiden ulkopuoliseksi ihmisten ja yhdistysten verkostoksi. Tällaisen määritelmän syntymisellä on kuitenkin oma historiansa. Kansalaisyhteiskunnan historia on yhteydessä perinteisen ja modernin elämän ja yhteiskunnan muutosten prosesseihin. Sosiologinen tutkimus havahduttaa yhteiskunnan ominaispiirteiden määrittelyn lisäksi kysymään: miksi sosiaalinen todellisuus, yhteiskunnat ja kansalaisyhteiskunta osana sitä kehittyivät nykyiseen

muotoonsa (Saaristo & Jokinen 2004, 243)? Sakari Hännisen (2011, 147) mukaan myös kansalaisyhteiskunta määritellään usein polarisoituneesti vastakäsitteeksi, joka tulee ymmärretyksi vain suhteessa jonkinlaiseen toiseen yhteiskuntamuotoon. Tämä näkyy hyvin kansalaisyhteiskunnan monivivahteikkaassa historiassa.

Hännisen mukaan (2011, 147) antiikissa politiikan tilayhteisö (*politike koinonia*), joka voidaan nähdä kansalaisyhteiskunnan esivaiheena, toimi vastakohtana barbaareille, jotka eivät järjestäytyneet sivistyneesti poliittisen valtiollisen elämän ympärille. Rooman vallan aikana oma yhteiskunnallinen järjestys (*societas civilis*) sai merkitystään vertautumalla metsässä asuviin villi-ihmisiin. Tällaisen käsitteistön päälle roomalais-katolinen kirkko rakensi yhteiskuntateologiaa, jonka avainkäsitteinä toimi kuuliaisen ja aktiivisen yhteisöelämän ja pakanallisen elämän erottaminen toisistaan (Räisänen 2010, 308).

Merkittävä käänne kansalaisyhteiskunnan ymmärtämisessä tapahtui valistuksen aikana, jolloin John Locken ja Thomas Hobbesin innoittamana kansalaisyhteiskuntaa ryhdyttiin tarkastelemaan luonnontilan vastakohtana. Tästä avautuneen ajattelun myötä kansalaisyhteiskunta asettui G.W.F. Hegelin ajattelussa vastakkain valtion kanssa, jolloin termi linkittyi vahvasti markkinoihin. Myöhemmin skottilaisen valistuksen piirissä kansalaisyhteiskunnan poliittista painoarvoa haluttiin korostaa asettamalla kansalaisyhteiskunta vastakkain myös markkinoiden kanssa. Pienin askelin kansalaisyhteiskunta irtaantui instituutioista ja markkinoista omaksi yhteistoiminnan, yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja vapaan toiminnan kentäksi. (Hänninen 2011, 148–149.)

Suomessa kansalaisyhteiskunnan nykyinen merkitys hengittä liberalismin aatesuunnasta, jonka alkuvaiheilla korostettiin valtion ja kansalaisyhteiskunnan erottamista toisistaan. Tämä näkyi muun muassa sääty-yhteiskunnan ja valtionkirkon arvostelamisessa. Suomen kansalaisyhteiskunnan historiaa on leimannut myös vaikutteiden hakeminen muualta Euroopasta. Tämä voidaan tulkita jonkinlaiseksi itsenäistymisen synnyttämäksi reaktioksi oman identiteetin luomisessa Venäjän vallan jälkeen. (Metsämäki & Nisula 2006, 27–28.)

Krishan Kumar (1994, 376, 390) näkee kansalaisyhteiskunnan rikkaassa historiassa myös haasteita, jotka vaikeuttavat nykypäivänä termin käyttöä. Koska nykyinen sisältö kansalaisyhteiskunnalle on rakennettu arvostettujen ajattelijoiden ja sosiologien ajatusten varaan, saattaa tämä estää kansalaisyhteiskunnan todellisuuden havainnoimista sellaisena kuin se

on. Kumarin mukaan kansalaisyhteiskunnan monimuotoisen historian nostalgiasoiminen voi estää myös selkeiden uusien tulkintojen tekemistä. Kumarin ratkaisu tähän orastavaan ongelmaan on välttää kansalaisyhteiskunnan määrittelyä vetoamalla ensi sijassa historiasta tunnettujen sosiologien ja filosofien ajatuksiin. Myös heidän ajatuksensa ovat syntyneet sellaisessa kontekstissa, jossa kansalaisyhteiskunta on saanut sisältönsä oman ajan yhteiskunnallisten vastakkainasettelujen kautta.

Merkittävä rooli kansalaisyhteiskunnan nyky-ymmärryksestä nousee Alexis de Tocquevillen (1805–1859) teoretisoinnista. Tocqueville erotti ajattelussaan erilaiset yhteiskunnan osat toisistaan. Tällaisia olivat muun muassa poliittinen yhteiskunta, kansalaisyhteiskunta ja uskonnollinen yhteiskunta (Hänninen 2011, 150). Tocquevillen kansalaisyhteiskunnan teoretisointi sai alkusysäyksensä 1800-luvun Yhdysvalloissa. Olennaiseksi nousi havainto siitä, kuinka ihmiset kokivat itsensä ensi sijassa kansalaisiksi jonkinlaisen alamaisuuden sijasta. Tasa-arvoisen kansalaisuuden kokeminen liittyy kiinteästi demokraattisen yhteiskunnan ihanteisiin. Tocquevillen mukaan tasa-arvon toteutuminen saattaa kuitenkin passivoida ihmisiä. Koska kaikkien ihmisten ei ole mahdollista ymmärtää, hahmottaa tai edes kiinnostua suurista poliittisista ilmiöistä, voidaan poliittista ja yhteiskunnallista aktiivisuutta lisätä antamalla ihmisille mahdollisuuksia päättää ja vaikuttaa pienempiin ihmisten arkea lähellä oleviin asioihin. Tällainen lähtökohta ylläpitää Tocquevillen mukaan demokraattista yhteiskuntaa, jossa yhdistykset liittävätkin yksilöitä ja valtioita lähemmäs toisiaan. (Tocqueville 2006, 51–52.)

Tässä luvussa on käsitelty kansalaisyhteiskunnan muodostumista ja sen suhdetta moderniin yhteiskuntaan. Anthony Giddens (1984, 235–236) korostaa yhteiskunta-analyysissään sitä, kuinka tutkimalla erilaisten yhteiskuntien kehityksiä ei ole mahdollista luoda mallia deterministisestä historian etenemisestä, jossa historian tapahtumat seuraavat väistämättä toisiaan ennalta määrättyllä tavalla. Siten myöskään ihmisten käyttäytymistä ei voida täysin ennakoida sen perusteella, kuinka monimutkaisessa tai traditionaalisen yksinkertaisessa yhteiskunnassa ihminen elää. Giddensin ajatukset nousevat hänen Marxista tekemiensä tulkintojen pohjalta, jolloin hänen kritiikkinsä pohtii tuotantovoimiin ja yhteiskuntasuhteisiin liittyvää determinismistä. Kuitenkin myös ihmisen sosiaalisessa elämässä monet ilmiöt näyttävät tapahtuvan satunnaisessa järjestyksessä ja suhtautuvat toisiinsa monilla erilaisilla tavoilla. Tämä vaikuttaa myös kansalaisyhteiskuntaan ja sen sisällä tapahtuvaan kansalaisaktiivisuuteen.

Vaikka yleistäen voidaan todeta, että historian saatossa kansalaisyhteiskunnan määritelmät ovat aina olleet kiinteästi yhteydessä paikalliseen kontekstiin ja tulleet ymmärretyiksi vain sen kautta, joutuu käsitys entistä enemmän haastetuksi erilaisten globaalien ilmiöiden takia. Mary Kaldor on korostanut yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämisessä globalisaation tuomaa muutosta. Kaldorin kansalaisyhteiskunnan teoretisointi lähtee liikkeelle toteamuksesta, kuinka käsitteet kansalaisyhteiskunta ja globaali ovat olennaisesti linkittyneet toisiinsa. Kaldorin mukaan kansalaisyhteiskunta ei ole enää sidottu kansallisiin rajoihin yhtä selvästi kuin ennen. Tästä syystä kansalaisyhteiskuntaa ja sen sisällä tapahtuvaa vaikuttamista ei voida enää ymmärtää globalisaatiosta irrallisena todellisuutena tai tutkimuskohteenä. (Kaldor 2006, 26–27.)

2.1.2. Modernin kansalaisyhteiskunnan tehtävä

Kansalaisyhteiskunnan tehtävää on määritelty ja teoretisoitu eri aikakausina erilaisin tavoin. Usein teoretisoinnin taustalla ovat erilaiset paikalliset yhteiskuntapoliittiset tilanteet ja kulttuurit, jotka luonnollisesti ohjaavat tulkintaa tiettyyn suuntaan. Perinteisesti kansalaisyhteiskunta on nähty julkisena tilana, jossa yksilöt voivat hoitaa yhteisönsä asioita. Uudemmissa tulkinnoissa on korostunut ihmisten aktiivisuus ja velvollisuus osallistua yhteisten asioiden hoitamiseen. Kansalaisyhteiskunnalle on tyypillistä, että se joutuu toimimaan monenlaisen paineen alla. Kansalaisyhteiskuntaan vaikuttaa muun muassa ympärillä olevat aatteet ja arvot, poliittiset suhdanteet sekä talous- ja hyötyajattelu (Hänninen 2011). Kansalaisyhteiskuntaa haastaa myös yhteiskunnan yksilöllistyminen. Pitkässä historiankuvassa usein todetaan, että ihmisten kiinnostu osallistua erilaisten kollektiivisten liikkeiden toimintaan on vähäisempää kuin menneinä vuosikymmeninä. Modernin ajan yksilöllistyminen ja kansalaisyhteiskunnan ihanne yhteisöllisyydestä on vaikea sulauttaa harmonisesti yhteen. (Aro & Jokivuori 2015, 141.)

Hallinnon näkökulmasta kansalaisyhteiskunnan rooli on korostunut sen myötä, kun historian saatossa politiikassa, päätöksenteossa ja hyvinvointivaltion asioiden hoitamisessa pääpaino on siirtynyt hallinnosta joustavampaan verkostojen ja yksityisen sektorin suhteita painottavaan hallintaan. Hallinnolla viitataan perinteisesti julkisen sektorin toimintaan, joka nähdään muusta yhteiskunnasta ja sosiaalisista suhteista irrallisena toimintana. Hallinnolle ominaista

on hierarkinen ylhäältä alaspäin suuntautuva vallankäyttö. Termillä hallinta kuvataan laajempaa yhteiskunnan järjestäytymistä, jossa asioiden hoidossa verkostoille sekä julkisen ja yksityisen sektorin vuoropuhelulle annetaan suurempi rooli. (Anttiroiko ym. 2003, 168.)

Mary Kaldor (2006, 20–25) rakentaa kansalaisyhteiskunnan teoretisointiaan tulkitsemalla termin sisältöä viiden erilaisen näkökulman kautta. Kaldorin mukaan kaksi ensimmäistä teoretisointia ovat monessa määrin jääneet jo historiaan, mutta kolme jälkimmäistä edustavat nykyisiä rinnakkain eläviä tulkintoja kansalaisyhteiskunnan tehtävästä.

TAULUKKO 1 Mary Kaldorin kansalaisyhteiskunnan tulkinnat (Kaldor 2006, 20–25)

<u>Yhteiskuntatyyppi</u>	<u>Keskeinen sisältö</u>
Societas civilis	Kansalaisyhteiskunta rauhanomaisena poliittisena yhteisönä, jossa väkivallan käyttö on minimoitu. Keskeistä lakien tuottama turvallisuus osana yhteiskuntajärjestystä. Kansalaisyhteiskunta kiinteässä yhteydessä sivistyneeseen ja oikeudenmukaiseen valtioon.
Porvarillinen yhteiskunta	Kansalaisyhteiskunta todellisuuden kenttänä, joka erottuu valtiosta ja perheestä ja linkittyy kapitalisimin varhaisiin prosesseihin. Olennaista porvarillisen yhteiskunnan määritelmässä on yksilöllisyyden ja vapaiden markkinoiden merkityksen korostaminen osana yhteiskuntajärjestystä.
Kansalaisaktivistien versio	Aktivistien näkemys kansalaisyhteiskunnasta, jossa tavoitteena on vaikuttaa politiikkaan perinteisten vaikuttamiskeinojen ulkopuolella. Tällaisessa tulkinnassa ihannoidaan kansalaisten oma-aloitteista järjestäytymistä ja radikaalia vaikuttamista myös poliittisen painostamisen avulla.
Uusliberaali versio	Kansalaisyhteiskunnan määritelmässä korostuu sosiaalinen ja voittoa tavoittelematon yhdistyselämä, ”kolmas sektori”. Uusliberaalissa yhteiskunnassa kansalaisyhteiskunta ja sen järjestöt täydentävät hyvinvointivaltion tavoitteita hoitamalla sellaisia hyvinvointipalveluita, joiden hoitamiseen valtiolla ei ole resursseja.
Postmoderni versio	Kansalaisyhteiskunnassa korostuu moniarvoisuus ja erilaisten aatteiden kilpailu, joka voi johtaa suvaitsevaisuuteen tai riitaisaan erilaisten aatteiden vastakkainasetteluun. Postmodernin kansalaisyhteiskunnan ihanteissa korostuu erilaisten kansallisten, uskonnollisten ja aatteellisten identiteettien rauhanomaisen yhteiselämä.

Kaldorin (2006, 14) mukaan monenlaiset ajan tuomat muutokset ovat johtaneet siihen, että kansalaisyhteiskunnalle ja sen tehtävälle ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Toisaalta määritelmien hajanaisuus tekee termistä kiinnostavan ja sitä on helppo joustavasti soveltaa hyvin erilaisiin tarkoitukseen, ajatuksiin ja muun muassa keskenään hyvin erilaisia tavoitteita ajaviin poliittisiin agendoihin.

Laajasti ajateltuna kansalaisyhteiskunta voidaan siis ymmärtää sosiaalisen todellisuuden kentäksi, jossa kansalaisten, yhteiskunnan ja valtion keskinäiset suhteet organisoituvat. Tällaisesta näkökulmasta käsin kansalaisuus tarkoittaa aktiivista toimintaa yhteisen hyvän eteen. Kansalaisyhteiskunnan tehtävä on edistää aktiivista kansalaisuutta. Tuohon toimintaan yhdistetään hyväntekeväisyyttä, vapaaehtoistyötä, sosiaalisia tavoitteita ja voittoa tavoittelematonta toimintaa. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta kansalaisyhteiskunta tarjoaa ihmisille hyväksyntää ja sitoo erilaisia aatteita yhteen. Hännisen mukaan kansalaisyhteiskunta mahdollistaa yksimielisyyden ja erimielisyyden sekä varmuuden ja epävarmuuden keskelle jäävän välitilan. Tuo harmaa alue voidaan nähdä avoimena ajattelun ja toiminnan tilana, johon vaikuttavat myös erilaiset arvot, intressit ja poliittiset suhdanteet. (Hänninen 2011, 153–154.)

Edellä mainitun avoimen tilan mahdollistamisen lisäksi kansalaisyhteiskunnan erilaisia tehtäviä voidaan eritellä pienempiin osatekijöihin. Moraalis-eettisestä näkökulmasta kansalaisyhteiskunta takaa yhteiskuntaan vakautta, rauhaa ja harmoniaa. Tästä näkökulmasta kansalaisyhteiskunnan tehtävänä on tuottaa yhteiskuntaan tasapainoa ja positiivista sosiaalista vuorovaikutusta sekä lisätä luottamusta sen monilla erilaisilla tavoilla. Erilainen kansalaisyhteiskunnan toiminta yhdistää erilaisia ihmisiä myös poikkeuksellisen laajasti, mikä vähentää sosiaalisia jännitteitä ja ihmisten eriytymistä. Edellisten lisäksi kansalaisyhteiskunnalla on monenlaisia yhteiskunnan hyvinvointiin liittyviä rakenteellisia tehtäviä. Monet yhdistykset nostavat esiin sellaisia sosiaalisia kysymyksiä, jotka muuten olisivat vaarassa jäädä vaille huomiota isompien rakenteiden keskellä. Yhteiskunnan kehittämisen näkökulmasta toimiva kansalaisyhteiskunta uudistaa monia rakenteita kiinnittämällä huomiota yhteiskunnan epäkohtiin. Lisäksi kansalaisyhteiskunnan monet piirteet ja toimijat luovat mahdollisuuden arvioida ja valvoa muun muassa markkinoita, poliittista kenttää ja monia yhteiskunnan toimijoita. Kansalaisyhteiskunta on usein nähty väkivallan minimoimisen välineenä kaikissa sen sosiaalisissa ja yhteiskunnallisissa muodoissa (Kaldor 2006, 15).

2.1.3. Moderni hyvinvointivaltio ja kansalaisyhteiskunta

Hyvinvointivaltion syntyminen voidaan liittää ihmisen haluun tuoda tasapainoa ja vakautta erilaisten elämäntilanteiden, kriisien ja muutosten keskelle. Tällaisten tehtävien siirtyminen perheiltä ja erilaisilta hyväntekeväisyyttä tekeviltä järjestöiltä valtiolle toimi modernin hyvinvointivaltion alkusysäyksenä. Tässä prosessissa olennainen kysymys on myös ollut pyrkimys suurten tuloerojen tasaamiseen ja erityisesti köyhimpien ihmisten tukemiseen. (Kujala & Danielsbacka 2015, 29, 49.)

Aktiivisen kansalaisuuden voidaan olettaa vaikuttavan ihmisten hyvinvointiin monilla tavoilla. Yhteisöjen tasolla kansalaisaktiivisuudella mahdollistetaan sellaista hyvinvointia, jonka tuottamiseen muilla toimijoilla ei ole resursseja. Erityisesti sosiaaliselle puolelle suuntautuva kansalaisaktiivisuus vähentää muun yhteiskunnan painetta erilaisten hyvinvointipalveluiden tuottamiselle. Omanlainen näkökulma ihmisten ja yhteiskunnan hyvinvointiin syntyy niistä merkityksellisyyden kokemuksista, joita kansalaisaktiivisuus synnyttää.

Käytännössä hyvinvointivaltiot ovat järjestäytyneet hyvin erilaisilla tavoilla eri puolilla maailmaa. Richard Titmuss erittelee hyvinvointivaltiota kolmesta näkökulmasta. Residuaalisessa mallissa hyvinvoinnin luonnollisena tuottajana pidetään työtä ja markkinoita sekä perhettä ja läheisiä ihmisiä. Yhteiskunnan sosiaalipalvelut tulevat kysymykseen vasta siinä vaiheessa, jos edelliset eivät pysty tuottamaan ihmiselle hyvinvointia. Toiseksi teollisen yhteiskunnan suorituskeskeisessä mallissa hyvinvointi liitetään vahvasti ihmisten ansioihin ja ponnisteluihin työssä, minkä palkintona hyvinvointi ja sen palvelut ovat saatavilla. Institutionaalisessa mallissa valtion saama tulo puolestaan jaetaan uudelleen universaaliin sosiaalipolitiikkaan nojautuen. (Titmuss 1974, 30–32.)

Myös Gøsta Esping-Andersen on määritellyt eroja ja yhtäläisyyksiä erilaisten hyvinvointivaltioiden välille. Hänen mukaansa kaikissa järjestelmissä yhdistyy tietyt samat piirteet: kansalaisuuden ja hyvinvointivaltion keskinäinen yhteys, sosiaalisten oikeuksien esillä pitäminen ja hyvinvointivaltion palveluiden suhteuttaminen markkinoihin ja perheen merkitykseen yhteiskunnassa. (Esping-Andersen 1990, 21.)

Esping-Andersenin määritelmissä hyvinvointivaltiot voidaan jakaa kolmeen malliin. Näissä hyvinvointiregiimeissä on erilaisia painotuksia sen suhteen, kenellä on ensisijainen vastuu

hyvinvoinnin tuottamisessa ihmisille. Ensimmäinen hyvinvointiyhteiskunnan malli voidaan nimetä liberaaliksi hyvinvointivaltion malliksi, joka toteutuu esimerkiksi Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Tuossa mallissa korostuu yksilön vastuu huolehtia itsestään ja perheestään työn kautta ansaittujen tulojen avulla. Tällaisessa mallissa erilaisia hyvinvointipalveluita on saatavilla ostopalveluina ja hyväntekeväisyyttä tekevien järjestöjen kautta. Näin ollen liberaalissa mallissa valtio kantaa ihmisten sosiaaliturvasta kohtalaisen pientä vastuuta. Esping-Andersenin Toisessa hyvinvointiyhteiskunnan mallissa korostuu ydinperheen rooli hyvinvoinnin peruspilarina. Tällainen konservatiivinen malli toteutuu monessa Keski-Euroopan maassa. Kolmantena hyvinvointivaltion regiiminä toimii puolestaan pohjoismainen malli, jossa usein universaalista sosiaalipolitiikkaa vaalien valtiolla on suuri vastuu hyvinvointipalveluiden tuottamisesta. (Esping-Andersen 1990, 26–29.)

Suomen hyvinvointivaltion mallia pidetään monin paikoin edistyksellisenä ja toimivana järjestelmänä Suomessa ja sen ulkopuolella. Sixten Korkmanin mukaan Suomessa on pystytty yhdistämään vahva markkinatalous laajaan sosiaalisten riskien tasaukseen erilaisilla hyvinvointipalveluilla, mikä on edesauttanut yhteiskuntajärjestelmän toimivuutta. Historian saatossa Suomen hyvinvointimallin kehitystä on edistänyt myös laajempi pyrkimys ihmisten tasa-arvoon kaikilla elämän osa-alueilla. (Korkman 2011, 30–31.)

Juho Saaren mukaan Suomen nykyinen hyvinvointivaltio on seurausta erilaisista historiallisista vaiheista, jolloin sosiaalipolitiikassa on painotettu hieman erilaisten ihmisryhmien etujen vahvistamista. Eri aikoina keskiössä on ollut sekä maalaisväestön, teollisuustyöntekijöiden että keskiluokan etuudet. Saaren mukaan nykyiseen suomalaiseen hyvinvointivaltioon ja sosiaalipolitiikkaan ovat merkittävästi vaikuttaneet 1990-luvun laman ja 2000-luvun alun informaatiotalouden kasvun tuomat yhteiskunnalliset muutokset. Lisäksi Saaren mukaan Suomen liittyminen Euroopan talousalueeseen on vaikuttanut sosiaalipolitiikkaan ja pakottanut hyvinvointivaltiota sopeutumaan uusiin olosuhteisiin. Yhtenä erityisenä vahvuutena Suomen hyvinvointivaltiossa voidaan pitää sen kykyä muuttua ja sopeutua niihin muutoksiin, mitä se historian saatossa on kohdannut. (Saari 2003, 297–299.)

Mikko Mäntysaari tuo Titmussin hyvinvointivaltion teorioita analysoidessaan esiin kriittisen näkökulman siitä, kuinka hänen mukaansa Suomessa on monin paikoin luovuttu sosiaalipolitiikan universalismin periaatteista. Käsitteen ympärille on syntynyt jännite tavoitteiden ja

tekojen välille. Vaikka hyvinvointiyhteiskuntaa halutaan puolustaa, monet käytännön päätökset vievät toiseen suuntaan. Esimerkiksi Mäntysaari nostaa trendin siitä, kuinka monet ilmaisupalvelut ovat muuttuneet maksullisiksi ja julkisia palveluita yksityistetään. Mäntysaaren mukaan palveluita on paikoitellen tehostettu arvopohjaisen tasavertaisuuden ja universaalien periaatteiden kustannuksella. (Mäntysaari 2013, 341.)

Omana ulottuvuutena suomalaisen hyvinvointivaltion menestyksessä voidaan nähdä korkea luottamus sekä toisiin ihmisiin että yhteiskunnan instituutioihin. Korkman tiivistää asian seuraavasti.

”Tämä ihmisten keskinäinen luottamus tukee kollektiivisten sopimusten edellytyksiä ja hyvinvointivaltion pyrkimyksiä (Korkman 2011, 31).”

Samanlaisia tulkintoja ovat tuoneet esiin myös Antti Kouvo ja Tomi Kankainen pohtiessaan luottamuksen ja hyvinvoinnin näkökulmaa sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Heidän mukaansa pohjoismainen hyvinvointivaltion malli synnyttää yhteisöllisyyttä ja yleistä luottamusta kansalaistensa keskuuteen. Tätä voidaan kutsua pohjoismaisten valtioiden sosiaalisiksi pääomaksi, minkä syntymisen syiksi on erilaisissa tutkimuksissa tulkittu ”tulonjaon tasaisuus, protestanttinen perinne, kansakunnan varallisuus, etninen homogeenisyys sekä hyvä hallinto”. (Kouvo & Kankainen 2009, 585–586.)

Kansalaisyhteiskunnan keskeinen toimija on aktiivinen kansalainen. Yksilön näkökulmasta ihmisten mahdollisuus toimia ja järjestäytyä vapaasti on edistänyt monenlaisia poliittisia prosesseja ja nostanut esiin vaiettuja yhteiskunnallisia epäkohtia. Moderni kansalaisyhteiskunta voi mahdollistaa tilan, jossa ihmiset pystyvät toimimaan heille merkityksellisten asioiden parissa, mikä lisää yksilön hyvinvointia. Hyvinvointivaltion näkökulmasta aktiivinen kansalaisyhteiskunta voi tukea valtion hyvinvointitavoitteita. Suomalaisessa hyvinvointivaltiossa kansalaisaktivismi ja erityisesti sosiaalihuollon puolelle suuntautuva yhdistyselämä näyttävät merkittävää roolia hyvinvointivaltion tavoitteiden toteutumisessa.

Kolmannen sektorin hybridisaatiolla tarkoitetaan sellaista muutosta, jossa kolmannen sektorin toimijat ovat omaksuneet monia piirteitä yrityksiltä ja julkisilta organisaatioilta. Käytännössä tällaiset muutokset pitävät sisällään muun muassa palkatun henkilökunnan lisääntymistä, kolmannen sektorin toimijoiden organisaatioiden kasvamista ja markkinavaihdon li-

sääntymistä. Tällaiset piirteet ovat osittain korvanneet kolmannen sektorin toimijoiden ominaispiirteitä: vapaaehtoisuutta ja toiminnan itsenäisyyttä. Kolmannen sektorin hybridisaatio tulee kansalaisaktiivisuuden piirissä erityisen selvästi näkyviin juuri yhdistyselämään liittyvissä muutosprosesseissa.

2.2. Kansalaisaktivismi

Tässä aluvuussa tarkastellaan kansalaisaktiivisuuden käsitettä, historiaa ja kansalaisaktiivisuuden vaikuttavia ilmiöitä. Kansalaisaktiivisuuden toteutuminen on yhteydessä kansalaisyhteiskunnan järjestäytymiseen. Kansalaisyhteiskunnan erilaiset piirteet voivat mahdollistaa ihmisten toimintaa ja synnyttää halua muuttaa vallitsevia olosuhteita. Usein kansalaisaktiivisuuden syntyyn vaikuttaa havahtuminen johonkin paikalliseen yhteiskunnalliseen ongelmaan. Käsitteellisesti myös ajatus ”vastarinnasta” saa merkityksensä vasta suhteesta olemassa oleviin normeihin. Kansalaisaktiivisuuden pohjimmaisiksi syyksi oletetaan usein halu vaikuttaa ja muuttaa vallitsevia olosuhteita. Kansalaisaktiivisuudella voidaan pyrkiä vallitsevien normien hylkäämiseen tai niiden rajojen uudelleen neuvottelemiseen. Muutokseen tähtäävien motiivien rinnalla kansalaisaktiivisuuteen liittyy myös monia muita tavoitteita ja toiminnalle annettuja merkityksiä. Susanna Paasosen mukaan maailman yhtenäistyminen, teknologian kehitys ja tiedonkulun nopeutuminen ovat laajentaneet kansalaisaktiivisuutta myös globaalimpaan suuntaan, joka tuo toiminnalle uudenlaisia ulottuvuuksia. (Paasonen 2005a, 7.)

Kansalaisaktiivisuuden teoretisointi on kiinteästi yhteydessä kansalaisuuden tulkintoihin. Kansalaisuuden määritelmään on historian saatossa kiinnittynyt käsitys oikeudesta vaikuttaa ja osallistua, tai olla osallistumatta, yhteiskunnan tapahtumiin. Ronald Beinerin mukaan kansalaisuuteen ja vaikuttamiseen liittyvässä keskustelussa republikanistinen perinne korostaa ihmisen aktiivisuutta ja osallistumista olennaisena onnistuneen kansalaisuuden ominaispiirteenä (Beinerin 1995, 14–16). Republikanistinen perinne voidaan nähdä yhdenlaisena vastavoimana liberalistiselle perinteelle, jonka mukaan olennaista kansalaisuudessa on yksilön etu ja vapaus toimia sekä saada valtiolta suojelu omaan vaikuttamiseen. Liberalistinen perinne on yhteydessä liberaalin kansalaisyhteiskunnan määritelmään, jonka mukaan yhteiskunnan on taattava kansalaisilleen tasapuoliset oikeudet ja mahdollisuudet elää ja vaikuttaa

ottamatta kantaa siihen, onko jokin elämänmuoto oikea tai väärä. Republikanistisen perinteen näkökulmasta liberalistisessa kanalaisuuden määritelmässä kansalainen nähdään liian passiivisena toimijana. Kolmantena kansalaisuutta määrittelevänä perinteenä voidaan pitää kommunitaristista perinnettä, jossa pääpaino on yksilön sijaan yhteisössä. Tästä näkökulmasta katsottuna yksilön etu ja kansalaisuuden merkitys nähdään toteutuvan silloin, kun yksilö ajattelee ensi sijassa yhteisönsä etua jopa oman etunsa kustannuksella. (Isin & Wood 1999, 8–9.)

Ulrich Beck liittyy kansalaisaktiivisuuden alapolitiikan käsitteeseen. Hänen tulkinnoissaan kansalaisten oma-aloitteinen aktiivisuus ja vaikuttaminen ovat merkittävästi vaikuttaneet modernin ajan päätöksiin, politiikkaan ja erilaisten instituutioiden toimintaan. Beckin mukaan kansalaisaktiivisuuden keskiössä on kansalaisten oma-aloitteisuus ja kyky organisoida tärkeänä pitämiensä teemojen ympärille. Tällainen vaikuttaminen vie politiikan perinteisten poliittisten instituutioiden ja toimijoiden ulkopuolelle. (Beck 1995, 34–35, 61.)

Anne Ilvosen (2005, 7, 10) mukaan kaikki osallistuminen tai järjestöön liittyminen tulisi nähdä poliittisena toimintana tai yhteiskunnallisena kannanottona. Tätä kansalaisaktiivisuuden ulottuvuutta ei voi jättää huomiomatta, vaikka osallistumisen taustalla olisi myös muita syitä. Ilvosen mukaan tällaisia helposti tunnistettavia piirteitä ovat muun muassa tiedon kerääminen itselle tärkeistä asioista ja tutustuminen ja yhteyden kokeminen samankaltaisten tai samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa. Merkittävä tekijä osallistumisessa on myös erilaisilla keskustelufoorumeilla tapahtuva viestintä ja vuorovaikutus. Kansalaisaktiivisuutta ja siinä koettavaa yhteyttä toisiin ihmisiin tapahtuu myös ilman kasvotusten tapahtuvaa kohtaamista.

Kansalaisaktiivisuus ja osallistuminen politiikkaan liittyvät monissa tapauksissa toisiinsa. Viimeisten vuosikymmenten aikana ihmisten kiinnostus perinteiseen poliittiseen vaikuttamiseen on kuitenkin vähentynyt. Mikäli ihmisten osallistuminen ja kansalaisaktiivisuus pitäisi sisällään vain perinteisen poliittisen vaikuttamisen, voisi ihmisten yhteiskunnallisen aktiivisuuden olettaa vähentyneen huomattavasti. Ilvosen mukaan tulkittaessa ihmisten vaikuttamista on nostettava keskiöön kansalaisaktiivisuuden muotojen ja vaikuttamiskeinojen muuttuminen. Poliittisen vaikuttamisen väheneminen ei suoraan tarkoita sitä, etteikö kansalaisaktiivisuus olisi monin paikoin aktiivista. (Ilvonen 2005, 8–9.)

Tässä tutkimuksessa kansalaisaktiivisuutta tarkastellaan suhteessa muutamiin kollektiivisen toiminnan malleihin ja toiminnan kulttuurisiin arvo-orientaatioihin. Kansalaisaktiivisuuden erilaisia muotoja tarkastellaan uusien ja vanhojen yhdistysten, uusien yhteiskunnallisten liikkeiden ja erityisesti sosiaalisen median mahdollistaman ”neljännen sektorin” vaikuttamiskeinojen sisällä.

2.3. Kollektiivisen toiminnan lisäarvomalli

Sosiologit ovat esittäneet monia teoreettisia malleja ja selityksiä kollektiivisen toiminnan erilaisille ulottuvuuksille. Steven Barkanin mukaan kollektiivista toimintaa voidaan tarkastella muun muassa joukkopsykologian, laumakäyttäytymisen sekä arvojen ja normien syntyprosessien kautta. Kollektiivista toimintaa voidaan tarkastella myös arvioimalla sitä, muokkaako se itsessään ihmisten arvoja, normeja ja käyttäytymistä vai heijasteleeko se aikaisemmin muodostettuja arvoja ja normeja, jotka toiminnassa tulevat näkyviksi. (Barkan 2016, 790–792.)

Neil Smelserin kollektiivisen toiminnan teoriolla on ollut merkittävä vaikutus yhteiskunnallisten liikkeiden teoretisointiin. Smelserin kollektiivisen toiminnan lisäarvomallin mukaan yhteiskunnalliset liikkeet ovat seurausta monien kokemasta liian nopeasta yhteiskunnallisesta muutoksesta. Hänen mukaansa kollektiivista käyttäytymistä ja ihmisten järjestäytymistä voidaan lähestyä kahdesta suunnasta. Toisaalta kollektiivinen toiminta ilmentää sitä, kuinka yhteiskunta ei ole pystynyt tuottamaan tarpeeksi suurta yhtenäisyyttä ihmisten keskele, mutta toisaalta käyttäytyminen on yhteiskunnassa tapa kriisien keskellä luoda yhteisiä arvoja ja keskinäistä solidaarisuutta. Smelserin kollektiivisen toiminnan lisäarvomalli tulkitsee sosiaaliset liikkeet siten, että ne syntyvät, kasvavat ja rakentuvat tunnistettavien, toinen toistaan seuraavien vaiheiden kautta, jotka kaikki kasvattavat liikkeen arvoa. Smelserin strukturalistis-funktionalistisessa mallissa sosiaalinen liike ymmärretään siten, että erilaiset vaiheet lisäävät kollektiivisen toiminnan todennäköisyyttä organisoitua sosiaaliseksi liikkeeksi. Samaan aikaan Smelserin malli kyseenalaistaa sen, voivatko yksittäiset tapahtumat synnyttää sosiaalisen liikkeen. (Giddens & Sutton 2017, 932.)

Smelserin kollektiivisen toiminnan malli lähtee liikkeelle siitä perusolettamuksesta, että yhteiskunnallisen liikkeen synty ja toiminta ovat mahdollisia vain silloin, jos tietyt välttämättömät asiat tapahtuvat liikkeen ympärillä. Smelser määrittelee teoriassaan sosiaalisen liikkeen syntymiselle kuusi osatekijää. (Smelser 1962, 15–17.)

1. Yhteiskunnan olosuhteiden on oltava suotuisat kollektiiviselle liikehdinnälle. Kollektiivisen toiminnan syntyminen on siis kiinteässä suhteessa yhteiskunnan rakenteisiin. Yhteiskunnan rakenteet voivat olla suotuisat tai epäsuotuisat synnyttämään kollektiivista toimintaa.
2. Ihmiset kokevat rakenteellista ristiriitaa jollakin sosiaalisen elämän osa-alueella, mikä synnyttää ihmisissä halun toimia. Lähtökohta kollektiiviselle toiminnalle on yhdessä koettu tai havaittu epäoikeudenmukaisuus, jonka ilmaisulle on olemassa suotuisat puitteet. Kollektiivista liikehdintää edistää kokemus ja näkemys siitä, että muutoksen kohteena oleva asia ei voi muuttua instituutioiden virallisten vaikuttamiskeinojen kautta.
3. Ilmiön ympärillä esitetyt mielipiteet ja uskomukset ovat selkeitä ja vahvistavat esiin tuotua jännitettä tai ristiriitaa. Ennen kollektiivisen toiminnan syntymistä tilanne on pystyttävä sanoittamaan siten, että siihen puuttuminen koetaan mielekkääksi ja merkitykselliseksi tavaksi toimia. Yleistettyjen uskomusten kasvu edistää kollektiivisen toiminnan syntymistä.
4. Kollektiivinen toiminta vaatii syntyäkseen tilannetta kiihdyttäviä ja eskaloivia tapahtumia. Yksittäiset järkyttävät tai tunteita herättävät tapahtumat toimivat räjähdysmäisen kollektiivisen toiminnan sytykkeinä. Ilman toimintaa kiihdyttäviä tapahtumia laajaa kollektiivista toimintaa ei välttämättä synny, vaikka kolme ensimmäistä toiminnan lisäarvomallin periaatetta olisivat toteutuneet.
5. Kollektiivinen toiminta vaatii syntyneen toiminnan mobilisointia. Smelserille toiminnan mobilisointi tarkoittaa kaikkia niitä keinoja ja rakenteita, joilla toimintaa organisoidaan. Toiminnan organisointi pitää sisällään muun muassa onnistunutta vies-

tintää ja ihmisten verkostoitumista erilaisilla tavoilla. Smelserin ajatuksissa toiminnan mobilisoinnin onnistuminen on kiinteässä yhteydessä liikkeen johtajien toimintaan.

6. Syntyneen kollektiivisen toiminnan suhde sosiaaliseen kontrolliin. Yhteiskunnan valtaa pitävien instituutioiden reagointi syntyneeseen sosiaaliseen liikehdintään voi sekä edistää että hidastaa kollektiivisen toiminnan etenemistä. Smelserin mukaan sosiaalinen kontrolli voidaan erotella kahteen osatekijään: suotuisten olosuhteiden heikentämiseen ja konkreettisiin toimiin kollektiivista liikehdintää kohtaan, joka tapahtuu toiminnan jo konkretisoiduttua erilaisiksi sosiaalisiksi tapahtumiksi. Sosiaalinen kontrolli nousee olennaiseksi liikkeen elämänkaaren kysymykseksi myös liikkeen sisällä. Kollektiivisen toiminnan syntymiseen liittyy aina valtaa ja toiminnan kontrollointia, mikä parhaimmillaan palvelee ihmisten toimintaedellytyksiä mutta voi myös estää ja heikentää ihmisten motivaatiota.

Smelserin teoriassa ihmisen toimintaa tulkitaan yksilön ja yhteiskunnan riippuvuussuhteen kautta. Kollektiivinen toiminta tapahtuu vain silloin, jos yhteiskunnan rakenteista nousevat toimintaedellytykset ovat sille suotuisia. Anthony Giddens etsii omassa teoretisoinnissaan sopivaa suhdetta inhimillisen toiminnan ja instituutioiden asettamien toimintaedellytysten välille. Giddens korostaa teoretisoinnissaan rakenteiden kaksitahoisuutta: sosiaaliset rakenteet ovat samaan aikaan sekä toiminnan edellytys, että toiminnan tulos. Giddensin rakenteistumisteoria antaa yksilölle Smelserin maalaamaa kuvaa aktiivisemmän roolin. Toiminnassa ihminen ottaa huomioon olemassa olevan kontekstin, mutta pyrkii käyttämään ja muokkaamaan sitä omille tarkoituksiperille suotuisen suuntaan. Giddensin teoriassa yksilön toiminnalla on sekä tarkoituksenmukaisia että tahattomia vaikutuksia, jotka vaikuttava siihen sosiaaliseen systeemiin, jonka keskellä yksilö toimii. Giddensin jaottelu toiminnan vaikutuksista nostaa myös kollektiivisen toiminnan synnyn tarkastelussa esiin kysymyksen ei-ennakoitavista tapahtumaketjuista. Vaikka toimintaa ohjaavat perinteet, instituutiot ja rituaalit, toiminnan tahattomat vaikutukset tuovat tapahtumaketjuihin ennalta-arvaamattomia elementtejä. (Joas & Knöbl 2009, 292–293, 306–307.)

2.4. Kulttuuriset arvo-orientaatiot ja arvotyypit

Shalom Schwartz on ihmisten käyttäytymistä tulkitsevilla analyysiesillä luonut kaksi elämänarvoja kuvaavaa mallia, jotka näyttävät ilmenevän laajasti erilaisilla ihmisryhmillä ja kulttuureilla. Schwartzin teoria kulttuurisista arvo-orientaatioista jaottelee erilaiset kulttuurit ja maantieteelliset alueet kuuden erilaisen arvoulottuvuuden avulla. Kulttuuriset arvopainotukset ovat syntyneet yhteiskuntien erilaisissa tavoissa säädellä inhimillistä toimintaa. Sitä kulttuurit voivat muuttaa sijaintiaan myös kulttuuristen arvo-orientaatioiden kartalla. Schwartzin (2011, 5–8) teoriassa kulttuuristen eroavaisuuksien vastakkaiset kulttuuriarvot jakaantuvat seuraavasti:

1. Autonomia – Juurtuneisuus

Tällaisen kulttuurijaottelun avulla voidaan eritellä sitä, kuinka yksilön ja yhteisön välinen suhde ymmärretään erilaisissa kulttuureissa. Autonomisissa kulttuureissa yksilöitä rohkaistaan individualismiin ja omien mielipiteiden muodostamiseen ja ilmaisemiseen. Älyllinen autonomia rohkaisee ihmisiä ajattelemaan kriittisesti ja itsenäisesti. Tunneautonomia puolestaan ohjaa ihmisiä laajasti etsimään itselleen sopivia tunne-elämyksiä. Olennaista autonomiassa on oman itsensä kuuntelu, joka nähdään yhteisiä opetettuja arvoja tärkeämpänä keinona löytää omat tavat toimia. Vastaavasti juurtuneisuutta painottavat kulttuurit ohjaavat yksilöä ajattelemaan ryhmänsä etua. Juurtuneisuutta korostavissa kulttuureissa ihmisen kokema merkityksellisyys sidotaan ryhmäidentiteettiin ja osallistumisena sille tyypilliseen elämäntapaan. Juurtuneisuutta painottaville kulttuureille on tyypillistä korostaa nykyisen olotilan pyhyttä ja vallitsevan olotilan hyviä puolia sekä sellaista tottelevaisuutta, jolla luotuja kulttuuriarvoja pidetään yllä.

2. Tasa-arvo – Hierarkia

Schwartzin teoriassa tasa-arvo ja hierarkia tulkitsevat sitä, kuinka yhteiskunnassa onnistutaan rakentamaan riippuvuussuhteita ihmisten välille, ja kuinka ihmiset saadaan huolehtimaan yhteisestä hyvinvoinnista. Tällä pyritään takaamaan se, että ihmiset elävät yhteiskuntarakenteita ylläpitävällä tavalla. Kulttuuriseksi tasa-arvoksi nimetty arvo kuvastaa olettamusta, jonka mukaan ihmiset ymmärtävät itsenäisesti sisäsyntyisen moraalien

avulla, että kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia. Tasa-arvon kulttuureissa yhteiselämä rakentuu ihmisten kykyyn tunnistaa toisten tarpeet ja haluun oma-aloitteisesti toimia vastuullisesti ja rehellisesti. Hierarkkisissa kulttuureissa samaa kysymystä lähestytään Schwartzin mukaan annettujen roolien kautta. Hierarkkinen arvo-orientaatio pitää sisällään oletuksen siitä, että materiaallinen epätasa-arvo ja sosiaalisten roolien hierakia ovat asioita, jotka ihmisten tulee hyväksyä. Olennaista yksilölle on sopeutua nöyrästi omaan rooliin osana kulttuurillista hierarkiaa.

3. Harmonia – Hallinta

Harmonian ja hallinnan teoreettinen rakenne tulkitsee sitä, miten erilaisissa kulttuureissa hallitaan erilaisia luonnon resursseja. Harmoniaan tähtäävissä kulttuureissa korostetaan sopeutumista vallitseviin olosuhteisiin. Hallintaan tähtäävissä arvo-orientaatioissa korostaa ihmisen kykyä ja lupaa muuttaa ja kontrolloida ympäristöään. Schwartzin mukaan hallintaan yhdistettävät yhteiskunnat korostavat kunnianhimoa ja omavaraisuutta ympäristön lisäksi myös sosiaalisissa verkostoissa.

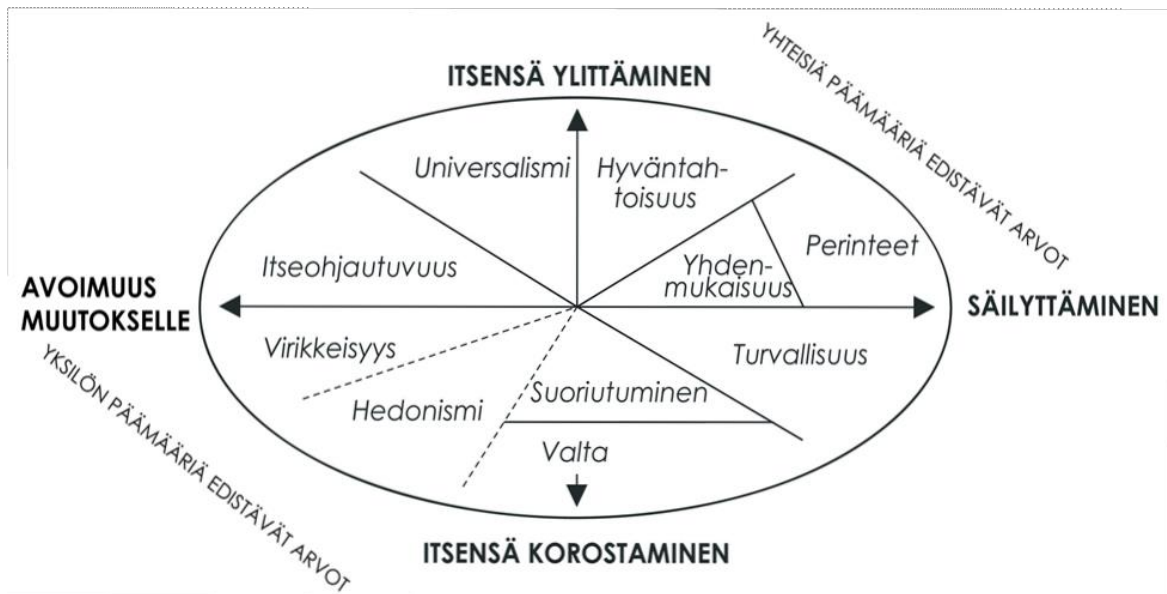
Schwartz luo kulttuuristen arvo-orientaatioiden pohjalta kulttuurialueiden kartan, jolle erilaisia maantieteellisiä alueita on mahdollista sijoittaa. Suomi sijoittuu Schwartzin kartalla alueeseen, jossa tasa-arvo, harmonia ja älyllinen autonomia ovat erityisen korostuneita kulttuuriarvoja. Tällainen arvoasteikko rakentaa hyvinvointiaan demokratialle, hyvinvointivaltion ihanteille ja ympäristön arvostamiselle. (Schwartz 2011, 40.)

Schwartzin arvotutkimuksen toinen puoli lähestyy arvoteorioita yksilön näkökulmasta. Schwartzin tulkinnoissa arvot ovat ihmisen uskomuksia ja sisäisiä orientaatioita, jotka ohjaavat toimintaa tiettyyn suuntaan. Arvot ovat kognitiivisia rakenteita, jotka ovat hyvin tiiviisti yhteydessä ihmisen tunteisiin. Arvoilla tavoitellaan erilaisia ihanteita ja ne vaikuttavat ihmisen kaikkiin elämänalueisiin. Arvojen avulla ihmiset jaottelevat ja arvioivat toisia. Arvot vaikuttavat myös omaan konkreettiseen toimintaan. Kulttuuriarvojen tavoin Schwartz etsii tutkimuksissaan ihmisille tyypillisiä universaaleja arvoja, jotka ovat sovellettavissa kaikkialla maailmassa. Schwartzin arvotypologia tiivistää universaalit arvot kymmeneen arvotyyppiin. (Schwartz 2003, 2–3.)

TAULUKKO 2 Schwartzin arvotyypit (Schwartz 2003, 6–8.)

<u>Arvotyyppi</u>	<u>Arvot</u>	<u>Arvojen rakenne</u>
Valta	Sosiaalinen status ja arvostus, kontrolli, ihmisten ja resurssien hallitseminen	Itsenä korostaminen
Suoriutuminen	Henkilökohtainen onnistuminen tekemisissä, kunnianhimo, menestys, vaikutusvalta	Itsenä korostaminen
Hedonismi	Mielihyvän ja aistinautintojen tuottaminen itselle, elämästä nauttiminen, hemmottelu	Itsenä korostaminen
Virikkeisyys	Jännittävä, monipuolinen ja haasteita tarjoava elämä, uskaltaminen	Avoimuus muutokselle
Itseohjautuvuus	Luovuus, vapaus, riippumattomuus, uusien asioiden kokeileminen, itsenäisyys	Avoimuus muutokselle
Universalismi	Asioiden ja ilmiöiden ymmärtäminen, tasa-arvo hyväksyntä, sosiaalinen oikeudenmukaisuus	Itsensä ylittäminen
Hyväntahtoisuus	Uskollisuus, luotettavuus, anteeksi antaminen, ympärillä olevista ihmisistä välittäminen	Itsensä ylittäminen
Perinteet	Kunnioitus, sitoutuminen, nöyryys, perinteisiin arvoihin, tapoihin ja ajatuksiin kiinnittyminen	Säilyttäminen
Yhdenmukaisuus	Tavoite olla vahingoittamatta sosiaalisia normeja, kohteliaisuus, kuuliaisuus, itsekuri	Säilyttäminen
Turvallisuus	Harmonia, vakaus, yhteenkuuluvuuden tunne, perheen ja oman kansakunnan turvallisuus	Säilyttäminen

Schwartz tiivistää kyseiset kymmenen arvokokonaisuutta neljään ryhmään: (1) avoimuus muutokselle, itsensä (2) ylittäminen, (3) säilyttäminen, ja (4) korostaminen. Näiden arvokokonaisuuksien avulla voidaan luoda kaksiulotteinen kehämalli, jolle kaikki arvotyypit asetuvat. (Helkama 2015, 91.)

KUVIO 1 Schwartzin kehämalli arvojen rakenteesta (Helkama 2015)

Schwartzin kaksiulotteisessa kehämallissa arvojen lähekkäisyys kuvastaa niiden keskinäistä yhteensopivuutta. Mallin mukaan toisiaan lähellä olevat arvot sopivat keskenään yhteen, mutta mallin vastakkaisella puolella olevat arvot ovat usein keskenään yhteensovittamattomia. Arvojen asettuminen kehämallilla yleistää myös arvon suhdetta toimintaan yhdistettävään motivaatioon. Schwartzin mallissa lähekkäin olevien arvojen taustalta löytyy samansuuntaisia motivaatiotekijöitä. (Helkama 2015, 92.)

3. KANSALAISAKTIIVISUUDEN MUOTOJA

3.1. Yhteiskunnalliset liikkeet

Yhteiskunnallisia liikkeitä voidaan sosiologisessa tutkimuksessa tarkastella monenlaisten teoriaperinteiden näkökulmasta. Verkostonäkökulmassa kiinnitetään huomiota ihmisten sosiaalisiin suhteisiin ja siihen, miten konkreettinen toiminta rakentuu ihmisten väliselle vuorovaikutukselle (Alapuro 1998, 333). Resurssien mobilisaatioteorioiden tutkimusperinteessä tarkastellaan sitä, kuinka erilaisia resursseja hyödynnetään liikkeen tavoitteiden toteutumisessa. Poliittisen prossin teorioissa huomio kiinnittyy paikalliseen toimintaympäristöön ja siellä tapahtuvaan institutionalisoituneiden toimijoiden ja yhteiskunnallisten liikkeiden väliseen vuorovaikutukseen. Kollektiivisen toiminnan teorioissa tarkastellaan erityisesti sitä, miten yksilöiden omat kokemukset muuntautuvat yhteisiksi kokemuksiksi ja kollektiiviseksi toiminnaksi (Giddens & Sutton 2017, 936–938).

Donatella della Porta ja Mario Diani (2006, 5–6) ovat yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksissaan kiinnittäneet huomiota erilaisiin tutkimusperinteisiin, jotka kaikki nostavat omalta osaltaan esiin tiettyjä liikkeisiin liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä. Della Porta ja Diani tiivistävät perinteet neljään pääuomaan, jotka kaikki lähestyvät yhteiskunnallisia liikkeitä hieman erilaisten kysymysten kautta.

TAULUKKO 3 Yhteiskunnallisen liiketutkimuksen tutkimusperinteet (della Porta & Diani 2006, 5–6.)

1. Sosiaalisiin konflikteihin painottuva perinne. Voidaanko yhteiskunnalliset liikkeet nähdä erilaisten konfliktien konkreettisina ilmentyminä?
2. Sosiaalisen ja kollektiivisen identiteetin syntymisen perinne. Miten erilaiset kulttuurit ilmenevät ja yhdistyvät yhteiskunnallisissa liikkeissä ja sosiaalisissa konflikteissa?
3. Yhteiskunnallisten liikkeiden syntyprosessia tarkkaileva perinne. Miten arvot, ideat ja taktiikat saadaan muutettua kollektiiviseksi toiminnaksi? Miten liikkeen identiteetti syntyy ja muokkautuu?
4. Yhteiskunnallisten liikkeiden kontekstia kuvaava perinne. Miten liikkeen poliittinen, sosiaalinen ja kulttuurillinen konteksti vaikuttaa liikkeen ominaisuuksiin ja elinkaareen?

Kaikki edellä mainitut yhteiskunnallisten liikkeiden tulkintaperinteet auttavat ymmärtämään ilmiötä erilaisista näkökulmista. Nämä haarat korostavat ja tuovat esiin myös liikkeiden moninaisia syntykonteksteja ja vaikuttamisen tarpeita. Kaldorin (2006, 13) mukaan globaalilla tasolla on huomattavissa, kuinka valtioiden keskinäinen riippuvuus on yhdistänyt erilaisten valtioiden yhteiskunnallista liikehdintää toisiinsa. Monenlaiset toimijat liikkuvat notkeasti maarajojen yli ja ovat samalla häivyttäneet monia alueellisia eroja myös yhteiskunnallisten liikkeiden suhteen. Kaldorin näkemyksissä globaalit yhteiskunnalliset liikkeet ja niiden tutkiminen voidaan nähdä yhtenä yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimusperinteenä.

Ilmosen (1998, 15–16) mukaan sosiaalinen liikehdintä voidaan yleistäen jakaa kahteen ryhmään: kollektiiviseen toimintaan ja yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Kollektiivinen toiminta pitää sisällään minkä tahansa lyhyen tai pitkäkestoisen yhteisen kokoontumisen. Ilmosen nimeämät ”sosiaaliset purkaukset” voivat sopivien olosuhteiden toteutuessa järjestäytyä yhteiskunnallisiksi liikkeiksi. Steven Barkan (2016, 781) erottaa kollektiivisessa toiminnassa toisistaan suhteellisen spontaanin ja suhteellisen rakenteettoman ja epäorganisen toiminnan. Suhteellisen spontaani toiminta viittaa toimintaan, joka on jossain määrin spontaania mutta ennalta ajateltua. Rakenteeton toiminta sen sijaan on käyttäytymistä, joka on ennakoitavaa ja suunniteltua, mutta sopivan tilanteen tullen voi rikkoa ennalta suunniteltuja kaavoja. Barkanin mukaan kollektiivisen toiminnan tulkinnessa olennaista on ymmärtää se, millaisesta lähtökohdasta ihminen toimii.

Ilmosen ajatuksissa yhteiskunnallinen liikehdintä kuvaa sellaista toimintaa, joka pyrkii saamaan aikaan yhteiskunnallista muutosta rakenteellisella järjestäytymisellä. Pelkkä organisoituminen jonkin asian ympärille ei kuitenkaan tee toiminnasta yhteiskunnallista liikettä, vaan tämän lisäksi tarvitaan vuorovaikutusta, joka synnyttää käsityksen ja kokemuksen ”meistä”. Olennainen osa jokaisen liikkeen olemassaoloa ja merkitystä on myös liikkeen ihmisten ja toimijoiden itseymmärrys siitä, että he todella ovat yhteiskunnallinen liike (Hyvärinen 1985, 29). Yhteiskunnallisella liikkeellä on Ilmosen (1998, 15–16) mukaan tunnistettavissa olevat tavoitteet, keinot, yhtenäinen identiteetti ja päämäärä organisoitua asiaan sopivalla tavalla. Yhteiskunnallisille liikkeille on ominaista pyrkiä edistämään tai jarruttamaan yhteiskunnallista muutosta, mikä usein saa aikaan pienen tai suuren yhteiskunnallisen konfliktin. Klaus Eder (1993, 16–17) korostaa samaa kuvaamalla yhteiskunnallisten liikkeiden tarvetta kehystää erilaisia ilmiöitä. Kehystämällä kuvataan tietyn asian leimaamista

muutosta vaativaan tilaan. Kehystämällä jokin ilmiö luodaan oletus siitä, että epäoikeudenmukaisuus tulee tietynä historiallisena aikana jatkumaan ilman aktiivista puuttumista kehystettynä olevaan ilmiöön.

Della Porta & Diani (2006, 21) tiivistävät yhteiskunnallisen liikkeen syntymisen mekanismeja sellaiseen sosiaaliseen prosessiin, jossa toimijat tuottavat yhteistä kollektiivista toimintaa saavuttaakseen yhteisesti halutun päämäärän. Tässä sosiaalisessa prosessissa ihmisiä yhdistää yhteisesti tunnistettu ”vihollinen”, kollektiivinen identiteetti ja keskinäiset verkostot. Ihmisten verkostoitumisessa monilla tavoilla kerrostuneet sosiaaliset suhteet edistävät liikkeen syntymistä.

Hyvärinen (1985, 30) liittää yhteiskunnallisiin liikkeisiin suuret lupaukset siitä, kuinka osallistuminen tarjoaa elämään suuria ”muutoksen näköaloja”. Osallistuminen merkittävään muutokseen voidaan nähdä monella tapaa houkuttavana prosessina, johon ihmiset haluavat osallistua. Tämän rinnalla yhteiskunnalliset liikkeet voivat lupailta monenlaista henkilökohtaisia muutoksen näköaloja, joilla luodaan kuvaa mielenkiintoisemmasta ja merkityksellisemmästä arjesta.

Edellä kuvattuja yhteiskunnallisten liikkeiden ominaispiirteitä tiivistää David Snown ja Sarah Soulen sosiaalisten liikkeiden määritelmä. Heidän mukaansa sosiaaliset liikkeet ovat kollektiivista toimintaa, jota yhdistää ainakin jollain tasolla organisoituminen ja jatkuvuus, mikä erottaa sosiaalisen liikkeen yksittäisestä sosiaalisesta tapahtumasta tai mielenilmauksesta. Tyypillistä sosiaaliselle liikkeelle on toimiminen instituutioiden ja organisaatioiden ulkopuolella. Erilaisten päämäärien näkökulmasta sosiaalisten liikkeiden tarkoitus on tilanteen mukaan joko haastaa vallitsevia yhteiskunnallisia rakenteita, tai puolustaa aikaisempaa järjestystä, jota erilaiset olosuhteet uhkaavat. (Snow & Soule 2010, 6–7.)

3.2. Yhdistykset

Kansalaisaktiivisuuteen liittyviä kysymyksiä voidaan lähestyä myös yhdistyssosiologian kautta. Alexis de Tocqueville analysoi 1800-luvun alkupuolen tutkimuksessaan Yhdysvaltojen demokratiaa, ja tuli vakuuttuneeksi paikallisten yhdistysten merkityksestä demokratian

kulmakivenä. Tocquevillen ajatukset liittyvät vahvasti pluralismiteoriaan, jonka mukaan yhdistysten moninaisuus, hajautuneisuus ja toimivuus ovat merkittävä osa modernin ajan valtion toimintaa. Yhdistykset toimivat myös eräänlaisessa valtion valvojan roolissa. Samalla ne voivat toiminnallaan pitää esillä erilaisten piiloon jäävien ihmisryhmien etuja (Siisiäinen 2006, 207).

Tocquevillen mukaan yhdistykset ja siellä tapahtuva vuorovaikutus synnyttävät ja ylläpitävät yhteiskunnan yhtenäisyyttä. Yhdistyksissä erilaisista taustoista tulevat ihmiset verkostoituvat sellaisella tavalla, joka ei muuten heidän erilaisista elämäntavoistaan ja elämänpii-reistä johtuen olisi todennäköistä. Yhdistykset ovat keino luoda suurelle ihmismäärälle yhteinen päämäärä, jota kohti kuljetaan vapaaehtoisesti ja oma-aloitteisesti. Tocquevillen ajatuksissa yhdistykset edistävät monia sellaisia kehityksen kannalta tarpeellisia prosesseja, joiden edistämiseen valtiolla ei voi olla resursseja. Yhdistysten toiminta edistää tasa-arvon etenemistä ja on välttämätöntä demokraattisille tasavalloille. Yhdistyksiä ei siis tule nähdä politiikan haastajina, vaan toimijoina, jotka saavat demokratian toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla. Tocquevillen tulkinnoissa monien pienten yhdistysten ja yhteishankkeiden toteutuminen on edellytys sille, että ihmiset kykenevät toteuttamaan suurempia yhteisiä hankkeita. (Tocqueville 2006, 502–503, 509.)

Tocquevillen ajantulkinnassa vireä yhdistystoiminta mahdollisti yhteisen hyvinvoinnin yhteiskunnassa ja toimi vastavoimana kasvavalle yksilöitymiselle. Robert Putman on myöhemmin arvioinut yhdistyksiä Tocquevillen ajatuksia mukaillen. Putnamin tulkinnoissa yksilökeskeisyys on vähentänyt merkittävästi ihmisten yhdistysaktiivisuutta. Teoksessaan *Bowling Alone* Putnam analysoi erilaista yhdistysaktiivisuuteen liitettävää sosiaalisuutta, ja näkee siinä toteutuvan saman, mitä hänen arkihavaintonsa amerikkalaisille rakkaasta harrastuksesta osoittavat. Ennen ihmiset keilasivat yhdessä, nykyään entistä enemmän yksin. (Saaristo & Jokinen 2004, 258.)

Yhdistysaktiivisuuden lasku näkyy Putnamin mukaan monilla elämäalueilla. Hänen mukaansa tilanne on erityisen huolestuttava siksi, että monen yhteiskunnassa tapahtuneen muutoksen pitäisi päinvastoin lisätä ihmisten aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä. Putnamin havaintojen mukaan koulutuksen lisääntyminen ei ole lisännyt aktiivisuutta, vaan siitä huolimatta ihmiset ovat aikaisempaa haluttomampia osallistumaan politiikkaan tai ilmaisemaan mieli-

pidettään. Samaan aikaan osallistuminen kansalaisjärjestöjen toimintaan on vähentynyt. Putnamin mukaan ihmiset saattavat edelleen kuulua johonkin järjestöön, mutta käytännössä eivät osallistu sen toimintaa. Kirkkojen toimintaan osallistutaan entistä vähemmän, vaikka perinteisesti ne ovat olleet merkittävä osa ihmisten yhteisöelämää ja hyvinvointia. Työtä tehdään materiaalsen pääoman takia eikä sosiaalisen pääoman takia. Putnamin mukaan edelliset osoittavat monilla yhteiskunnan tasoilla sen, kuinka perinteisen yhteisöllisyyden ja modernin ajan yksilöitymisen ihanteet on vaikea sovittaa keskinäiseen harmoniaan. (Putnam 1999, 46, 63, 79, 91.)

Putnamin (1999, 19–20) ajatukset yhteisöllisyyden vähenemisestä synnyttivät laajemman keskustelun sosiaalisesta pääomasta. Sosiaalisella pääomalla nähdään usein olevan myönteisiä vaikutuksia ihmisen elämään, mistä syystä Putnam olettaa yhteisöllisyyden vähenemisen vaikuttavan merkittävästi myös sosiaalisen pääoman jakaantumiseen. Sosiaalinen pääoma viittaa Putnamilla ihmisten verkostoitumiseen ja siitä seuraavaan vastavuoroisuuden ja luottamuksen lisääntymiseen. Sosiaalinen pääoma voi edistää sekä yksilön että yhteisön asioita. Pekka Kaunismaan (2001, 120) mukaan Putnamin esittämä tulkinta yhdistysten tuottamasta sosiaalisesta pääomasta tulisi ymmärtää tietynlaisen kulttuurin tuottamana välillisen hyötynä. Näin ymmärrettynä suurin hyöty yhdistyksistä ei synny sen kautta, että monenlaiset asiat tulisivat yhdistysten kautta huomioiduksi yhteiskunnallisessa keskustelussa, vaan yhdistyselämän merkittävin anti on niiden sisällä syntyneet kansalaistaidot, vastavuoroisuuden normien ymmärtäminen, luottamus toisiin ihmisiin ja usko siihen, että asioihin voidaan vaikuttaa.

Putnamin tulkinnassa sosiaalinen pääoma on mahdollista erottaa yhteyksiä rakentavaan (bridgin) ja yhdistäviin (bonding) näkökulmiin. Nämä sosiaalisen pääoman muodot eivät suoranaisesti ole ristiriidassa keskenään, mutta muuntautuvat usein erilaisilla tavoilla konkreettiseksi hyväksi ihmiselle tai yhteisölle. Yhteyksiä rakentava sosiaalinen pääoma yhdistää ihmisiä ja erilaisia toimijoita toisiinsa ”hyvän päivän tuttujen” tapaan. Yhdistävä sosiaalinen pääoma pitää Putnamin jaottelussa sisällään vahvoja, tiiviitä ja luottamuksellisia suhteita, joita ei ole tarkoituskaan luoda yhtä suurena määränä kuin yhteyksiä rakentavia verkostoja. Yhdistävä sosiaalinen pääoma on omiaan luomaan vahvaa ”me-henkeä”, mikä samalla mahdollistaa vahvojen erottautumisen kokemusten syntymisen suhteessa muihin ihmisiin. (Putnam 1999, 22–23.)

Suomea on usein luonnehdittu yhdistysten luvatuksi maaksi. Ilmaisulla viitataan siihen, kuinka Suomesta löytyy suhteessa väkimäärään poikkeuksellisen suuri määrä eri tavoin järjestäytyneitä yhdistyksiä. Merkittävää Suomessa ei ole vain yhdistysten suuri määrä, vaan myös se, kuinka moni ihminen on jonkin yhdistyksen jäsen. Vaikka poliittisesti ja yhteiskunnallisesti orientoituneiden yhdistysten määrä on ollut laskussa, tilalle on tullut muun muassa monia kulttuurin, liikunnan tai tietyn harrastuksen ympärille syntyneitä yhdistyksiä. (Rasmus 2006, 17–18.)

Siisiäisen mukaan yhdistysten tarkoitus on ensi sijassa edistää ihmisten yhteiseksi koettuja intressejä ja mahdollistaa niiden toteutumista. Tämän lisäksi yhdistyksiä itsessään voidaan tarkkailla kenttinä, joilla ihmiset pyrkivät saamaan haltuunsa vaikutusvaltaa ja omistamaan valta-asetelman yhdistyksen asioiden hoitamisessa (Siisiäinen 2002, 96). Siisiäisen ajatuksissa yhdistyselämän ajankuvaa leimasi vuosituhannen vaihteessa kolme kehityslinjaa. Ensimmäkin perinteiset ja hierarkkiset yhdistykset ovat menettäneet asemaansa vaikuttamisen muotona samaan aikaan, kun rinnalle on tullut uudenlaisia yhteiskunnallisia liikkeitä. Eriytyisen hyvin tämä näkyy poliittisen toiminnan erilaisissa muodoissa ja ammattiyhdistystoimintaan linkittyneiden yhdistysten vähenemisessä uusissa yhdistyksissä. Toiseksi yhdistyslaitosta on leimannut elämäntapayhdistysten lisääntyminen. Erilaisten vapaa-ajan harrastusten ympärille syntyneet yhdistykset ovat kasvaneet merkittävästi. Näille leimallista on Siisiäisen mukaan myös se, että vaikka yhdistyksiin voidaan kuulua, niiden toimintaan ei anneta yhtä paljon aikaa eikä niiden toimintaan sitouduta samalla tavalla kuin aikaisemmin. Kolmas merkittävä kehityslinja yhdistystoiminnassa liittyy kansainvälistymiseen, joka näkyy yhdistystoiminnassa muun muassa reagoitina kansainvälisiin ilmiöihin, globalisaatiokriittisten liikkeiden nousuna ja englanninkielisten termien yleistymisenä yhdistysten nimissä. (Siisiäinen 2002, 100–103.)

Suomalaista yhteiskunnallista liikehdintää on aina leimannut rauhanomaisuus ja pyrkimys saavuttaa legitiimi asema osana yhteiskuntaa (Siisiäisen 1998, 224). Liikkeiden yhdistysmuotoisuus on toisaalta mahdollistanut erilaisten uusien protestimuotoisten liikkeiden syntymisen, mutta toisaalta samat liikkeet ovat synnyttäneet uusia yhdistyksiä. Rasimuksen (2006, 13) mukaan suomalaisen kansalaisaktiivisuuden yhdistysmuotoinen perinne on syy sille, miksi erilaiset enemmän tai vähemmän suoran toiminnan anarkistiset protestiliikkeet ovat saaneet suurta huomiota julkisuudessa.

Anne Ilvosen mukaan historian edetessä yhdistykset ovat suuressa määrin ottaneet itselleen hoitaakseen Suomessa perinteisesti julkiselle sektorille kuuluneita vastuita. Tämän myötä erilaisten yhdistysten toiminnassa on korostunut yrityselämän piirteet, palkatun henkilökunnan määrän lisääntyminen ja toimintaan liittyvän vastuun lisääntyminen, mikä vaatii entistä tarkempaa strategista suunnittelua. Tämä muutos on muokannut yhdistysten roolia ja sen voidaan olettaa heijastelevan myös yhdistyksiin kuuluvien ihmisten vaikutusmahdollisuuksiin. (Ilvonen 2005, 7–8.)

3.3. Uudet yhteiskunnalliset liikkeet

Yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa erotellaan usein uudet yhteiskunnalliset liikkeet perinteisistä vanhemmista liikkeistä ja yhdistyksistä. Ilmosen (1998a, 19, 21) mukaan uusien yhteiskunnallisten liikkeiden synnyssä merkittävänä lähtölaukauksena toimi kaikenlainen kansainvälistyminen. Taloudellisesta näkökulmasta globaali yritystoiminta haastoi aikaisempaa tapaa ajaa asioita valtion ja sen ympärillä käytävän keskustelun kautta. Samaan aikaan monet moraaliset muutokset ja tiedon määrän radikaali lisääntyminen ovat laajentaneet julkista tilaa. Modernisaation eteneminen on mahdollistanut yhteiskunnallisten liikkeiden edellytyksiä toimia monilla erilaisilla keinoilla. Ilmosen mukaan erityisesti monet uudet yhteiskunnalliset liikkeet ovat saaneet innoituksensa tästä muutoksesta.

Della Porta & Diani (2006, 11–12) liittävät uusien ja vanhojen liikkeiden muutosta selittävään keskusteluun myös käytännön vaikuttamisessa mukaan tulleet uudet vaikuttamiskeinot ja muutoksen sosiologisen tutkimuksen ilmapiirissä. Samoihin aikoihin, kun uudet yhteiskunnalliset liikkeet yleistyivät, symbolinen interaktionismi löi itseänsä läpi sosiologisenä tutkimusmetodina. Symbolisen interaktionismin näkökulmasta sosiaalista todellisuutta ja yhteiskuntaa tulisi selittää ja tulkita erityisesti niiden vuorovaikutustilanteiden kautta, jotka toteutuvat ihmisten ja ihmisryhmien välillä.

Miten uudet ja vanhat liikkeet sitten eroavat toisistaan? Della Porta & Diani (2006, 6) sijoittavat perinteisiin liikkeisiin erityisesti työväenluokan ja erilaisten kansakuntien asemaa ajaneet liikkeet. Uudet yhteiskunnalliset liikkeet keskittyivät puolestaan muun muassa ilmasto-

kysymyksiin ja naisten aseman parantamiseen. Tällaisesta näkökulmasta jaottelussa korostuu erilainen vaikuttamisen kohde. Ajallisesti tällainen muutos voidaan sijoittaa 1960- ja 1970-luvun taitteeseen. Ron Eyerman ja Andrew Jamison (1991, 64) korostavat yhteiskunnallisissa liikkeissä historiallisen kontekstin merkitystä ja sen luomaa yhteiskunnallista toimilataa. Erilaiset olosuhteet ohjaavat ihmisiä reagoimaan eri aikoina erilaisiin kysymyksiin, mikä ohjaa liikkeiden syntyprosesseja ja kehittymistä.

Ilmosen mukaan uusia yhteiskunnallisia liikkeitä jäsennetään usein ottamalla niiden vertailukohdaksi työväenliike. Ilmosen mukaan uusien ja vanhojen liikkeiden jaottelussa voidaan kuulla kaikuja sosiologialle tyypillisestä kontrastien hakemisesta (vrt. Tönniesin *Gemeinschaft* vs. *Gesellschaft*). Ilmosen mukaan tällaisessa jaottelussa tulisi kuitenkin huomioida myös vanhojen liikkeiden moninaisuus ja erilaisten liikkeiden elinkaaret. Tulkinnoissa on kiusaus määritellä vanhoja liikkeitä vain niiden nykyisten piirteiden perusteella. Olennaista vertailun kannalta on pohtia perinteisten yhteiskunnallisten liikkeiden alkuaikojen suhdetta uusien liikkeiden alkuaikoihin. (Ilmonen 1998, 21–22.)

Ilmosen havainto ohjaa huomioimaan yhteiskunnallisten liikkeiden elinkaaret suhteessa uusien ja vanhojen liikkeiden jaotteluun. Otthein Rammstedt lähestyy yhteiskunnallisia liikkeitä prosessinäkökulmasta, jonka ytimessä on liikkeen jatkuva muutos. Tämän muutoksen aiheuttaa liikkeen ja yhteiskunnan välinen vuoropuhelu. Kun yhteiskunnallisen liikkeen ajama asia etenee, on se aina pakotettu ottamaan uusia askeleita, jotta muutos jatkaisi etenemistä. Mikäli liike ei reagoi muutostarpeeseen, uhkaa sitä näivettyminen ja toiminnan lakkaaminen. (Hyvärinen 1985, 100–102.)

Rammstedtin prosessinäkökulmassa yhteiskunnallisen liikkeen alkuvoimaksi ymmärretään yhteiskunnallinen kriisi ja sen tiedostaminen, miten asiat muuttuvat tai eivät muutu ilman asiaan puuttumista. Kriisistä seuraava protestimieliä ei itsessään vielä synnytä liikettä, vaan olennainen tekijä on ristiriitaiseksi koettujen tapahtumien sanoittaminen ja artikuloiminen siten, että ihmisten on mahdollista samaistua liikkeen päämääriin. Olennainen vaihe yhteiskunnallisessa liikkeessä on myös protestin muokkautuminen ideologiaksi. Rammstedtin mukaan mikäli uusi ideologia syntyy, yhteiskunnallisen liikkeen prosessi etenee askel askeleelta kohti institutionalisoitumista. (Rammstedt 1985, 138–139.)

TAULUKKO 4 Rammstedtin yhteiskunnallisten liikkeiden prosessimalli (Rammstedt 1985, 137)

Yhteiskunnallisen liikkeen prosessin eteneminen

1. Kriisistä seuraava protestimieliä ja tarve sanoittaa se valtaa pitävälle tahoille.
2. Protestin artikulointi
3. Protestin voimistaminen (intensivointi)
4. Ideologian sanoittaminen (artikulointi)
5. Laajentuminen
6. Organisoituminen
7. Institutionalisoituminen

Rammstedtin prosessimallissa viimeisenä liikkeen vaiheena toimii sen institutionalisoituminen. Luonnollisesti kaikki liikkeet eivät päädy instituutioksi, eivätkä kulje täsmällisesti Rammstedtin mallin osoittamia polkuja. Ihmiset saattavat kokea yhteiskunnallisen liikkeen täyttäneen tehtävänsä, vaikka se lopettaisi toimintansa missä prosessin vaiheessa tahansa. Prosessimallin viimeisen vaiheen institutionalisoitunut liike ajautuu usein myös kriisiin, koska tällaisessa päätepisteessä se on vaarassa menettää alkuaikojen kriisistä ja konfliktista nousseen elinvoimansa. Rammstedtin mukaan voidaan jopa kärjistää, että arvoilleen uskollisen yhteiskunnallisen liikkeen tulisi päätyä ”haaksirikkoutumiseen”. (Hänninen 1985, 111–113.)

Yleistäen voidaan sanoa, että uudet yhteiskunnalliset liikkeet ovat haastaneet perinteisiä vaikuttamiskeinoja. Siisiäisen (1998, 238–241) mukaan monien uusien yhteiskunnallisten liikkeiden keinovalikoima on ”anarkistisempi” ja vaikeammin sovitettavissa yhteen yhteiskunnan institutionalisoituneiden järjestelmien kanssa. Tyypillistä tälle toiminnalle on uudenlainen kansainvälinen tietoisuus, julkisuuden tavoittelu ja myös erimuotoinen kansalaistotteluttomuus. Barkan (2016, 781) luokittelee modernien yhteiskunnallisten liikkeiden yleisimmät toimintamuodot mielenosoituksiin, mellakoihin ja kollektiiviin paniikkeihin. Tällaisessa jaottelussa voidaan erottaa toisistaan kasvokkaiset tilanteet sellaisesta vuorovaikutuksesta, joissa ihmisiä yhdistää arvot, intressit, huhut tai yhteinen innostuminen sähköisten viestimien avulla.

Mikko Metsämäki ja Petteri Nisula esittävät julkisuuden tehokkaan ja järjestelmällisen käytön olevan nykypäivään aktivismia leimaava piirre. Nopea ja helppo tiedonkulku edistää omien ajatusten jakamista muun muassa sosiaalisessa mediassa. Mediajulkisuuden lisäksi uusia yhteiskunnallisia liikkeitä yhdistää globalisaation monien puolien näkyminen osana toimintaa. Globaalia kansalaisaktiivisuutta ovat edistäneet myös maailman eri alueiden riippuvuussuhteiden lisääntyminen, matkustamisen halpeneminen ja sähköisen tiedonkulun kehittyminen (Ylä-Anttila 2005, 52). Maailman yhtenäistyminen mahdollistaa nopean reagoinnin toisella puolella maailmaa tapahtuviin ilmiöihin. Samaan aikaan monia uusia yhteiskunnallisia liikkeitä on yhdistänyt globalisaatiokritiikki, jonka puitteissa on vastustettu sekä ylikansallisia yhtiöitä ja talouden hallinnan luisumista valtiolta markkinoille, että hyvinvoinnin rakentamista vähemmän kehittyneiden maiden kustannuksella (kehitysmaaliike). (Metsämäki & Nisula 2006, 306–307, 328–239.)

Tuomas Ylä-Anttilan mukaan monenlaiselle uusien yhteiskunnallisten liikkeiden aktivisille on ollut tyypillistä luoda näytelmiä ja konfliktinomaisia kohtauksia, joilla tavoitellaan myös perinteisten medioiden huomioita. Ari Rasimuksen havainnoissa joissakin tapauksissa julkisuus on toiminut myös samalla kentällä toimivien aktivistien tapana luoda ja kokea yhteisöllisyyttä (Rasimus 2006, 14). Ylä-Anttilan mukaan yksittäisten julkisuutta tavoittelevien näytelmien tarkoitus ei ole vain vaikuttaa kyseiseen ilmiöön, vaan asian ympärillä käytävään poliittiseen keskusteluun ja ”keskustelun normien rajoihin”. Kaikesta huolimatta globaalien julkisuuden syntyminen yhteiskunnallisille liikkeille on usein edelleen paikannettavissa paikallisiin liikkeisiin, joiden ensisijainen tarkoitus on ollut vaikuttaa oman alueen yhteiskuntaan ja ihmisiin. (Ylä-Anttila 2005, 42–43, 50–52.)

3.4. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen neljäs sektori

Aikaisemmin kuvatun kollektiivisen toiminnan rinnalle on teknologian kehittymisen myötä syntynyt uudenlaista kansalaisaktiivisuutta, joka poikkeaa toimintatavoiltaan sekä perinteisistä yhdistyksistä että uudemmista yhteiskunnallisista liikkeistä. Monet yhteiskunnalliset liikkeet ovat käyttäneet neljännen sektorin vaikuttamiskeinovalikoimaa hyödykseen myös aikaisemmin, mutta uudenlainen neljännen sektorin toiminta rakentaa ytimensä entistä

enemmän sellaisen suoran toiminnan varaan, joka toimii instituutioiden ja virallisten organisaatioiden ulkopuolella.

Neljännän sektorin käsitettä voidaan kansalaisyhteiskunnan keskustelussa käyttää monenlaisessa yhteydessä. Uudenlaisen kansalaistoiminnan lisäksi sillä voidaan viitata tiiviisiin sosiaalisiin suhteisiin, kuten perheisiin, sukuihin ja naapuruussuhteisiin. Tässä tutkimuksessa neljännellä sektorilla viitataan ennen kaikkea uudenlaiseen digitalisaation mahdollistamaan kansalaisaktivismiin, jolle on ominaista tehokas internetin ja sosiaalisen median käyttö. Digitalisaatio on mahdollistanut monenlaisen toiminnan toteuttamisen ilman perinteistä päätöksentekorakennetta. Neljännän sektorin kansalaisaktiivisuudelle on ominaista, että sen sisällä ihmiset verkostoituvat nopeasti samanmielisten kanssa. Neljännän sektorin toiminnassa on tilaa poikkeuksellisen paljon toimia myös anonyymisti, joka tuo vaikuttamiseen omanlaisen ulottuvuuden. (Ruuskanen ym. 2020, 10, 22.)

Susanna Paasosen mukaan internetin mahdollistamia aktivismin muotoja voidaan tarkastella verkostoitumisen, viestinnän, uudenlaisen yhteisöllisyyden ja kansalaisjärjestöjen toiminnan näkökulmasta. Uudenlaisesta kansalaistoiminnasta on tullut muoti-ilmiö, jolla helposti ja nopeasti luodaan myös omaa identiteettiä. Internetin käytön lisääntyminen on tuonut kansalaisaktiivisuuden kentälle nopeasti myös uudenlaisen kaupallisuuden, kun populaarikulttuuri, kuluttaminen ja uudenlainen kansalaisaktiivisuus ovat lähentyneet toisiaan. (Paasonen 2005b, 250–251.)

Olellainen muutos neljännän sektorin tuomassa kansalaisaktiivisuudessa on vaikuttamisen irtautuminen monista aika-, paikka- ja resurssirajoitteista. Virtuaaliselle kansalaistoiminnalle on ominaista, että kuka tahansa voi osallistua toimintaan mistä päin maailmaa tahansa. Uudenlainen kansalaistoiminta ei myöskään ole riippuvainen perinteisistä järjestöresursseista ja sen byrokraatiaan liittyvästä ammattitaidosta. Tällainen muutos on johtanut myös siihen, että vaikuttaminen on entistä henkilökohtaisempaa. Monenlainen verkossa tai sosiaalisessa mediassa tehtävä vaikuttaminen tapahtuu omalla nimellä oman henkilökohtaisen profiilin kautta virallisten järjestöjen kannanottojen sijaan. (Seppo 2013, 14.)

Petri Saarikosken mukaan digitalisaatio ja erityisesti sosiaalinen media ovat tuoneet kansalaisaktivismiin uusia varjopuolia. Helppo ja nopea vaikuttaminen verkossa mahdollistaa mo-

nenlaista kansalaistottelemattomuutta ja on tuonut keskusteluun uudenlaisia kysymyksiä sananvapaudesta ja kunnianloukkauksesta. Neljännelle sektorille ominainen kansalaisaktiivisuuden joustavuus ja rajattomuus voi johtaa myös siihen, että sellaiset väärinkäytökset, joilta perinteiset vaikuttamisen rakenteet ovat suojelleet, pääsevät laajemmin kukoistamaan. (Saarikoski 2013, 151–152.)

Mäenpää & Faehnle (2021) kiinnittävät neljännen sektorin käsitteen nykyajan yhteiskunnan rakenteeseen. Neljäs sektori kuvastaa ajan luonnetta ja maailmanlaajuisista yhteiskunnallista murrosta. Neljättä sektoria on luonnollista tarkastella tilana, joka toimii muiden yhteiskunnan sektoreiden ulkopuolella. Samaan aikaan neljännen sektorin joustavuus ja verkostomaisuus haastavat ilmiöiden ja toimijoiden lokerointia, sillä erilaiset määrittelyt ovat ristiriidassa neljännen sektorin peruspiirteiden kanssa. Suhde erilaisiin yhteiskunnan sektoreihin muodostuu enemmän tapauskohtaisesti valmiiden kaavojen sijaan. Neljättä sektoria kuvaa transektionaalisuus, jonka mukaan yksilöt toimivat verkostomaisesti sekä muiden järjestöjen ulkopuolella että niiden keskellä erilaisten työroolien ja vapaa-ajan roolien kautta. Kolmannen ja neljännen sektorin suhdetta on mahdollista eritellä seuraavan jaottelun avulla:

TAULUKKO 5 Kolmannen ja neljännen sektorin jaottelu (Mäenpää & Faehnle 2021.)

Neljäs sektori -tyyppinen toiminta

Perinteinen järjestötoiminta

Organisoituminen: esim. vain some-ryhmä

Organisoituminen: järjestö

Some keskeinen

Some apuna

Hakkeriasenne vaikuttamiseen

Vaikuttaminen valmistelun ja päätöksenteon kautta

Tapahtumia, toimintaa, DIY

Vaikutusvalta

Yhteisöllisyys

Edustavuus

Verkostoituminen, yritykset

Kumppanina kunta

Avoimuus, jakaminen

Jatkuvuus

Hetkellisyys

Hallittu kokonaiskehitys

Hierarkioiden kaihtaminen

Hierarkkisuus

Toiminnan palo, uuden keksintä

Tehdään, koska ennenkin

Proaktiivisuus, YIMBY

Myös vastustamista, NIMBY

Edellä kuvatussa jaottelussa neljännen sektorin toimintakeskeisyys tulee esiin monilla erilaisilla tavoilla. Neljännen sektorin toiminnassa olennaista ei välttämättä ole pitkien ja kestävien rakenteiden luominen, vaan mahdollisimman nopea ja ajassa kiinni oleva vaikuttaminen. Neljännen sektorin toimintaa kuvastaa projektimaisuus ja kokeilunhalu, jossa toimintaa ei tarvitse rakentaa sitä ajatellen, miten toiminnalle luodaan pysyviä resursseja ja miten se linkitetään yhteiskunnan olemassa oleviin rakenteisiin.

Yhteiskunnallisten liikkeiden teoretisoinnissa neljännen sektorin toimintamallit on helppo yhdistää kollektiivisen ja konnektiivisen toiminnan erojen ja yhtäläisyyksien analyysiin. Lance Bennett ja Alexandra Segerberg (2013, 744) ymmärtävät konnektiivisen toiminnan peruspiirteiksi yksilöiden oman henkilökohtaisen tulokulman politiikkaan, erilaisten verkostojen merkityksen ja sosiaalisen median voimakkaan hyödyntämisen osana vaikuttamista. Konnektiivisella toiminnalla viitataan usein suoraan sosiaalisen median mahdollistamaan kansalaisaktivismiin, jonka toimintamallit voivat heijastua myös muuhun ihmisten kollektiiviseen toimintaan.

Bennett & Segerberg (2013, 755–756) jaottelevat ajankohtaisessa ajankuvassaan konnektiivisen toiminnan suhteen erilaisiin järjestöihin kolmeen erilaiseen organisaatiosuhteen kautta. Itseorganisointuneissa konnektiivissa verkostoissa vaikuttajat ja aktivistit toimivat vapaina itenäisinä agentteina. Tällaisessa toiminnassa ihmisten tekemistä ei juurikaan ohjata eikä kontrolloida. Olennaista itseorganisointuneille verkostoille on henkilökohtaisten näkemysten ja kokemusten esittäminen osana vaikuttamista. Toisenlaisen ääripään konnektiivista toimintaa edustaa erilaisten järjestöjen organisoima konnektiivinen toiminta, joka voidaan nähdä jo aikaisemmin toimineiden liikkeiden tapana reagoida ajan tuomiin muutoksiin. Tyypillistä tälle toiminnalle on keskusjohtoisempi toiminta, jolloin suhteiden luominen muihin yhteiskunnallisiin liikkeisiin syntyy monenlaista muuta konnektiivista toimintaa helpommin. Tällaisten ääripäiden väliin sijoittuvat organisaatioiden mahdollistamat verkostot, joissa toiminnan aloittamisessa järjestöt ovat aktiivisia, mutta jättäytyvät taustalle toiminnan saatua tarpeeksi elinvoimaa. Tällaisessa mallissa järjestöt pitävät option jonkinlaiselle toiminnan ja sosiaalisen median julkaisujen moderoinnille, mutta onnistuneen konnektiivisen toiminnan lähtökohtana toimii silti yksittäisten ihmisten ja verkostojen tuottama sisältö.

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuskysymys

Tämän tutkimuksen analyysisissä kartoitetaan kansalaisaktiivisuuden ympärille kytkeytyviä ilmiöitä Suomessa aikaisemmin esitellyn kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisaktiivisuuden teoretisoinnin valossa. Tutkimuksessa etsitään vastausta siihen, miten suomalaiset osallistuvat erilaisiin kansalaisaktiivisuuden muotoihin. Tällaisen kuvailevan analyysin lisäksi tutkimuksessa pyritään löytämään erilaisia tekijöitä, jotka lisäävät ihmisen todennäköisyyttä osallistua erilaiseen vaikuttamiseen. Tutkimuskysymys voidaan tiivistää kahteen konkreettiseen kysymykseen:

1. Miten suomalaiset osallistuvat erilaiseen kansalaisvaikuttamiseen?
2. Millaiset ominaispiirteet ja sosiodemografiset taustatekijät lisäävät todennäköisyyttä osallistua erilaiseen vaikuttamiseen?

Aineistosta löytyviä havaintoja ja tulkintoja verrataan tässä tutkimuksessa aikaisemmin tehtyihin teoretisointeihin. Tutkimuksen johtopäätöksissä pohditaan sitä, millaiset aineistosta nousevat havainnot ja tulkinnat vahvistavat kansalaisaktiivisuuden teoretisoinnissa esiin nousseita näkökulmia, ja mitkä mahdollisesti haastavat niitä.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen pelkistyy helposti rationaaliseen ajatukseen, kuinka ihminen vaikuttaessaan tietyn arvon tai aatteen edistämiseksi toimii päämäärätietoisesti valitsemalla itselleen ja asialleen sopivat vaikuttamiskeinot. Näin tehdessään ihminen pyrkii maksimoimaan ajamansa asian etenemisen. Tämän tutkimuksen teoreettisessa pohdinnassa on kuitenkin tuotu esiin ajatusta siitä, kuinka sosiaalinen todellisuus rakentuu useiden erilaisten kerrosten päälle, ja siten sosiaalisten ilmiöiden selittäminen onnistuu vain harvoin yhden tyhjentävän havainnon pohjalta. Vaikka ihmisellä olisi sisäinen halu, tarve ja motivaatio vaikuttaa tiettyyn konkreettiseen yhteiskunnalliseen asiaan, nousee edellä mainitun oletuksen pohjalta mieleen kysymys, millainen rooli vaikuttamisessa on muun muassa lapsuudesta opituilla toimintamalleilla, halulla ja tarpeella kuulua johonkin yhteisöön tai sosiaalisella paineella tai ajatuksella, jonka mukaan osallistuminen johonkin vaikuttamiseen tuo ihmiselle

itselleen julkisuutta ja näkyvyyttä, mikä voi edistää ihmisen asioita muilla elämän osa-alueilla.

Kaikkiin edellä esitettyihin kysymyksiin ei ole mahdollista löytää tämän tutkimuksen puitteissa vastausta. Kansalaisaktiivisuuden taustalla olevien ilmiöiden ja yksilöihin liitettävien taustatekijöiden nostaminen esiin avaa kuitenkin näköaloja myös laajempaan kansalaisyhteiskunnan ja -vaikuttamisen ilmiöiden tarkasteluun.

4.2. Kvantitatiivinen tutkimusmetodi

Tieteellinen tutkimus tähtää tieteellisen tiedon lisääntymiseen. Erilaiset tutkimusvälineet ovat systemaattinen tapa kerätä ja tulkita tietoa. Tutkimusvälineet voidaan nähdä erottavana tekijänä arkihavaintojen ja tieteellisesti kerätyn tiedon välillä. Erilaiset tutkimusmenetelmät vaikuttavat siihen, millaista tietoa tutkimus tuottaa. Pertti Jokivuori ja Tomi Kankainen (2018, 111, 124–124) nostavat tieteellisen tutkimuksen keskiöön näennäisten ja todellisten yhteyksien erottamisen toisistaan. Tieteellisessä tutkimuksessa ei tulisi tarttua vain ensimmäiseen selitykseen, vaan pohtia monia tutkittavaan ilmiöön vaikuttavia asioita. Tämän ajatuksen historiallisessa kehityksessä kvantitatiiviset monimuuttujamenetelmät ja niihin liitettävä elaboraatiostrategia ovat olleet merkittävässä asemassa.

Kysymys teorian ja empiiristen havaintojen välisestä suhteesta on tieteellisen tutkimuksen ytimessä. Hans Joas ja Wolfgang Knöbl (2009, 1) korostava sosiaalitieteiden teoria-analyysissä sitä, kuinka sosiologiaan on aina kuulunut laaja tulkintakenttä siitä, miten teoria pitäisi määritellä tutkimusalan sisällä. Toista ääreläitää edustavat näkemykset korostavat sitä, kuinka tutkimusta ei ole mahdollista tehdä ilman hyvin määriteltyä teoreettista viitekehystä, joka auttaa ja ohjaa uuden tiedon löytämisessä. Vastakkainen näkemys näkee teorialähtöisyydessä myös monia uhkia, jotka usein tiivistyvät argumenttiin siitä, kuinka liiallinen teoriavetoisuus valitsee tulokset jo ennen varsinaista tutkimusta.

Sosiologian piirissä edellä kuvattua kysymyksenasettelua voidaan selittää tieteenalan lyhyellä historialla. Joas & Knöbl (2009, 2) ajatuksien mukaan koska sosiologian historia on niin lyhyt, teorian ja empirian suhde ei ole ehtinyt vakiintua. Joas & Knöbl näkevät edellisen

lisäksi hajaannuksen taustalla myös muita syitä. Heidän mukaansa sosiaalitieteet ovat aina painineet sen kysymyksen kanssa, kuinka poliittiset ja uskonnolliset maailmankuvat sopeutuvat sosiaalitieteelliseen tutkimukseen. Kysymys liittyy kiinteästi teorian sekä normatiivisten ja moraalisten kysymysten väliseen suhteeseen. Kaiken taustalla Joas & Knöbl näkevät vaikuttavan myös sen, että sosiologian piirissä on aina pohdittava arkihavaintojen ja tieteellisen tiedon välistä suhdetta. Arkihavaintoja on mahdollista sekä vähätellä että ylikorostaa tutkimuksen hypoteesien taustalla.

Giddens & Sutton (2017, 11, 64) ymmärtävät yhdeksi olennaiseksi osaksi sosiologian tutkimusteoriaa kysymyksen alan klassikoiden ja uusien tutkimusten välisestä suhteesta. Vaikka monet klassikkoteokset avaavat yhä tänä päivänä terävästi monia yhteiskunnan ja sosiaalisen todellisuuden kysymyksiä, tapahtuu tiede tässä ajassa. Parhaimmillaan tieteen historia inspiroi ja herättää kysymyksiä oman ajan ilmiöistä. Samaan aikaan klassikoiden ajatuksia pitää myös kriittisesti peilata oman ajan ilmiöiden kautta. Giddens & Sutton ovat sitä mieltä, että erityisesti sosiologisessa tutkimuksessa on tärkeää oppia käymään kriittistä keskustelua oman tutkimusperinteen kanssa, koska alan klassikot ovat edelleen keskeisessä osassa alan opetusta.

Sosiologisessa tutkimuksessa Robert Merton (1966, 85, 88–89) jakoi tutkimusten tavoitteet kahteen osatekijään, jotka samalla tiivistävät jotain laadullisesta ja määrällisestä tutkimuksesta. Mertonin mukaan toisten tutkimusten tavoite on pyrkiä yleistämään asioita ja luomaan sosiologisia lakeja. Toisenlainen tutkimusote ei tavoittele yleistämistä, mutta pitää jokaista tulosta silti tieteellisesti merkittävänä. Tällaisen klassisen jaottelun keskellä Mertonin mukaan tieteellinen tieto tulisi nähdä myös sosiaalisesti konstruoituna, eli yhdessä synnytettyinä. Mertonin johtopäätös siis oli, että kaikkeen tieteelliseen tietoon vaikuttavat tutkijan omat kokemukset ja oma maailmankuva, minkä takia puhdasta tiedettä ilman tutkijan omaa tulkintaa ei sosiaalitieteissä ole olemassa.

Yksi tapa hahmottaa yhteiskuntatieteiden teoria-ajattelua on Arto Noron (2000, 321–323) jäsenitys kolmesta teorian ulottuvuudesta. Yleinen teoria pitää Noron mukaan sisällään laaja-alaista pohdintaa yhteiskuntatieteiden erilaisista elementeistä ja käsitteistä. Toinen näkökulma liittyy tutkimusteoriaan, joka liittyy sosiologian empiiriseen tutkimukseen. Yleiset teoriat pyrkivät vastaamaan siihen, kuinka yhteiskunta, sosiaalinen todellisuus tai kulttuuri rakentuu ja kehittyy. Tutkimusteoria puolestaan viittaa Noron mukaan siihen teoretisointiin,

joka liittyy konkreettisesti tutkittavaan ilmiöön ja sen tutkimuksen puitteissa tehtyihin käsitteellisiin konstruktioihin, joiden avulla tutkimusta jäsenellään. Kolmas teoriatyyppe, aikalaisdiagnoosi, pohtii oman aikamme yhteiskunnan ilmiöitä ja erityispiirteitä. Noron mukaan aikalaisdiagnoosi pyrkii vastaamaan perustuvanlaatuisiin kysymyksiin, kuten keitä me olemme ja mikä on tämä aika? Aikalaisdiagnoosin esiintuloa ja tarkoituksenmukaisuutta voidaan lähestyä myös filosofisesti ihmisten kokeman merkityksellisyyden kautta. Aikalaisdiagnoosin kysymykset saattavat puhututtaa ihmisiä entistä enemmän, koska ajassamme erilaiset muutokset ovat nopeita ja historiallinen aika yhä lyhyempi ”ajanjakso”.

Petri Ylikoski (2018, 34–35) näkee tärkeäksi pilkkoa Noron näkemystä tutkimusteoriasta vielä pienempiin osiin. Ylikosken mukaan tutkimusteorian sisällä voidaan puhua tutkimuksellisesta näkökulmasta, joka kuvaa sitä, millaiset kysymyksenasettelut ovat kiinnostavia ja olennaisia ilmiön kannalta sekä konkreettisista sisällöllisistä hypoteeseista, jotka purkavat kaiken tutkittavan ilmiön sosiaalisen todellisuuden konkreettiselle kielelle ja käytännön hypoteeseihin. Samanlaisia kaikuja on kuultavissa siinä, kuinka yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle on ominaista mikro- ja makrotason ilmiöiden linkittyminen toisiinsa. Yhteiskunnallisessa tutkimuksessa makroasiat kiinnittävät huomiota laajoihin väestöihin, yhteiskuntiin ja globaaleihin ilmiöihin. Mikrotason tutkimus puolestaan kiinnittää huomiota pienempiin järjestäytyneisiin ryhmiin tai ihmisten väliseen vuorovaikutukseen.

Onnistuneen kvantitatiivisen tutkimuksen lähtökohta on hyvä kyselylomake, joka tuottaa analyysiin vaadittavan aineiston. Tilastollisella edustavuudella tarkoitetaan tutkimuksessa sitä, että aineisto on tarpeeksi kattava otanta tutkittavan ilmiön perusjoukosta, jolloin vakuuttavia ja yleistäviä tutkimustuloksia voidaan tavoitella. Tilastollisen tutkimuksen kannalta olennainen asia on käytettävän mittarin reliabiliteetti. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen pitäisi tuottaa samoilla mittareilla tehtynä aina uudelleen ja uudelleen sama lopputulos. Mittarin reliabiliteetti on helppo todeta luonnontieteissä, mutta moniulotteisista sosiaalisista todellisuuksista huolimatta reliabiliteetin kysymyksiä on huomioitava myös sosiaalitieteiden parissa. Vaikka sosiaalisen todellisuuden voidaan olettaa muuttuvan jatkuvasti, mikä tuo huomioonmittavan näkökulman mittarin reliabiliteettiin erityisesti silloin kun toistettavien tutkimusten välinen aika kasvaa, on mittarin reliabiliteettia arvioitava satunnaisvirheiden pienentämiseksi.

Toinen onnistuneen tilastollisen tutkimuksen olennainen kysymys on luoda sellaiset mittarit ja kysymyslomakkeen kysymykset, jotka kuvaavat hyvin tutkittavaa ilmiötä. Tilastotieteiden termeillä asiaa kuvataan mittarin validiteetilla. Samaa ilmiötä kuvataan termillä ilmiön operationalisointi. Operationalisoinnissa tutkittava ilmiö pilkotaan kysymyksiksi, joihin vastaamalla saadaan aineisto, jossa erilaisia yhteyksiä, korrelaatioita ja syyn ja seurauksen suhteita on mahdollista löytää. Operationalisoinnissa teoreettiset käsitteet yhdistetään sosiaalisessa todellisuudessa havaittaviin ominaisuuksiin ja mielipiteisiin. Jos operationalisointi on tehty huolimattomasti, tutkimuksessa käytetyt käsitteet ja mittarit eivät vastaa ilmiön teoreettista viitekehystä ja sosiaalista todellisuutta. Jukka Mäkelän (1996, 224) mukaan sosiaalitieteissä operationalisoinnin erityispiirre on siinä, että sekä operationaaliset että teoreettiset käsitteet voidaan tuoda hyvin lähelle toisiaan.

Aineiston keräämisen yhteydessä teoreettisella edustavuudella pyritään siihen, että aineisto on kerätty siten, että se soveltuu tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä nousevan asian tarkasteluun. Kvantitatiivinen tutkimus on pääsääntöisesti käsite- ja teoriavetoista tutkimusta. Pelkästään tutkimusongelman laatiminen vaatii teoreettisen viitekehysten luomista ja ymmärtämistä. Käsitteet ja teoriat sekä kohdentavat tutkimusta tiettyyn suuntaan että rajaavat jotain muuta sen ulkopuolelle. Pertti Jokivuori ja Raimo Hietala (2007, 10) korostavat kuitenkin myös sitä, että kvantitatiivisen tutkimuksen teoriavetoisuus voi mennä liian pitkälle, jos teoria jo etukäteen kertoo aineistosta saatavat tulokset.

Kerätyn aineiston analysointi voidaan jakaa kuvailevaan, yhteyksiä havainnoivaan ja selittävään analyysiin. Kuvaileva analyysi esittelee aineiston erilaisia tuloksia ja sen avulla voidaan selittää sitä, millainen tai kuinka yleinen tutkittava ilmiö on. Tämän lisäksi tutkimustulosten kannalta olennaista on asioiden yhdistäminen yhteyksiä havainnoimalla, jolloin aineistosta etsitään yhteyksiä erilaisten muuttujien välillä.

Kvantitatiivisissa tutkimuksissa monimuuttujamenetelmät tuottavat monenlaisia tuloksia ja numeroita. Analysoidessaan lukuja tutkijan on osattava tulkita käyttämiensä tilastotieteellisten apuvälineiden avulla, mitkä saadut tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä. Tilastollisesti merkitsevät tulokset mahdollistavat sen, että aineistosta saaduista tuloksista voidaan mahdollisesti tehdä laajempia yleistyksiä. Tieteenfilosofisilla termeillä tätä voidaan kutsua induktiiviseksi päättelyksi. Induktiivisen päättelyn kautta pyritään etenemään yksittäisistä ha-

vainnoista laajempaan yleiseen tulkintaan. Tällaiselle päättelylle, joka on keskeinen osa monimuuttujamenetelmien käyttöä, on ominaista, että tutkija tekee yleistyksiä rajatuista empiirisistä havainnoista.

Vaikka erilaiset tilastolliset tutkimusvälineet ja niistä saadut tulokset ovat jo itsessään mielenkiintoinen tutkimuksen kohde, sosiaalitieteissä tutkimuksen päämäärän on ymmärtää lukujen takana olevaa sosiaalista todellisuutta. Siten vaikka tutkimus tiivistyy usein numeroihin, ovat ne osa tutkimusmatkaa, eivät sen päämäärä. Jokivuori & Hietala (2007, 9) korostavat induktiivisessa päättelyssä sitä, että tilastollisia analyysejä ja tulkintoja tehdessä on pidettävä saadut tulokset ja niistä tehdyt johtopäätökset erillään. Jokivuoren mukaan tutkijan on aina muistettava, että sosiaalinen todellisuus ei koskaan täydellisesti tiivisty mihinkään aineistoon. Siten aineistosta saatujen tutkimustulosten tulkinnassa on aina otettava huomioon aiheesta tehty aiempi tutkimus ja teoretisointi.

Kausaalilla selittämällä pyritään asioiden ymmärtämiseen ja selittämiseen. Tuukka Kaidesoja ja Petri Ylikoski (2018, 7–8) myös muistuttavat, että tutkimuksen ei edes yhteiskuntatieteissä aina tarvitse tähdätä asioiden selittämiseen. Myös asioiden ja ilmiöiden kuvailu on itsessään arvokasta, ja tuollainen tieto voi toimia toisen tutkimuksen innoittajana. Yhteiskuntatieteiden kausaalista päättelyä on ajoittaan kritisoitu ajatuksella, että sosiaalisia ilmiöitä on mahdollista ymmärtää vain subjektiivisia ja kulttuurillisia merkityksiä analysoimalla. Tällainen näkemys heijastelee laajempaa luonnontieteiden ja humanististen tieteiden välistä kysymyksenasettelua siitä, mitä voidaan pitää tieteellisenä tietona.

Jaakko Kuorikosken (2018, 55–56, 60) mukaan kausaalisen päättelyn suuri vastuu, ja myös siihen kohdistuva kritiikki, liittyy riippuvuussuhteen luomiseen. Kuorikosken mukaan säännönmukaisuus on terminä ja ilmiönä kausaalisuutta helpompi käsitellä, koska terminä säännönmukaisuus ei pyri sanomaan mitään ilmiön syvemmästä olemuksesta. Kausaalisen suhteen luominen sen sijaan avaa näkökulmia myös siihen, mitä muuta olisi voinut tapahtua tai miksi jotain jäi tapahtumatta. Kausaalisuus avaa mahdollisuuksia monenlaiselle spekuloinnille. Tämä näkökulma korostuu ihmis- ja yhteiskuntatieteissä, joissa tutkittavat ilmiöt ovat monimutkaisia ja yleensä samaa ilmiötä selittää useampi erillinen asia.

4.3. Logistinen regressioanalyysi

Logistinen regressioanalyysi (LRA) toimii tilastollisissa tutkimuksissa erityisen hyvin silloin, kun selitettävänä muuttujana on kaksiluokkainen muuttuja. Logistinen regressioanalyysi ei pyri ennustamaan määriä vaan todennäköisyyksiä. Tällainen perusidea toimii hyvin sosiaalisiin ilmiöihin, koska monenlaiset ilmiöt voidaan tiivistää ja yleistää erilaisiksi vastapareiksi (kyllä-ei, puolesta-vastaan, matala-korkea).

Logistisen regressioanalyysin käytössä jollekin muuttujan arvolle annetaan vertailuarvo, johon muita saman tekijän luokkia verrataan. Tätä voidaan kutsua referenssiryhmän muodostamiseksi. Tuloksissa havainnoidaan sitä, kuinka paljon selittävässä luokassa tapahtuva yhden luokan muutos lisää riskiä kuulua selitettävän arvon yhtä suurempaan luokkaan. Logistinen regressioanalyysi pyrkii vastaamaan kysymykseen siitä, vaikuttavatko selittävät muuttajat ilmiön todennäköiseen tapahtumaan ja kuinka suuri tuo vaikutus on. Jokivuori & Hietala (2007, 59) mukaan logistisen regressioanalyysin monikäyttöisyys perustuu siihen, että dikotomisista muuttujista voidaan selittää sekä jatkuvien muuttujien että luokitteluasteikollisten muuttujien avulla. Tulosuuttujalta ei analyysissä vaadita kahden eri ryhmän kesken samavarianssisuutta. Analyysimenetelmä on siis hyvin joustava moneen suuntaan.

Logistinen regressioanalyysi on monissa yhteiskunta- ja ihmistieteissä käytetty tutkimusmetodi, ja sen peruspiirteet tulevat hyvin lähelle sosiologian tutkimushistoriaa. Émile Durkheimin teos *Itsemurha* on yksi sosiologian klassikoista. Durkheim laskee tutkimuksessaan erilaisille ryhmille itsemurhaa ilmentävän suojakertoimen. Teoksen merkittävyys perustuu paljolti juuri tutkimuksen aineistoon ja tutkimusmetodeihin, jotka perustuvat logistisen regressioanalyysiin liitettävien riskilukujen kaltaisiin tunnuslukuihin. Durkheimin suojakerroin ja logistisen regressioanalyysin riskiluku tulevat tieteenfilosofisesti hyvin lähelle toisiaan. Jokivuori & Hietala (2007, 87–88) mukaan Durkheimin tapa käyttää elaboraation perusperiaatetta loi perustusta tulevalle yhteiskuntatieteelliselle kvantitatiiviselle tutkimukselle.

4.4. Tutkimusaineiston käsittelystä

Aineistona tässä tutkimuksessa toimii European Social Survey 2016 aineisto. ESS-tutkimusten tavoitteena on tuoda ymmärrystä siihen, kuinka ihmisten käyttäytyminen, arvot ja asenteet muuttuvat yhteiskunnallisen muutoksen myötä. European Social Survey -tutkimuksia toteutetaan säännöllisesti muutaman vuoden välien, minkä takia aineiston avulla voidaan verrata vastauksia sekä eri maiden että aikaisempien vuosien välillä. Vastauksia vuoden 2016 aineistossa on 1925 kappaletta.

Aineiston käsittelyä varten erilaisia vastausskaaloja on uudelleenkoodattu siten, että tulosteissa muuttujan arvon kasvaessa myös vastauksen kuvaama sisältö kasvaa. Erityisen tärkeää tämä on logistisen regressioanalyysin kannalta. Osallistumista kuvaavat vastaukset on uudelleenkoodattu siten, että ei-vastaukset ovat saaneet arvon nolla ja kyllä-vastaukset arvon yksi. Tutkimuksen alussa kaikille vastuksille tehtiin yksinkertainen frekvenssianalyysi, jonka avulla päästiin selvyyteen siitä, kuinka monessa kysymyksessä vastauksien joukosta löytyy ”en osaa sanoa” vastauksia tai vastaaminen on kokonaan jätetty tekemättä. Kyseiset vastaukset on SPSS ohjelmassa poistettu analyyseistä (missing).

Kyselylomakkeessa kansalaisaktiivisuutta arvioidaan kahdeksalla kysymyksellä (B15-B22), jotka kaikki mittaavat erilaisia vaikuttamisen tapoja. Tutkimuksen alun kuvailevassa analyysissä tarkastellaan aktiivisuuden jakautumista näiden vaikuttamiskeinojen kautta. Tämän jälkeen kaikkia kansalaisaktiivisuutta mittaavia kysymyksiä tarkastellaan ristiintaulukoinnin avulla suhteessa erilaisiin sosiodemografisiin taustamuuttujiin. Tällaisia taustamuuttujia ovat sukupuoli, ikä, tulotaso, luottamus omiin vaikuttamismahdollisuuksiin ja sosiaalinen aktiivisuus. Ristiintaulukointia varten joitakin sosiodemografisia taustamuuttujia on yhdistetty pienempiin ryhmiin, mikäli se palvelee aineiston analyysiä. Esimerkiksi tulotason suhteen ihmiset on jaoteltu pienituloisiin, keskituloisiin ja suurituloisiin.

Kuvailevan analyysin jälkeen erilaisia vaikuttamisen keinoja on tarkasteltu logistisen regressioanalyysin avulla. Logistisella regressioanalyysillä on selvitetty sitä, millaiset tekijät ennakoivat ihmisen kansalaisaktiivisuutta erilaisilla vaikuttamisen keinoilla.

5. KANSALAISAKTIIVISUUDEN ANALYSOINTIA

5.1. Kansalaisaktiivisuuden jakaantuminen

European Social Survey 2016 aineistossa kysytään näkökulmia kansalaisaktiivisuudesta kahdeksalla erilaisella kysymyksellä. Vastaukset kysymyksiin jakautuvat alla olevan taulukon mukaisesti. Tuloksia havainnoimalla on mahdollista luoda yleiskatsausta siihen, miten erilainen vaikuttaminen Suomessa jakaantuu.

TAULUKKO 6 European Social Survey 2016 aineiston kysymykset B15-B22

Kysymys	Kyllä	Ei
Oletko ottanut yhteyttä poliitikkoon tai valtion tai kunnan virkamieheen? (B15)	20,2 %	79,8 %
Oletko toiminut jossakin puolueessa tai poliittisessa ryhmässä? (B16)	3,4 %	96,6 %
Oletko toiminut jossakin muussa järjestössä tai yhdistyksessä? (B17)	39,9 %	60,1 %
Oletko käyttänyt tai pitänyt esillä kampanjatuotteita kuten rintamerkkejä, tarroja tms.? (B18)	19,8 %	80,2 %
Oletko allekirjoittanut kansalaisadressin tai -vetoomuksen? (B19)	35,8 %	64,2 %
Oletko osallistunut lailliseen mielenosoitukseen? (B20)	3,8 %	96,2 %
Oletko boikotoinut, eli kieltäytynyt tai välttänyt ostamasta tiettyjä tuotteita? (B21)	37,3 %	62,7 %
Oletko julkaissut tai jakanut netissä jotain politiikkaan liittyvää, esimerkiksi blogissa, sähköpostilla tai sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa tai Twitterissä? (B22)	20,6 %	79,4 %

Päällimmäiset havainnot aineistosta osoittavat, että merkittävin vaikuttamisen muoto on osallistua järjestöjen ja yhdistysten toimintaan (39,9 %). Tämä vahvistaa käsitystä Suomesta ”yhdistysten luvattuna maana”. Aineistosta voidaan myös havaita, että yhdistysaktiivisuus ei suuressa mittakaavassa kohdistu poliittisiin järjestöihin, joissa on toiminut vain 3,4 % vastaajista. Vaikka aineiston kautta ei ole mahdollista määritellä tarkasti sitä, millaisten yhdistysten toimintaan ihmiset osallistuvat, näyttää poliittisten järjestöjen pieni osuus vahvistavan sitä ennako-oletusta, että järjestöaktiivisuus kohdistuu ajassamme entistä enemmän harrastus-, elämäntapa- ja kulttuuriyhdistyksiin.

Poliittisten järjestöjen lisäksi osallistuminen lailliseen mielenosoitukseen on aineiston vaihtoehtoista vähiten aktiivisuutta kerännyt vaikuttamisen muoto (3,8 %). Aikaisemmin on todettu, kuinka uusissa yhteiskunnallisissa liikkeissä huomio kiinnittyy helposti julkisilla paikoilla toimiviin ja julkisuutta tavoitteleviin liikkeisiin. Yleistäen voimme todeta, että uusien yhteiskunnallisten liikkeiden julkisuuden tavoittelu on jossain määrin onnistunut, koska liikkeet ovat saaneet paljon huomiota niin mediassa kuin kansalaisaktiivisuuden tutkimuskentällä siitä huolimatta, että vaikuttaminen niiden kautta on suhteellisen vähäistä verrattuna moneen muuhun vaikuttamisen muotoon. Toki on muistettava, että yhteiskunnallisten liikkeiden toimintamallit pitävät sisällään myös paljon muutakin vaikuttamista, kuin kokoavia mielenilmaisuja.

Erilaisissa tutkimuksissa on pohdittu sosiaalisen median vaikutusta kaikenlaisen kollektiivisen toiminnan organisoitumiseen. Päällimmäinen havainto tutkimukseni aineistosta näyttää muistuttavan, että ajankäytön lisääntyminen verkossa ja sosiaalisessa mediassa (20,6 %) ei kuitenkaan johda suoraan vaikuttamiseen tai kollektiiviseen toimintaan. Samaan aikaan voidaan huomata, kuinka poliittinen vaikuttaminen tapahtuu nimenomaan verkossa (20,6 %) tai kertaluontoisten yhteydenottojen (20,2 %) keinoin järjestöjäsenyyden sijaan (3,4 %). Tällaisen jakauman kohdalla voidaan pohtia sitä, kuinka paljon tässä ajassa poliittisessa aktiivisuudessa korostuu projektimaisuus ja yksittäiset kampanjat ja ilmiöt. Aineiston pohjalta voidaan tehdä kysymys, koetaanko lyhytkestoinen vaikuttaminen, johon ei välttämättä kuulu sitoutumista, mielekkäämpänä tapana osallistua poliittiseen vaikuttamiseen kuin järjestöaktiivisuus?

Samansuuntaisia havaintoja voidaan tehdä kampanjatuotteiden (19,8 %), tuotteiden boikotoinnin (37,3 %) ja erilaisten adressien ja vetoomusten allekirjoittamisen kohdalla (35,8 %).

Kaikkia näitä vaikuttamisen muotoja yhdistää nopeatempoisuus ja mahdollisuus kohtalaisen anonyymiin vaikuttamiseen. Tällaisesta vaikuttamisesta voidaan myös perääntyä nopeasti. Aineiston pohjalta herää kysymys, kokevatko monet mielekkäänä ja kutsuvana vaikuttamisena sellainen toiminnan, joka ei vaadi sosiaalista sitoutumista minkäänlaiseen yhteisöön.

Edellä mainittuja nopeasti toteutettuja vaikuttamisen keinoja yhdistää myös se, että usein kyseinen vaikuttaminen pitää sisällään jonkinlaisen arvokäsityksen oikeasta ja väärästä. Toimiminen monenlaisissa järjestöissä ei välttämättä pidä sisällään merkittäviä kannanottoja yleisesti puhututtaviin kysymyksiin. Järjestöosallistumisen taustalla voi hyvinkin olla vain kiinnostus ja harrastuneisuus ihmisiä yhdistävää asiaa kohtaan. Aineiston pohjalta herääkin kysymys, onko sellaiselle vaikuttamiselle, joka pitää sisällään erilaisia eettismoraalisia lausumia, todennäköisempi vaikuttamiskeino sellainen toiminta, joka on mahdollista tehdä hyvin anonyymisti ja nopeasti. Omanlainen mielenkiintoinen kysymys on myös se, miten tällaiset yksityisyyttä mahdollistavat vaikuttamiskeinot suhteutuvat ihmisten persoonallisuuden piirteisiin.

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymys pyrkii huomioimaan vaikuttamiseen kuuluvan yhteisöllisyyden suhdetta toiminnan motiiveihin. Nopeasti ajateltuna aineistossa sosiaalista ja yhteisöllistä kansalaisaktiivisuutta edustavat vaikuttaminen yhdistyksissä ja erilaisissa järjestöissä (B16, B17) sekä osallistuminen mielenosoituksiin (B20). Enemmän anonyymia ja yksilökeskeistä vaikuttamista edustaa puolestaan yhteyden ottaminen poliitikkoihin (B15), kampanjatuotteiden esillä pitäminen (B18), adressien ja vetoomusten kirjoittaminen (B19) sekä tuotteiden boikotoiminen (B21). Sähköisten alustojen ja sosiaalisen median vaikuttamista (B22) tarkastellaan omana vaikuttamisen keinona, jossa yksilökeskeisyys ja sosiaalisuus saavat uudenlaisia muotoja rajattomien vaikutusmahdollisuuksien ja verkkoyhteisöllisyyden kokemisen kautta, mille ominaista on yhteisöllisyyden kokeminen ilman toisen ihmisen kasvokkaista näkemistä.

5.2. Kansalaisaktiivisuus sosiodemografisten taustatekijöiden valossa

5.2.1. Sukupuoli

Ensimmäisenä tämän tutkimuksen analyysissä tarkastellaan sitä, onko miesten ja naisten välillä havaittavissa eroja erilaisten vaikuttamismuotojen välillä. Aineistossa vastaajia on pyydetty kertomaan sukupuoli oman nimen perusteella. Miesten ja naisten vastaukset aineistossa kysytyjen kansalaisaktiivisuuden muotojen kesken jakaantuvat seuraavasti.

TAULUKKO 7 Sukupuolen ja kansalaisaktiivisuuden ristiintaulukointi

Oletko viimeisten 12 kuukauden aikana tehnyt mitään seuraavista?		Nainen	Mies	p-arvo
Ottanut yhteyttä poliitikkoon tai valtion tai kunnan virkamieheen?	Kyllä Ei	18,5 % 81,5 %	21,9 % 78,1 %	0,069
Toiminut jossakin puolueessa tai poliittisessa ryhmässä?	Kyllä Ei	2,3 % 97,7 %	4,5 % 95,5 %	0,008**
Toiminut jossakin muussa järjestössä tai yhdistyksessä?	Kyllä Ei	39,0 % 61,0 %	40,8 % 59,2 %	0,429
Käyttänyt tai pitänyt esillä kampanjatuotteita kuten rintamerkkejä, tarroja tms.?	Kyllä Ei	25,6 % 74,4 %	13,9 % 86,1 %	0,000***
Allekirjoittanut kansalaisadressin tai -vetoimuksen?	Kyllä Ei	38,8 % 61,2 %	32,8 % 67,2 %	0,007**
Osallistunut lailliseen mielenosoitukseen?	Kyllä Ei	3,5 % 96,5 %	4,1 % 95,9 %	0,553
Boikotoinut, eli kieltäytynyt tai välttänyt ostamasta tiettyjä tuotteita?	Kyllä Ei	38,8 % 61,2 %	35,7 % 64,3 %	0,171
Julkaissut tai jakanut netissä jotain politiikkaan liittyvää, esimerkiksi blogissa, sähköpostilla tai sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa tai Twitterissä?	Kyllä Ei	18,7 % 81,3 %	22,5 % 77,5 %	0,042*

Merkitsevyystasot: *p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Ristiintaulukoinnin avulla käy ilmi, että tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja ($p < 0.000$) ilmenee ainoastaan kampanjatuotteiden käytön kohdalla. Ristiintaulukoinnin avulla huomataan, kuinka naiset (25,6 %) ovat ottaneet selvästi miehiä (13,9 %) enemmän kantaa kampanjatuotteiden avulla. Tilastollisesti merkitseviä eroja on havaittavissa myös poliittisissa puolueissa toimimisen ($p < 0.008$), adressien kirjoittamisen ($p < 0.007$) ja verkossa toimimisen ($p < 0.042$) suhteen. Naiset (38,8 %) ovat olleet hieman miehiä (32,8 %) aktiivisempia allekirjoittamaan adresseja. Vastaavasti miehet ovat olleet selvästi naisia aktiivisempia vaikuttamaan poliittisten ryhmien kautta (miehet 4,5 %, naiset 2,3 %) sekä julkaisseet tai jakaneet aktiivisemmin verkossa poliittista materiaalia (miehet 22,5 %, naiset 18,7 %).

5.2.2 Ikäluokat

Seuraavaksi tarkastellaan sitä, miten ikä vaikuttaa erilaisiin kansalaisaktiivisuuden muotoihin. Tutkimusta varten vastaajat on aineistossa luokiteltu viiteen erilaiseen ikäryhmään seuraavien jakolinjojen mukaan.

TAULUKKO 8 Aineiston uudelleenkodeattu ikäjakauma

Ikäryhmä	Lukumäärä	Prosenttiosuus
Nuoret: 15–20-vuotiaat	135	7,0 %
Nuoret aikuiset: 21–35-vuotiaat	387	20,1 %
Nuoremmat työssäkäyvät: 36–50-vuotiaat	408	21,2 %
Vanhemmat työssäkäyvät: 51–65-vuotiaat	527	27,4 %
Eläkeläiset: 66–vuotiaat ja sitä vanhemmat	468	24,3 %
Yhteensä	1925	100,0 %

Kun ikää ja vaikuttamisen muotoja analysoidaan ristiintaulukoinnin avulla, saadaan yleiskuvaa siitä, millaisilla kansalaisaktiivisuuden kentillä eri-ikäiset toimivat. Ristiintaulukoinnin avulla ikäryhmien kansalaisaktiivisuus jakaantuu seuraavasti.

TAULUKKO 9 Ikäluokkien ja kansalaisaktiivisuuden ristiintaulukointi

Oletko viimeisten 12 kuukauden aikana tehnyt mitään seuraavista?		Nuoret	Nuoret aikuiset	Nuoret työssäk.	Vanh. työssäk.	Eläkeläiset	p-arvo
Ottanut yhteyttä poliitikkoon tai valtion tai kunnan virkamieheen?	Kyllä Ei	8,1 % 91,9 %	15,8 % 84,2 %	27,9 % 72,1 %	22,6 % 77,4 %	17,7 % 82,3 %	0,000***
Toiminut jossakin puolueessa tai poliittisessa ryhmässä?	Kyllä Ei	2,2 % 97,8 %	2,8 % 97,2 %	3,7 % 96,3 %	2,80 % 97,2 %	4,5 % 95,5 %	0,521
Toiminut jossakin muussa järjestössä tai yhdistyksessä?	Kyllä Ei	34,1 % 65,9 %	33,9 % 66,1 %	45,6 % 54,4 %	40,0 % 60,0 %	41,5 % 58,5 %	0,008**
Käyttänyt tai pitänyt esillä kampanjatuotteita kuten rintamerkkejä, tarroja tms.?	Kyllä Ei	26,7 % 73,3 %	22,0 % 78,0 %	18,4 % 81,6 %	18,4 % 81,6 %	18,8 % 81,2 %	0,158
Allekirjoittanut kansalaisadressin tai -vetoomuksen?	Kyllä Ei	27,6 % 72,4 %	51,9 % 48,1 %	44,7 % 55,3 %	31,8 % 68,2 %	21,6 % 78,4 %	0,000***
Osallistunut lailliseen? mielenosoitukseen	Kyllä Ei	3,0 % 97,0 %	7,0 % 93,0 %	5,4 % 94,6 %	3,0 % 97,0 %	0,9 % 99,1 %	0,000***
Boikotoinut, eli kieltäytynyt tai välttänyt ostamasta tiettyjä tuotteita?	Kyllä Ei	33,3 % 66,7 %	44,6 % 55,4 %	45,1 % 54,9 %	36,5 % 63,5 %	26,3 % 73,7 %	0,000***
Julkaissut tai jakanut netissä jotain politiikkaan liittyvää, esimerkiksi blogissa, sähköpostilla tai sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa tai Twitterissä?	Kyllä Ei	28,9 % 71,1 %	40,4 % 59,6 %	28,2 % 71,8 %	11,8 % 88,2 %	5,1 % 94,9 %	0,000***

Merkitsevyystasot: *p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Ristiintaulukoinnista huomataan, että yhteydenottaminen poliitikkoon tai kunnan virkamieheen näyttää olevan tyypillisintä työssäkäyvien ikäluokissa. 36–50-vuotiaat ovat yhteydenottamisessa kaikkein aktiivisimpia (27,9 %). Kyseistä ikäluokkaa nuoremmissa yhteydenottamisen aktiivisuus laskee sitä mukaan, mitä nuorempia vastaajat ovat. Sama on nähtävillä myös vanhempien suhteen. Yhteydenottamisen aktiivisuus laskee sitä mukaa, mitä vanhempia ihmiset ovat. Erityisesti nuorten aktiivisuus kyseisessä vaikuttamisen keinossa on hyvin vähäistä (8,1 %).

Järjestöaktiivisuuden suhteen aineistosta havaitaan, että osallistuminen on tasaisen aktiivista kaikkien ikäluokkien kesken. Aktiivisimpia ovat 36–50-vuotiaat (45,6 %), mutta myös eläkeläisten aktiivisuusprosentti on hyvin korkea (41,5 %). Eläkeläisten kohdalla järjestöaktiivisuutta voi selittää perinteisen yhdistysaktiivisuuden historialla. Aineiston pohjalta voidaan pohtia, kuinka mahdollisesti monissa tapauksissa aikaisemmin opitut toimintamallit vaikuttavat siihen, että järjestöaktiivisuus on edelleen eläkeläisten suurin vaikuttamisen muoto. Samanlainen eläkeläisten aktiivisuus on nähtävillä puolueiden ja poliittisten ryhmien ristiintaulukoinnin tuloksessa, mutta tästä ei voida tehdä laajoja yleistyksiä, koska tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=0.521$).

Kansalaisadressien kirjoittamisen kohdalla huomataan, että nuoret aikuiset (51,9 %) ja nuoremmat työssäkäyvät (44,7 %) ovat aktiivisimpia vaikuttajia. Vähiten tällä tavalla vaikuttavat eläkeläiset (21,6 %). Tämän tuloksen kanssa hyvin samansuuntainen tulos on nähtävillä tuotteiden boikotoinnissa, jossa aktiivisimpia ovat nuoret aikuiset (44,6 %) ja nuoremmat työssäkäyvät (45,1 %). Tällaisia tuloksia myötäilee myös osallistuminen mielenosoituksiin, jossa aktiivisimpia ovat niin ikään nuoret aikuiset (7 %) ja nuoremmat työssäkäyvät (5,4 %). Verkossa tapahtuvassa vaikuttamisessa aktiivisimpia ovat nuorimmat ikäluokat. Erityisen aktiivisia ovat nuoret aikuiset (40,4 %) ja nuoret (28,9 %). Aktiivisuus kuitenkin laskee merkittävästi sen mukaan, mitä vanhempia ihmiset ovat. Verkossa tapahtuvan vaikuttamisen suhteen huomataan, että nuoremmat työssäkäyvät (28,2 %) ovat lähes yhtä aktiivisia kuin nuoret. Ristiintaulukoinnin tuloksena huomataan myös, että nuoret ovat aktiivisia kampanjatuotteiden käyttämisessä (26,7 %), mutta koska tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=0,158$), joten sen pohjalta ei voida tehdä laajoja yleistyksiä.

5.2.3 Tulotasot

Kyselyaineistossa ihmisten tulotasoa on kysytty kymmenen tuloluokan avulla. Tätä tutkimusta varten tulotasot on uudelleenkoodattu kolmeen ryhmään: pienituloiset, keskituloiset ja suurituloiset.

TAULUKKO 10 Tuloluokkien jakaantuminen aineistossa

Tuloluokka	Lukumäärä	Prosenttiosuus vastaajista
Pienituloiset (tulot alle 1749€)	430	23,6 %
Keskituloiset (tulot 1750-3840€)	835	45,8 %
Suurituloiset (tulot yli 3841€)	560	30,7 %

Tulotason ja erilaisten vaikuttamiskeinojen ristiintaulukoinnilla saadaan selville, että useissa tapauksissa vaikuttamisen aktiivisuus kasvaa tulojen kasvaessa.

TAULUKKO 11 Tulotason ja kansalaisaktiivisuuden ristiintaulukointi

Oletko viimeisten 12 kuukauden aikana tehnyt mitään seuraavista?		Pieni- tuloiset	Keski- tuloiset	Suuri- tuloiset	p-arvo
Ottanut yhteyttä poliitikkoon tai valtion tai kunnan virkamieheen?	Kyllä	14,9 %	18,7 %	28,4 %	0,000***
	Ei	85,1 %	81,3 %	71,6 %	
Toiminut jossakin puolueessa tai poliittisessa ryhmässä?	Kyllä	3,5 %	3,5 %	3,4 %	0,996
	Ei	96,5 %	96,5 %	96,6 %	
Toiminut jossakin muussa järjestössä tai yhdistyksessä?	Kyllä	31,9 %	38,8 %	48,9 %	0,000***
	Ei	68,1 %	61,2 %	51,1 %	
Käyttänyt tai pitänyt esillä kampanjatuotteita kuten rintamerkkejä, tarroja tms.?	Kyllä	15,1 %	21,8 %	20,7 %	0,016*
	Ei	84,9 %	78,2 %	79,3 %	
Allekirjoittanut kansalaisadressin tai -vetoomuksen?	Kyllä	30,9 %	37,6 %	41,2 %	0,004**
	Ei	69,1 %	62,4 %	58,8 %	
Osallistunut lailliseen mielenosoitukseen?	Kyllä	5,6 %	3,4 %	3,4 %	0,116
	Ei	94,4 %	96,6 %	96,6 %	
Boikotoinut, eli kieltäytynyt tai välttänyt ostamasta tiettyjä tuotteita?	Kyllä	34,3 %	37,1 %	41,3 %	0,071
	Ei	65,7 %	62,9 %	58,7 %	
Julkaissut tai jakanut netissä jotain politiikkaan liittyvää, esimerkiksi blogissa, sähköpostilla tai sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa tai Twitterissä?	Kyllä	17,7 %	21,3 %	23,8 %	0,071
	Ei	82,3 %	78,7 %	76,3 %	

Merkitsevyystasot: *p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Suurimmillaan muutos pientuloisten ja suurituloisten välillä on nähtävillä yhdistysaktiivisuudessa (pienituloiset 31,9 %, suurituloiset 48,9 %) ja yhteydenotoissa virkamiehiin (pienituloiset 14,9 %, suurituloiset 28,4 %). Poikkeuksen tässä kaavassa tekee kampanjatuotteiden käyttäminen, jossa pienituloiset käyttävät tuotteita vähiten, mutta keskituloiset (21,8 %) hieman suurituloisia enemmän (20,7 %). Poikkeava tulos aineistossa saadaan myös mielenosoituksiin osallistumisen kohdalla, mutta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p=0.116$), joten havainnosta ei ole mahdollista tehdä yleistettäviä tulkintoja. Myöskään tulokset poliittisissa ryhmissä toimimisesta ja verkossa tapahtuvasta kansalaisaktiivisuudesta eivät ole tilastollisesti merkitseviä tuloksia.

5.2.4. Usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin

European Social Survey 2016 aineistossa on arvioitu viisiportaisella asteikolla ihmisten uskoa omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa nykyiseen poliittiseen järjestelmään. Viisiportainen asteikko on analyysissä uudelleenkoodattu kolmeksi muuttujaksi, jonka perusteella vastaukset jakaantuvat seuraavasti.

TAULUKKO 12 Kokemus omista vaikuttamismahdollisuuksista

Onko mielestäsi Suomen poliittisessä järjestelmässä kaltaisillasi ihmisillä mahdollisuuksia vaikuttaa politiikkaan? (B4)	Lukumäärä	Prosenttiosuus vastaajista
Kokee, että voi vaikuttaa vähän	864	45,0 %
Kokee, että voi vaikuttaa jonkin verran	862	45,0 %
Kokee, että voi vaikuttaa paljon	191	10,0 %

Ristiintaulukoinnin avulla huomaamme, että usko vaikuttamisen mahdollisuuksiin näyttää lisäävän ihmisten aktiivisuutta toimia erilaisissa kansalaisaktiivisuuden muodoissa. Tämän suuntainen yhteys on nähtävillä kaikkien vaikuttamiskeinojen kohdalla. Taulukosta 13 huomataan, että erityisen merkittävästi usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin on yhteydessä poliittisiin ryhmiin kuulumisen kanssa. Osallistumisen aktiivisuus kasvaa radikaalisti sitä mukaa, kun kokemus vaikuttamismahdollisuuksista lisääntyy. Kansalaisadressin allekirjoittamisen kohdalla tulokset ovat hyvin tasaisia, ja muista tuloksista poiketen suurin usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin (39,3 %) ei anna vastaajissa korkeinta vaikuttamisprosenttia,

joka kansalaisadressien kohdalla on vastauksissa: voin jonkin verran vaikuttaa Suomen poliittiseen järjestelmään (40 %).

TAULUKKO 13 Vaikutusmahdollisuuksien ja kansalaisaktiivisuuden ristiintaulukointi.

Oletko viimeisten 12 kuukauden aikana tehnyt mitään seuraavista?		Kokemus, että voi vaikuttaa			p-arvo
		vähän	jonkin verran	paljon	
Ottanut yhteyttä poliitikkoon tai valtion tai kunnan virkamieheen?	Kyllä	14,4 %	22,6 %	36,1 %	0,000***
	Ei	85,6 %	77,4 %	63,9 %	
Toiminut jossakin puolueessa tai poliittisessa ryhmässä?	Kyllä	1,6 %	3,5 %	11,0 %	0,000***
	Ei	98,4 %	96,5 %	89,0 %	
Toiminut jossakin muussa järjestössä tai yhdistyksessä?	Kyllä	33,6 %	44,1 %	50,8 %	0,000***
	Ei	66,4 %	55,9 %	49,2 %	
Käyttänyt tai pitänyt esillä kampanjatuotteita kuten rintamerkkejä, tarroja tms.?	Kyllä	16,8 %	21,5 %	26,2 %	0,003**
	Ei	83,2 %	78,5 %	73,8 %	
Allekirjoittanut kansalaisadressin tai -vetoomuksen?	Kyllä	31,2 %	40 %	39,3 %	0,000***
	Ei	68,8 %	60 %	60,7 %	
Osallistunut lailliseen mielenosoitukseen?	Kyllä	2,4 %	4,2 %	8,4 %	0,000***
	Ei	97,6 %	95,8 %	91,6 %	
Boikotoinut, eli kieltäytynyt tai välttänyt ostamasta tiettyjä tuotteita?	Kyllä	34,1 %	38,8 %	45,5 %	0,006**
	Ei	65,9 %	61,2 %	54,5 %	
Julkaissut tai jakanut netissä jotain politiikkaan liittyvää, esimerkiksi blogissa, sähköpostilla tai sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa tai Twitterissä?	Kyllä	13,9 %	24,4 %	34,6 %	0,000***
	Ei	86,1 %	75,6 %	65,4 %	

Merkitsevyystasot: *p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Vaikka kokemus vaikuttamismahdollisuuksista näyttää lisäävän ihmisten kansalaisaktiivisuutta, tulee tulosten kohdalla pohtia myös sitä, synnyttääkö toteutunut aktiivisuus toivoa ja luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Ristiintaulukoinnin avulla saatujen tulosten välisiä yhteyksiä voidaan pohtia myös toisenlaisesta näkökulmasta. Tulosten kohdalla

voimme pohtia, herättääkö toteutunut aktiivisuus toivoa siihen, että se mitä ihminen on tehnyt, on merkityksellistä. Mahdollisesti myös positiiviset kokemukset omasta vaikuttamisesta voivat lisätä kokemusta siitä, että vaikuttamisella saadaan aikaan haluttuja tuloksia, vaikka konkreettisia näyttöä vaikuttamisen seurauksista ei olisi vielä nähtävillä.

5.2.5. Sosiaalinen aktiivisuus

Aineiston avulla kansalaisaktiivisuuden erilaisia muotoja voidaan verrata myös sosiaaliseen aktiivisuuteen. Aineistossa on kysytty ihmisten kokemuksia siitä, kuinka paljon he ovat yhteydessä toisiin ihmisiin. Kysymyslomakkeen Likert-asteikosta voidaan vastaukset uudelleen koodata kolmeen sosiaalista aktiivisuutta kuvaavaan luokkaan: vähän, keskiarvoisesti ja paljon sosiaalista osallistumista.

TAULUKKO 14 Sosiaalinen aktiivisuus aineistossa

Verrattuna muihin ikäisiisi ihmisiin, kuinka usein osallistut erilaisiin sosiaalisiin tapahtumiin tai vapaa-ajan toimintaan? (C4)	Lukumäärä	Prosenttiosuus vastaajista
Vähän sosiaalista osallistumista	807	42,1 %
Keskiarvoisesti sosiaalista osallistumista	716	37,4 %
Paljon sosiaalista osallistumista	393	20,5 %

Ristiintaulukoinnin avulla huomataan, että sosiaalisten suhteiden korkea määrä on joidenkin vaikuttamismuotojen kohdalla yhteydessä myös ihmisten kansalaisaktiivisuuteen. Mitä enemmän ihmisillä on sosiaalisia kontakteja, sitä aktiivisemmin he myös osallistuvat erilaiseen aineistossa mitattavaan kansalaisaktiivisuuteen. Sosiaalisten kontaktien määrän ja kansalaisaktiivisuuden suhdetta voidaan tulkita myös siten, että kansalaisaktiivisuus on ihmisille yksi tapa tavata ihmisiä, jolloin kansalaisaktiivisuus itsessään lisää ihmisten sosiaalisten kontaktien määrää.

Erilaisten tuotteiden boikotoinnin ja verkkovaihtamisen voidaan olettaa edustavan sellaista kansalaisaktiivisuutta, jossa sosiaalisia kontakteja tulee lähtökohtaisesti vähemmän kuin esimerkiksi yhdistysaktiivisuuden kohdalla. Aineiston perusteella ei kuitenkaan voida tehdä

tulkintoja siitä, että kyseisiä vaikuttamiskeinoja käyttäisivät ensi sijassa sellaiset ihmiset, joilla ei ole paljon sosiaalisia kontakteja.

TAULUKKO 15 Sosiaalisen aktiivisuuden ja kansalaisaktiivisuuden ristiintaulukointi

Oletko viimeisten 12 kuukauden aikana tehnyt mitään seuraavista?		Sosiaalista osallistumista			p-arvo
		vähän	keskivertoi- sesti	paljon	
Ottanut yhteyttä poliittikkoon tai valtion tai kunnan virkamieheen?	Kyllä	14,9 %	20,0 %	31,6 %	0,000***
	Ei	85,1 %	80,0 %	68,4 %	
Toiminut jossakin puolueessa tai poliittisessa ryhmässä?	Kyllä	2,4 %	3,2 %	5,6 %	0,031*
	Ei	97,6 %	96,8 %	94,4 %	
Toiminut jossakin muussa järjestössä tai yhdistyksessä?	Kyllä	25,9 %	42,7 %	62,8 %	0,000***
	Ei	74,1 %	57,3 %	37,2 %	
Käyttänyt tai pitänyt esillä kampanjatuotteita kuten tms.? rintamerkkejä, tarroja	Kyllä	13,8 %	20,8 %	29,8 %	0,000***
	Ei	86,2 %	79,2 %	70,2 %	
Allekirjoittanut kansalaisadressin tai -vetoomuksen?	Kyllä	32,2 %	37,0 %	41,2 %	0,007**
	Ei	67,8 %	63,0 %	58,8 %	
Osallistunut lailliseen mielenosoitukseen?	Kyllä	2,6 %	4,6 %	4,6 %	0,076
	Ei	97,4 %	95,4 %	95,4 %	
Boikotoinut, eli kieltäytynyt tai välttänyt ostamasta tiettyjä tuotteita?	Kyllä	35,7 %	38,5 %	38,4 %	0,47
	Ei	64,3 %	61,5 %	61,6 %	
Julkaissut tai jakanut netissä jotain politiikkaan liittyvää, esimerkiksi blogissa, sähköpostilla tai sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa tai Twitterissä?	Kyllä	18,7 %	21,9 %	22,1 %	0,218
	Ei	81,3 %	78,1 %	77,9 %	

Merkitsevyystasot: *p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Taulukosta huomataan, että erityisen suuri yhteys sosiaalisilla suhteilla on yhdistyksiin osallistumisen kanssa. Ihmiset, joilla on paljon sosiaalista osallistumista, ovat myös aktiivisia yhdistyksissä (62,8 %). Luku on merkittävästi suurempi kuin niiden kohdalla, joilla sosiaa-

lista aktiivisuutta on vähemmän (25,9 %). Samansuuntainen yhteys on nähtävillä myös yhteydenottamisessa virkamiehiin, poliittisiin ryhmiin osallistumisen ja kampanjatuotteiden kohdalla. Kansalaisadressien allekirjoittamisen suhteen samansuuntainen yhtäläisyys on myös nähtävillä, mutta erot eivät ole yhtä merkittäviä kuin niiden muiden vaikuttamiskeinojen kohdalla, jossa sosiaalinen aktiivisuus näyttää olevan yhteydessä kansalaisaktiivisuuteen.

6. MIKÄ ENNUSTAA KANSALAISAKTIIVISUUTTA?

Tässä kappaleessa tarkastellaan logistisella regressioanalyysillä suoritettuja analyyskejä erilaisesta kansalaisaktiivisuuden muodoista. Edellisessä kappaleessa luotiin yleiskuvaa siitä, miten erilaiset taustamuuttujat ovat yhteydessä erilaisiin vaikuttamismuotoihin. Logistisella regressioanalyysillä pyritään selittämään sitä, millaiset tekijät ennustavat tai selittävät muutujan kuulumista tiettyyn luokkaan. Tässä analyysissä tarkastelen sitä, millaiset tekijät ennustavat ihmisen toimintaa aineistossa löytyvissä kansalaisaktiivisuuden muodoissa. Logistisessa regressioanalyysissä Hosmer ja Lemeshown testi osoittaa, soveltuuko kyseinen malli aineistoon. Mikäli p-arvo on pienempi kuin 0,05, malli ei sovellu riittävän hyvin aineistoon. Näin tapahtui kampanjatuotteiden käyttämisen kohdalla ($p=0.032$).

6.1. Yhteyden ottaminen politiikkaan tai virkamieheen

Yhteyden ottamisessa politiikkaan tai virkamieheen ihmisen iän lisääntyminen näyttää olevan yhteydessä kansalaisaktiivisuuteen. Erityisesti nuorten mutta myös nuorten aikuisten kohdalla toiminnan aktiivisuutta kuvaava riskiluku kasvaa työikäisiin (36–50-vuotiaat) mennessä merkittävästi. Vanhempien ikäluokkien kohdalla riskiluku on hieman pienempi, mutta silti selvästi suurempi suhteessa nuoriin ja nuoriin aikuisiin. Samansuuntainen tilastollisesti merkitsevä riskiluvun kasvu havaitaan myös sosiaalisessa aktiivisuudessa ja uskossa omiin vaikutusmahdollisuuksiin.

TAULUKKO 16 Logistinen regressiomalli yhteyden ottamisesta politiikkaan tai valtion virkamieheen. Taulukossa muuttujaluokkien riskiluvut (Exp(B)), tilastollinen merkitsevyys (p-arvo) ja 95 % luottamusvälit.

Muuttuja	p-arvo 95 % luottamusväliin	Exp(B)	Alaraja	Yläraja
Sukupuoli				
Mies		1		
Nainen	0,219	0,861	0,679	1,093
Ikä				
Nuoret	0,000***	1		
Nuoret aikuiset	0,046*	2,228	1,016	4,888
Nuoret työssäkäyvät	0,000***	4,419	2,046	9,544
Vanhemmat työssäkäyvät	0,001***	3,497	1,624	7,53
Eläkeläiset	0,004**	3,132	1,434	6,839
Tulotaso				
Pienituloiset	0,007**	1		
Keskituloiset	0,304	1,19	0,854	1,658
Suurituloiset	0,004**	1,672	1,175	2,378
Sosiaalinen aktiivisuus				
Vähän sosiaalisia suhteita	0,000***	1		
Jonkin verran sosiaalisia suhteita	0,096	1,272	0,958	1,69
Paljon sosiaalisia suhteita	0,000***	2,374	1,753	3,215
Usko vaikuttamismahdollisuuksiin				
Vähän uskoa mahdollisuuksiin	0,000***	1		
Jonkin verran uskoa mahdollisuuksiin	0,000***	1,642	1,263	2,134
Paljon uskoa mahdollisuuksiin	0,000***	3,057	2,102	4,445

Merkitsevyytasot: *p<.0.05 **p<0.01 ***p<.0.001

Hosmer and Lemeshow-testin mukaan malli ja aineisto olivat yhteensopivia (p=0.728). Mallin selitysaste vaihteli 6,9 % (Cox & Snell R Square) sekä 10,8 % (Nagelkerke R Square) välillä. Luotu malli onnistuu luokittelemaan erilasiin ryhmiin kuulumiset oikein 79,1-prosenttisesti.

Tämän tutkimuksen teoriaosassa pohdittiin sitä, millaisia sosiaalisia prosesseja kansalaisaktiivisuuteen voidaan liittää. Yhteydenottamisessa poliitikkoihin kansalaisaktiivisuuden sosiaalinen ulottuvuus jää ohueksi moniin muihin vaikuttamiskeinoihin nähden. Samaan aikaan aineistosta voidaan huomata, että sosiaalisten suhteiden lisääntyminen näyttää lisäävän myös sellaista kansalaisaktiivisuutta, jossa asioita ei suoranaisesti tehdä yhdessä. Voidaan siis pohdita, onko yleinen sosiaalinen aktiivisuus omiaan lisäämään monenlaista aktiivisuutta myös sellaisten vaikuttamiskeinojen kohdalla, joissa sosiaalista kanssakäymistä tapahtuu kohtalaisen vähän. Usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin tukee myös ajatusta siitä, että havaittu yhteiskunnallinen epäkohta tai konflikti, johon halutaan tarttua, etenee tosiasiallisesti todennäköisemmin kohti muutosta, mikäli toimintaa kehystää usko muutosmahdollisuuksiin. Suurimman liikevoiman saavuttaakseen ihminen tarvitsee havaitun kokemuksen rinnalle uskoa siihen, että vaikuttamisella voidaan saada jotain aikaan.

Kansalaisaktiivisuuden teoretisoinnissa oletetaan usein, että erilainen vaikuttaminen on yhteydessä erilaisiin ikäluokkiin. Yleistäen helposti oletetaan, että perinteiset vaikuttamiskeinot ovat vanhempien ihmisten toimintakenttää ja nuoremmat toimivat uusien vaikuttamiskeinojen avulla. Yhteydenottamista poliitikkoihin ja virkamiehiin voidaan pitää jossain määrin perinteisenä kansalaisaktiivisuuden muotona. Logistisen regressioanalyysin pohjalta tehty havainto siitä, että iän lisääntyminen lisää todennäköisyyttä ottaa yhteyttä virkamiehiin, tukee tämän suuntaista ajattelua.

6.2. Osallistuminen poliittisten ryhmien toimintaan

Osallistumisessa poliittisten puolueiden tai ryhmien toimintaan usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin lisää merkittävästi todennäköisyyttä osallistua toimintaan. Riskiluku ($\text{Exp}(B)=7,818$) suurimmassa uskossa omiin vaikuttamismahdollisuuksiin on tämän tutkimuksen suurin luku suhteessa referenssiryhmään. Samansuuntainen tulos havaitaan myös sosiaalisen aktiivisuuden ja sukupuolen kohdalla. Tämän tutkimuksen logistisissa regressioanalyyseissä sukupuolen merkitys on pääasiassa merkityksetön tai hyvin pieni, mutta poliittisten ryhmien kohdalla pientä tulkintaa on tehtävissä. Mallin mukaan miesten todennäköisyys lähteä mukaan poliittisiin ryhmiin on hieman naisia suurempi.

TAULUKKO 17 Logistinen regressiomalli poliittisessa puolueessa tai ryhmässä toimimisesta. Taulukossa muuttujaluokkien riskiluvut (Exp(B)), tilastollinen merkitsevyys (p-arvo) ja 95 % luottamusvälit.

Muuttuja	p-arvo 95 % luottamusväliin	Exp(B)	Alaraja	Yläraja
Sukupuoli				
Mies		1		
Nainen	0,014*	0,498	0,286	0,868
Ikä				
Nuoret	0,318	1		
Nuoret aikuiset	0,797	0,841	0,225	3,147
Nuoret työssäkäyvät	0,879	1,106	0,302	4,055
Vanhemmat työssäkäyvät	0,954	0,963	0,264	3,512
Eläkeläiset	0,371	1,784	0,502	6,339
Tulotaso				
Pienituloiset	0,696	1		
Keskituloiset	0,997	0,999	0,509	1,96
Suurituloiset	0,506	0,772	0,361	1,653
Sosiaalinen aktiivisuus				
Vähän sosiaalisia suhteita	0,057	1		
Jonkin verran sosiaalisia suhteita	0,655	1,16	0,604	2,228
Paljon sosiaalisia suhteita	0,026*	2,085	1,092	3,978
Usko vaikuttamismahdollisuuksiin				
Vähän uskoa mahdollisuuksiin	0,000***	1		
Jonkin verran uskoa mahdollisuuksiin	0,011*	2,412	1,226	4,743
Paljon uskoa mahdollisuuksiin	0,000***	7,818	3,703	16,507

Merkitsevyytasot: *p<.0.05 **p<0.01 ***p<.0.001

Hosmer and Lemeshow -testin mukaan malli ja aineisto olivat yhteensopivia (p=0.255). Mallin selitysaste vaihteli 2,6 % (Cox & Snell R Square) sekä 10,1 % (Nagelkerke R Square) välillä. Luotu malli onnistuu luokitteluun erillisiin ryhmiin kuulumiset oikein 96,6-prosenttisesti.

Taulukosta löydettävät havainnot tukevat edellisessä kappaleessa esiin nostettua näkemystä, jonka mukaan usko vaikuttamismahdollisuuksiin lisää merkittävästi todennäköisyyttä toimia erilaisilla tavoilla. Taulukon havainnoista voidaan etsiä yhteyksiä Otthein Rammstedtin yhteiskunnallisen prosessin protestin ja ideologian sanoittamiseen. Asioiden artikuloimisella luodaan uskoa siihen, että muutos on mahdollinen ja kansalaistoiminta on siten mielekästä. Neil Smelserin kollektiivisen toiminnan mallissa korostetaan myös ilmiön ja vaikuttamisen

selkeää sanoittamista, jotta kollektiivinen toiminta olisi mahdollista. Siten havainto uskosta vaikuttamismahdollisuuksiin tulee myös lähelle Smelserin ajatusta, jonka mukaan yleisten uskomusten kasvu edistää kollektiivista toimintaa. Samansuuntaisia havaintoja huomaamme myös muiden vaikuttamiskeinojen kohdalla.

6.3. Osallistuminen yhdistysten toimintaan

Osallistuminen yhdistysten ja järjestöjen toimintaan on aineistossa mitatuista kansalaisaktiivisuuden muodoista se vaikuttamisen muoto, johon osallistutaan kaikkein aktiivisimmin. Logistisen regressioanalyysin avulla huomataan, että tässä tutkimuksessa esiin nostetut erilaiset sosiodemografiset tekijät eivät merkittävästi selitä erilaisten ihmisten osallistumista toimintaan. Logistisen regressiomallin useat tulokset ovat tilastollisesti merkitseviä, mutta riskiluvut eivät monen muuttujan kohdalla nouse kovinkaan korkealle. Tulojen kasvu ($\text{Exp}(B)=1,654$) sekä usko omaan vaikuttamismahdollisuuksiin näyttävät jonkin verran lisäävän todennäköisyyttä osallistua myös yhdistysten ja järjestöjen toimintaan. Iän suhteen voidaan havaita myös pientä vaikutusta. Eläkeläisten riskiluku on muihin ikäluokkiin verrattuna kaikkein korkein ($\text{Exp}(B)= 2,122$), joka poikkeaa selvästi muiden vaikuttamiskeinojen logistisista regressioanalyyseistä.

Yhdistysaktiivisuuden analyysissä merkittävin yhteys osallistumisessa on havaittavissa sosiaalisen aktiivisuuden kohdalla ($\text{Exp}(B)=4,505$). Aikaisemmassa teoretisoinnissa nostettiin esiin näkemystä, kuinka kansalaisaktiivisuuden taustalla vaikuttaa monenlaisia syitä, jotka monet liittyvät erilaiseen ihmisten kokemaan sosiaaliseen hyvään. Yhdistysaktiivisuudesta tehty logistinen regressioanalyysi näyttää vahvistavan oletusta, että ihmiset, jotka asettavat sosiaalisten suhteiden arvon korkealle elämässä ja ovat sillä saralla aktiivisia, osallistuvat myös aktiivisesti yhdistysten toimintaan. Tällainen havainto korostaa sellaisen teoretisoinnin arvoa, jossa eritellään yhdistysaktiivisuudesta saatavaa henkilökohtaista ja sosiaalista lisäarvoa omaan elämään. Yhdistysaktiivisuuden teoretisoinnissa tuotiin esiin myös sosiaalisen pääoman suhdetta yhdistysaktiivisuuteen. Logistisen regressioanalyysin perusteella voidaan todeta, että Robert Putnamin yhteyksiä rakentavat ja yhdistävät näkökulmat yhdistykseen näyttävät edelleen olevan merkittävä osa ihmisten kokemusta omassa yhdistystoiminnassa.

TAULUKKO 18 Logistinen regressiomalli yhdistyksissä ja järjestöissä toimimisesta. Taulukossa muuttujaluokkien riskiluvut Exp(B), tilastollinen merkitsevyys (p-arvo) ja 95 % luottamusvälit.

Muuttuja	p-arvo 95 % luottamusväliin	Exp(B)	Alaraja	Yläraja
Sukupuoli				
Mies		1		
Nainen	0,59	0,946	0,775	1,156
Ikä				
Nuoret	0,002**	1		
Nuoret aikuiset	0,295	1,311	0,79	2,178
Nuoret työssäkäyvät	0,006**	2,039	1,231	3,378
Vanhemmat työssäkäyvät	0,031*	1,73	1,053	2,844
Eläkeläiset	0,004**	2,122	1,278	3,523
Tulotaso				
Pienituloiset	0,002**	1		
Keskituloiset	0,124	1,23	0,945	1,601
Suurituloiset	0,001**	1,654	1,236	2,214
Sosiaalinen aktiivisuus				
Vähän sosiaalisia suhteita	0,000***	1		
Jonkin verran sosiaalisia suhteita	0,000***	2,03	1,612	2,555
Paljon sosiaalisia suhteita	0,000***	4,505	3,441	5,899
Usko vaikuttamismahdollisuuksiin				
Vähän uskoa mahdollisuuksiin	0,001**	1		
Jonkin verran uskoa mahdollisuuksiin	0,003**	1,39	1,121	1,724
Paljon uskoa mahdollisuuksiin	0,002**	1,724	1,218	2,442

Merkitsevyystasot: *p<.0.05 **p<0.01 ***p<.0.001

Hosmer and Lemeshow -testin mukaan malli ja aineisto olivat yhteensopivia (p=0.467). Mallin selitysaste vaihteli 10,3 % (Cox & Snell R Square) sekä 13,9 % (Nagelkerke R Square) välillä. Luotu malli onnistuu luokittelemaan erilasiin ryhmiin kuulumiset oikein 67,1-prosenttisesti.

6.4. Kansalaisadressien allekirjoittaminen

Kansalaisadressien ja -vetoomusten kohdalla analyysissä nousee esiin erityisesti nuorten aikuisten ikäluokan riskiluku ($\text{Exp(B)} = 2,542$). Riskiluku on korkea sekä suhteessa nuoriin että vanhempiin ikäluokkiin. Kansalaisadressien kirjoittamisessa voidaan nähdä kaikuja siihen teoriassa tuotuun näkökulmaan, kuinka pitkäkestoinen vaikuttaminen ja järjestöaktiivisuus ovat vähentyneet, ja tilalle on tullut nopeampoisempaa, kertaluontoista tai projekti-
muotoista vaikuttamista. Kansalaisadressin kirjoittaminen voidaan nähdä tällaisena tapana vaikuttaa. Tämän suuntainen tulos voi jossain määrin olla yhteydessä myös siihen, kuinka aktiivisesti ihmiset toimivat verkossa. Kansalaisadressien allekirjoittaminen verkossa on lisääntynyt sitä mukaa, kun verkon ja sosiaalisen median käyttö on yleistynyt.

TAULUKKO 19 Logistinen regressiomalli kansalaisadressien ja -vetoomusten kirjoittamisesta. Taulukossa muuttujaluokkien riskiluvut (Exp(B)), tilastollinen merkitsevyys (p-arvo) ja 95 % luottamusväliä.

Muuttuja	p-arvo 95 % luottamusväliin	Exp(B)	Alaraja	Yläraja
Sukupuoli				
Mies		1		
Nainen	0,000***	1,452	1,19	1,773
Ikä				
Nuoret	0,000***	1		
Nuoret aikuiset	0,000***	2,542	1,561	4,14
Nuoret työssäkäyvät	0,016*	1,822	1,117	2,969
Vanhemmat työssäkäyvät	0,754	1,081	0,666	1,753
Eläkeläiset	0,121	0,671	0,405	1,11
Tulotaso				
Pienituloiset	0,133	1		
Keskituloiset	0,074	1,269	0,977	1,648
Suurituloiset	0,064	1,315	0,985	1,757
Sosiaalinen aktiivisuus				
Vähän sosiaalisia suhteita	0,02*	1		
Jonkin verran sosiaalisia suhteita	0,788	1,032	0,821	1,296
Paljon sosiaalisia suhteita	0,008**	1,432	1,097	1,869

Usko vaikuttamismahdollisuuksiin				
Vähän uskoa mahdollisuuksiin	0,161	1		
Jonkin verran uskoa mahdollisuuksiin	0,082	1,208	0,976	1,496
Paljon uskoa mahdollisuuksiin	0,18	1,268	0,897	1,792

Merkitsevyytasot: * $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ *** $p < 0.001$

Hosmer and Lemeshow -testin mukaan malli ja aineisto olivat yhteensopivia ($p=0.488$). Mallin selityssaste vaihteli 6,7 % (Cox & Snell R Square) sekä 9,1 % (Nagelkerke R Square) välillä. Luotu malli onnistuu luokittelemaan erilasiin ryhmiin kuulumiset oikein 64,5-prosenttisesti.

Kansalaisadressien kohdalla voidaan havainnoida myös sitä, että monista muista vaikuttamisen muodoista poiketen tulotasot, sosiaalinen aktiivisuus ja usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin eivät synnytä tilastollisesti merkitseviä tuloksia, eivätkä siten mahdollista sen suuntaista tulkintaa, että sosiaalinen aktiivisuus tai usko vaikutusmahdollisuuksiin lisääisivät todennäköisyyttä allekirjoittaa kansalaisadressi tai -vetoomus. Kansalaisadressien allekirjoittaminen voidaan nähdä sellaisena vaikuttamisen muotona, jota on mahdollista tehdä anonyymisti. Siten tulos sosiaalisen aktiivisuuden kanssa on monessa mielessä ymmärrettävä. Analyysistä voidaan myös havaita, että naisten todennäköisyys vaikuttaa kyseisellä kansalaisaktiivisuuden tasolla on hieman miehiä korkeampi ($\text{Exp}(B) = 1,452$).

6.5. Osallistuminen mielenosoituksiin

Logistinen regressioanalyysi osallistumisesta erilaisiin mielenosoituksiin herättää mielenkiinnon erityisesti tulotason suhteesta vaikuttamiseen. Analyysistä huomataan, että riskiluvut pienenevät tuloluokkien kasvaessa. Suurimman tuloluokan riskiluvusta ($\text{Exp}(B)=0,385$) sekä keskituloisten riskiluvusta ($\text{Exp}(B)=0,504$) voidaan päätellä, että tulojen kasvu vähentää todennäköisyyttä osallistua mielenosoituksiin. Monien muiden vaikuttamiskeinojen tavoin myös mielenosoituksiin osallistumisessa usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin näyttää lisäävän todennäköisyyttä osallistua mielenosoituksiin.

Tulotason yhteys osallistumiseen herättää kysymyksen siitä, millaisiin asioihin mielenosoituksilla pyritään vaikuttamaan. Havainnon pohjalta on mahdollista kysyä, keskitytäänkö monissa mielenosoituksissa sellaisiin teemoihin, jotka ovat enemmän pienituloisten ihmisten

arkea. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi työttömyyteen, sosiaalietuuksiin ja koulutukseen liittyvät mielenosoitukset. Mielenosoitus on helppo ymmärtää sosiaalisesti tapahtumaksi, mutta mielenkiintoisena huomiona aineistosta huomataan, että sosiaalinen aktiivisuus ei ole kuitenkaan tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä osallistumisaktiivisuuteen.

TAULUKKO 20 Logistinen regressiomalli osallistumisista mielenosoituksiin. Taulukossa muuttujaluokkien riskiluvut (Exp(B)), tilastollinen merkitsevyys (p-arvo) ja 95 % luottamusväliä.

Muuttuja	p-arvo 95 % luottamusväliin	Exp(B)	Alaraja	Yläraja
Sukupuoli				
Mies		1		
Nainen	0,991	0,997	0,611	1,627
Ikä				
Nuoret	0,001**	1		
Nuoret aikuiset	0,081	3,683	0,851	15,933
Nuoret työssäkäyvät	0,114	3,324	0,750	14,731
Vanhemmat työssäkäyvät	0,409	1,885	0,419	8,483
Eläkeläiset	0,409	0,482	0,086	2,721
Tulotaso				
Pienituloiset	0,013*	1		
Keskituloiset	0,023*	0,504	0,280	0,908
Suurituloiset	0,005**	0,385	0,197	0,752
Sosiaalinen aktiivisuus				
Vähän sosiaalisia suhteita	0,143	1		
Jonkin verran sosiaalisia suhteita	0,088	1,662	0,928	2,977
Paljon sosiaalisia suhteita	0,082	1,821	0,927	3,578
Usko vaikuttamismahdollisuuksiin				
Vähän uskoa mahdollisuuksiin	0,011*	1		
Jonkin verran uskoa mahdollisuuksiin	0,183	1,480	0,831	2,636
Paljon uskoa mahdollisuuksiin	0,003**	2,969	1,451	6,075

Merkitsevyystasot: *p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Hosmer and Lemeshow -testin mukaan malli ja aineisto olivat yhteensopivia (p=0,898).

Mallin selitysaste vaihteli 2,5% (Cox & Snell R Square) sekä 9,0% (Nagelkerke R Square) välillä.

Luotu malli onnistuu luokittelemaan erilasiin ryhmiin kuulumiset oikein 96,1-prosenttisesti.

6.6. Tuotteiden boikotoiminen

Logistinen regressioanalyysi tuotteiden boikotoimisesta osoittaa, että merkittäviä selittäviä taustatekijöitä kyseiselle toiminnalle on vain hyvin vähän, tai ainakaan ne eivät löydy tässä tutkimuksessa käsitellyistä sosiodemografisista taustatekijöistä.

TAULUKKO 21 Logistinen regressiomalli tuotteiden boikotoinnista. Taulukossa muuttujaluokkien riskiluvut (Exp(B)), tilastollinen merkitsevyys (p-arvo) ja 95 % luottamusvälit.

Muuttuja	p-arvo 95 % luottamusväliin	Exp(B)	Alaraja	Yläraja
Sukupuoli				
Mies		1		
Nainen	0,022*	1,255	1,034	1,525
Ikä				
Nuoret	0,000***	1		
Nuoret aikuiset	0,008**	1,929	1,183	3,146
Nuoret työssäkäyvät	0,008**	1,937	1,187	3,161
Vanhemmat työssäkäyvät	0,167	1,405	0,867	2,278
Eläkeläiset	0,577	0,868	0,526	1,430
Tulotaso				
Pienituloiset	0,724			
Keskituloiset	0,640	1,062	0,825	1,367
Suurituloiset	0,422	1,122	0,847	1,486
Sosiaalinen aktiivisuus				
Vähän sosiaalisia suhteita	0,821	1		
Jonkin verran sosiaalisia suhteita	0,862	1,020	0,816	1,274
Paljon sosiaalisia suhteita	0,535	1,087	0,836	1,413
Usko vaikuttamismahdollisuuksiin				
Vähän uskoa mahdollisuuksiin	0,079	1		
Jonkin verran uskoa mahdollisuuksiin	0,231	1,136	0,922	1,401
Paljon uskoa mahdollisuuksiin	0,028*	1,460	1,042	2,045

Merkitsevyystasot: *p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Hosmer and Lemeshow -testin mukaan malli ja aineisto olivat yhteensopivia (p=0.475).

Mallin selitysaste vaihteli 3,1 % (Cox & Snell R Square) sekä 4,2 % (Nagelkerke R Square) välillä. Luotu malli onnistuu luokittelemaan erilasiin ryhmiin kuulumiset oikein 62,8-prosenttisesti.

Tämän tutkimuksen taustamuuttujista nuorten aikuisten ($\text{Exp}(B)=1,929$) ja nuorten työssäkäyvien ($\text{Exp}(B)=1,937$) ikäluokat näyttävät kaksinkertaistavan todennäköisyyden boikotoida erilaisia tuotteita. Kyseinen havainto itsessään on mielenkiintoinen sellaisen yleisen oletuksen rinnalla, kuinka usein nuoret mielletään kohderyhmäksi, jossa korostuu tiedostava kuluttaminen sekä globaalien markkinoiden ja ylikansallisten yhtiöiden elinvoimaan liittyvät mahdolliset epäoikeudenmukaisuudet, kuten lapsityövoima tai työläisten heikot työolot.

Tuotteiden boikotointi voidaan tulkita vaikuttamiseksi, johon vaikuttaa muihin kansalaisaktiivisuuden muotoihin verrattuna poikkeuksellisen vähän erilaiset sosiaaliset ulottuvuudet. Tulkinta siitä, kuinka tuotteiden boikotointiin eivät merkittävästi vaikuta monetkaan edellä mainitut muuttajat, on itsessään mielenkiintoinen havainto. Tuotteiden boikotoiminen voidaan liittää läheisesti erilasiin eettismoraalisiin kysymyksiin, joita tämän tutkimuksen puitteissa ei ole mahdollista arvioida.

6.7. Vaikuttaminen verkossa ja sosiaalisessa mediassa

Analyysin viimeinen logistinen regressiomalli pyrkii tulkitsemaan sitä, millaiset tekijät mahdollisesti ennustavat ihmisten poliittisesti orientoitunutta toimintaa verkossa. Regressiomallista huomataan, että usko omiin vaikuttamismahdollisuuksiin sekä erilaiset iät näyttävät selittävän todennäköisyyttä vaikuttaa verkossa. Ikäkausien kohdalla vanhempien ikäluokkien aktiivisuus suhteessa nuorten referenssiryhmään on merkittävän alhainen. Sekä vanhempien työssäkäyvien ($\text{Exp}(B)=0,269$) että eläkeläisten ($\text{Exp}(B)=0,115$) riskiluvat antavat olettaa, että verkossa tapahtuva vaikuttaminen on hyvin paljon yhteydessä ihmisen ikään. Nuoret ovat todennäköisempiä vaikuttajia verkossa.

TAULUKKO 22 Logistinen regressiomalli verkkoaktiivisuudesta. Taulukossa muuttuja-
luokkien riskiluvut (Exp(B)), tilastollinen merkitsevyys (p-arvo) ja 95 % luottamusvälit.

Muuttuja	p-arvo 95 % luottamusväliin	Exp(B)	Alaraja	Yläraja
Sukupuoli				
Mies		1		
Nainen	0,343	0,889	0,698	1,133
Ikä				
Nuoret	0,000***	1		
Nuoret aikuiset	0,262	1,316	0,814	2,127
Nuoret työssäkäyvät	0,264	0,757	0,464	1,235
Vanhemmat työssäkäyvät	0,000***	0,269	0,161	0,449
Eläkeläiset	0,000***	0,115	0,062	0,211
Tulotaso				
Pienituloiset	0,51	1		
Keskituloiset	0,246	1,214	0,874	1,687
Suurituloiset	0,466	1,14	0,801	1,623
Sosiaalinen aktiivisuus				
Vähän sosiaalisia suhteita	0,282	1		
Jonkin verran sosiaalisia suhteita	0,415	0,891	0,675	1,176
Paljon sosiaalisia suhteita	0,377	1,161	0,834	1,616
Usko vaikuttamismahdollisuuksiin				
Vähän uskoa mahdollisuuksiin	0,000***	1		
Jonkin verran uskoa mahdollisuuksiin	0,002**	1,523	1,166	1,991
Paljon uskoa mahdollisuuksiin	0,000***	2,545	1,718	3,77

Merkitsevyystasot: *p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

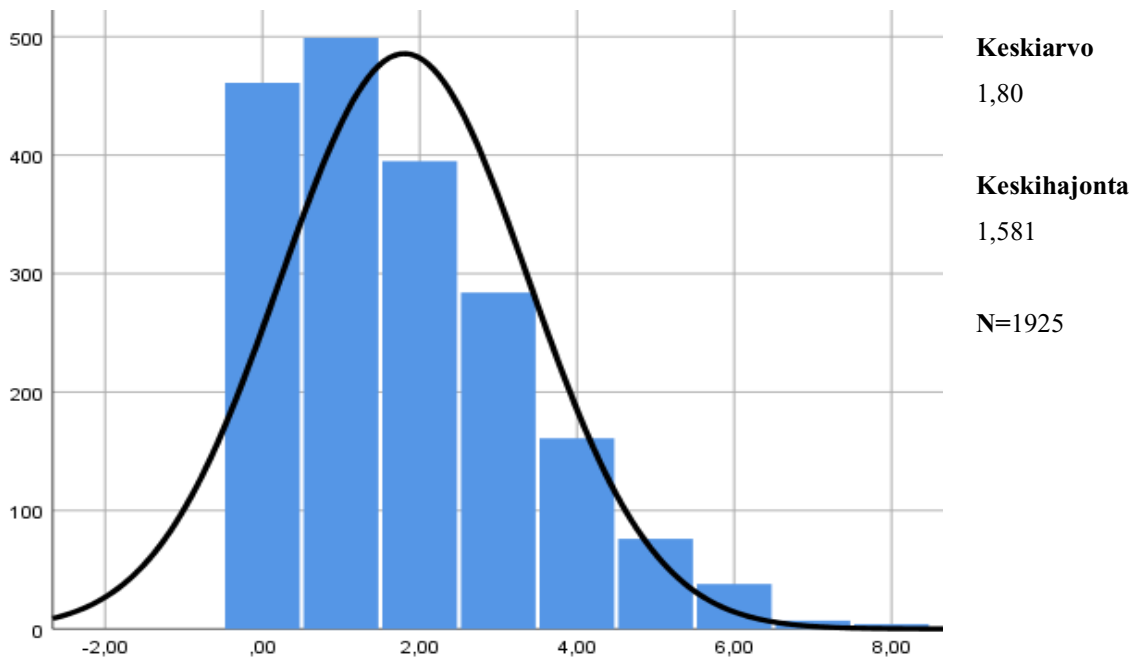
Hosmer and Lemeshow -testin mukaan malli ja aineisto olivat yhteensopivia (p=0.890). Mallin selitysaste vaihteli 12,3 % (Cox & Snell R Square) sekä 19,1 % (Nagelkerke R Square) välillä. Luotu malli onnistumaan luokittelemaan erilasiin ryhmiin kuulumiset oikein 79-prosenttisesti.

Tutkimuksen teoriaosassa pohdittiin konnektiivisen toiminnan ominaispiirteitä osana kansalaisaktiivisuutta. Tämän tutkimuksen valossa näyttää siltä, että sukupuoli, tulotaso ja sosiaalinen aktiivisuus eivät selitä konnektiivista toimintaa. Kääntäen voidaan tulkita, että konnektiivisen toiminnan kohdalla eri tavoin aktiivista sosiaalista arkea elävät ihmiset ovat lähtökohtaisesti tasavertaisessa asemassa. Konnektiivinen toiminta kutsuu tasaisesti kaikkia ihmisiä erilaisesta sosiaalisen elämän aktiivisuudesta riippumatta, mikäli sosiaalinen aktiivisuus muilla elämänalueilla ei vaikuta verkossa tapahtuvaan toimintaan. Samaan aikaan on muistettava, että konnektiivinen toiminta ei tyhjene pelkkään verkkoaktiivisuuteen, vaikka se näytteleekin toiminnassa merkittävää roolia. Silti voidaan kysyä, mahdollistaako verkossa tapahtuva aktivismi ja konnektiivinen toiminta sellaisten ihmisten näkökulmien ja ajatusten esilletulon, jotka eivät muuten saisi ääntään kuuluviin?

6.8. Kansalaisaktiivisuuden kasaantuminen

Kansalaisaktiivisuuden toteutumista voidaan arvioida myös tulkitsemalla sitä, kuinka paljon kansalaisaktiivisuus kasaantuu samoille henkilöille. Kansalaisaktiivisuuden kohdalla voidaan pohtia, onko vaikuttamisen kenttä sellainen, jolla aktiivisimmat vaikuttajat toimivat kaikilla mahdollisilla keinoilla, mutta vastapainona moni ei osallistu minkäänlaiseen vaikuttamiseen.

Aineiston kahdeksasta kansalaisaktiivisuutta mittaavasta kysymyksestä on mahdollista muodostaa indeksisummamuuttuja, jonka avulla voidaan arvioida sitä, kuinka kansalaisvaikuttaminen on kasaantunut. Kahdeksan vaikuttamiskeinon kohdalla saamme yhdeksän erilaista kasaantuneen vaikuttamisen tulosta, jonka toisessa ääripäässä vastaaja ei ole osallistunut mihinkään vaikuttamiseen, ja toisessa ääripäässä kaikkiin kahdeksaan vaikuttamisen keinoihin. Kaikkien vaikuttamisen keinojen suhteen vastaukset jakaantuvat seuraavasti.

KUVIO 2 Kansalaisaktiivisuuden kasaantuminen

Indeksisummamuuttujasta huomataan, kuinka 461 vastaajaa (23,9 %) ei ole osallistunut minkäänlaiseen aineistossa kysytyyn vaikuttamiseen. Voidaan siis todeta, että yli 3/4 vastaajista on osallistunut jonkinlaiseen vaikuttamiseen, mutta 1/4 ei ole osallistunut minkäänlaiseen vaikuttamiseen. Tämän suuntaisia tuloksia voidaan tarkastella monenlaisesta tulokulmasta. Mikäli kansalaisyhteiskunnan ihanteena pidettävää kansalaisten osallistumista halutaan arvioida enemmistöajattelun mukaan, on lukumäärä osallistumiselle kohtalaisen suuri. Suurin osa ihmisistä toteuttaa kansalaisuuttaan kansalaisyhteiskunnan ihanteiden mukaisesti. Toisaalta monenlainen vaikuttaminen on nykypäivänä hyvin helppoa, nopeaa ja vaivatonta, mistä näkökulmasta voidaan pitää myös yllättävänä sitä, että 1/4 vastaajasta ei ole vaikuttanut lainkaan.

Kansalaisaktiivisuuden kasaantumisen kuviosta voidaan tehdä olennainen huomio siitä, että moni vastaaja valitsee pienen määrän itselleen sopivia vaikuttamiskeinoja. 25,9 % vastaajista on vaikuttanut yhdellä ja 20,5 % kahdella erilaisella tavalla. Kaavion perusteella kansalaisaktiivisuutta ei siis voida kuvata ilmiöksi, jossa korostuisi vaikuttamisen ääripäät vaikuttamisen keinojen kohdalla. Analyysi ei tue sellaista näkemystä, kuinka aktiivisimmat ihmiset vaikuttaisivat kaikilla mahdollisilla keinoilla. Huomionarvoista tosin on, että analyysillä pystytään mittaamaan ainoastaan vaikuttamiseen käytettyjä keinoja, mutta ei esimerkiksi vaikuttamiseen käytettyä aikaa. On hyvin mahdollista, että monet kansalaisaktivistit

toimiva hyvin sitoutuneesti ja paljon aikaa käyttäen oman asian ympärillä, mutta käytetty aika kohdistuu vain muutamainkin tarkasti valittuihin vaikuttamiskeinoihin.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kappaleessa kerätään yhteen tämän tutkimuksen analyysien herättämiä ajatuksia. Vaikka aineistossa käsiteltynä olleet erilaiset kansalaisaktiivisuuden muodot tiivistävät kattavasti erilaisia tapoja osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, eivät vaikuttamismuodot ole tyhjentävä kuvaus kaikesta kansalaisaktivismista tai yhteiskunnallisesta liikehdinnästä. Kansalaisvaikuttamisen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta on syytä huomioida myös kaikkea sellaista vaikuttamista, mitä ei tutkimusaineistossa tuotu esiin. Samanlainen lähestymistapa on otettava analyysissä käytettyihin sosiodemografisiin taustamuuttujiin. Tässä tutkimuksessa taustatekijöiden rajaus tehtiin aikaisemmin kuvatulla tavalla. Silti monenlaiset muut taustamuuttajat, kuten koulutustaso, perhetausta, poliittinen orientaatio tai uskonnollinen vakaumus voisivat auttaa ymmärtämään lisää vaikuttamisen taustalla olevia ilmiöitä.

Tässä tutkimuksessa kansalaisaktiivisuutta on tarkasteltu varsin yleisellä tasolla. Tutkimuksessa on tuotu esiin sellaisia laajoja prosesseja, joita olisi mahdollista vertailla erilaisten konkreettisten yhdistysten ja yhteiskunnallisten liikkeiden kesken. Eroavatko esimerkiksi erilaisten poliittisten puolueiden, ammattiyhdistysliikkeiden tai ilmastoaktivistien yhteiskunnallisten liikkeiden prosessit toisistaan? Kysymykseen vastaaminen selittäisi tässä tutkimuksessa käsiteltyjä teemoja tavalla, joihin tämän tutkimuksen aineistolla ei ole mahdollista vastata.

Seuraavaksi kokoon yhteen tässä tutkimuksessa tehdyistä kansalaisaktiivisuuden analyysistä muutamia näkökulmia, ja nostan esiin jatkokysymyksiä teeman ympäriltä. Yleisenä havaintona voidaan todeta, että ihmisen sukupuoli ja tulotaso eivät merkittävästi vaikuta ihmisten kansalaisaktiivisuuteen. Tässä mielessä kansalaisaktiivisuus näyttää tukevan sellaisia tasa-arvon ja demokratian ihanteita, jossa kansalaisaktiivisuus nähdään kaikkien yhteisenä asiana. Jossain määrin voidaan myös pohtia, lisääkö suomalaisen kansalaisyhteiskunnan luonne tasa-arvoa näiden kahden merkittävän muuttujan kohdalla. Tulos sukupuolesta on sikäli kiinnostava, että Mäenpää & Faehnle (2021) mukaan uusille yhteiskunnallisille liikkeille on ollut aikaisemmin tyypillistä erityisesti kaupunkiaktiivismin naisistuminen.

Osallistuminen yhdistysten toimintaan on tämänkin tutkimuksen valossa edelleen merkittävä osa suomalaista elämäntapaa. Erityisen silmiinpistävää on kuitenkin poliittisten järjestöjen ja muunlaisen yhdistysaktiivisuuden välinen ero. Johtopäätöksissä on helppo yhtyä siihen aikaisemmin tehtyyn olettamukseen, että ihmiset osallistuvat yhdistystoiminnassa entistä enemmän elämäntapa- ja kulttuuriyhdistyksiin poliittisten järjestöjen sijaan. Tämän tutkimuksen teoriaosassa tuotiin monta kertaa esiin ajatus siitä, kuinka ihmisten poliittinen aktiivisuus on vähentynyt. Onko suomalainen kansalaisyhteiskunta siis kriisissä? Tutkimuksessa tehty havainto siitä, että 3/4 suomalaisista osallistuu vaikuttamiseen jollakin tavalla, tukee ajatusta siitä, että demokratiaan kuuluvat ihanteet täyttyvät ainakin jossain määrin. Onko 3/4 suomalaisista paljon? Vastaus riippuu siitä, mihin lukua vertaa ja millaisia ihanteita aktiivisuuden määrälle halutaan asettaa.

Kansalaisaktiivisuuden teoretisoinnissa verrataan usein mennyttä ja nykyistä aikaa toisiinsa. Yhdistykset kansalaisaktiivisuuden ilmiönä on helppo arkikielessä sijoittaa menneeseen maailmaan, mutta tämän tutkimuksen valossa uudemmilla vaikuttamisen keinoilla näyttää oleva vielä matkaa siihen, että ne syrjäyttäisivät yhdistysten toiminnan kansalaisaktiivisuuden suosiossa. Julkisuushakuinen kansalaisaktiivisuus saattaa herättää median huomion ja teknologian nopeat muutokset ovat monien puheissa, mutta kansan syvissä riveissä perinteinen yhdistysaktiivisuus on edelleen voimissaan.

Mielenkiintoisena havaintona voidaan pitää myös sitä, että useissa uudemmissa vaikuttamisen muodoissa näyttää monen taustamuuttujan kohdalla toteutuvan samanlainen dynamiikka osallistumisaktiivisuudessa, kuin perinteisissä yhdistyksissä. Sukupuoli ja tulotasot eivät juurikaan ennakoivat aktiivisuutta, mutta sen sijaan usko vaikuttamismahdollisuuksiin ja sosiaalinen aktiivisuus lisäävät vaikuttamista niin uudemmissa kuin vanhemmissa kansalaisaktiivisuuden muodoissa. Tästä näkökulmasta tässäkin tutkimuksessa pohditut perinteisen ja modernin käsitteet eivät yksiselitteisesti ole sovellettavissa lineaariselle aikajalalle.

Edellä kuvattu näkökulma yhdistyy myös yhteiskunnallisten liikkeiden prosessiajatteluun. Mikäli perinteisten ja uudempien vaikuttamiskeinojen kohdalla näyttää osallistumista selittävän samanlaiset taustamuuttujat, voidaan olettaa, että näkyvissä olevat erot ovat ainakin jossain määrin liikkeen ikään, prosessivaiheeseen ja aikakauteen liittyviä ilmiötä. Ontologisesti liikkeiden erot eivät kuitenkaan aina ole niin suuria, kuin mitä ensisilmäyksellä voi

näyttää. Onko uusien ja vanhojen liikkeiden erottelussa kaikuja jopa liian rohkeasta vastakäsitteiden luomisesta, jossa ajattelua ohjaa sosiologialle tyypillinen asioiden polarisoiminen?

Yhdistysaktiivisuuden kohdalla huomattiin, kuinka sosiaalisten suhteiden suuri määrä lisää merkittävästi todennäköisyyttä osallistua yhdistysten toimintaan. Tällainen havainto nostaa esiin sosiaalisen pääoman monenlaiset ulottuvuudet osana ihmisten kansalaisaktiivisuutta. Mielenkiintoisena kysymyksenä voidaan pohtia sitä, kuinka merkittävää roolia sosiaalinen pääoma näyttelee osallistumisaktiivisuudessa suhteessa itse asiaan, jonka puitteissa ollaan koolta. Samankaltainen kysymys esitettiin myös tutkimuksen teoriaosassa, ja tämän tutkimuksen analyysit vahvistavat tuon kysymyksen edelleen ajankohtaiseksi tavaksi lähestyä yhdistysaktiivisuutta. Usein ajatellaan, että yksilöllistyminen haastaa kansalaisyhteiskunnan peruseriaatteita. Vaikka näin olisi, sosiaalisen pääoman hankkiminen on edelleen yleistä erilaisen yhdistystoiminnan kautta. Jos yhdistykset lisäävät merkittävästi sosiaalista pääomaa, toimivat ne edelleen monessa mielessä suomalaisen hyvinvointivaltion tukipilareina. Tämän tutkimuksen havaintojen valossa Wolfgang Halsti saattoi olla oikeassa: ”Demokratia on evoluution eikä revoluution tulos.” Hidas muutos synnyttää pitkäkestoista hyvinvointia.

Yhdistysaktiivisuuden jälkeen kansalaisadressien kirjoittaminen ja tuotteiden boikotoiminen olivat vaikuttamiskeinoja, joihin aineiston pohjalta osallistuttiin eniten. Molempia vaikuttamiskeinoja yhdistää lyhytaikainen vaikuttaminen, jonka sosiaaliset ulottuvuudet ja velvollisuudet ovat vähäisiä. Molemmat vaikuttamiskeinot ovat yleisiä nuorten aikuisten keskuudessa, ja myös sukupuoli (naiset) ennustaa hieman vaikuttamista. Havainto nostaa esiin kysymyksen siitä, kuinka vaikuttaminen näyttää olevan yhteydessä sellaisiin yhteiskunnan laajempiin ilmiöihin, joiden mukaan ihmiset sitoutuvat kaikilla elämänalueilla entistä heikommin pitkäkestoiseen toimintaan. Elämän nopeatempoisuus ja nuorille aikuisille tyypillinen halu pitää erilaisia vaihtoehtoja avoinna näyttää heijastelevan myös kansalaisaktiivisuuteen.

Johtopäätösten lopuksi pohdin analyysistä nousevaa kahta keskenään hyvin erilaista havaintoa ikäluokkista ja uskosta vaikuttamismahdollisuuksiin. Analyysin havainnoissa uskomiin vaikuttamismahdollisuuksiin ennusti merkittävästi kansalaisaktiivisuutta. Ajatuskulkua voidaan asetella myös siten, että ihmiset, jotka vaikuttavat jollain tavalla, tulevat vaikut-

tamisen aikana vakuuttuneiksi siitä, että omalla toiminnalla on mahdollista saada jotain merkittävää aikaan. Näin ollen voidaan pohtia, lisääkö asioiden konkreettinen tekeminen uskoa omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon?

Tämän suuntainen havainto asettaa monenlaisia kysymyksiä onnistuneelle järjestöjen ja yhteiskunnallisten liikkeiden viestinnälle. Monenlaisissa kollektiivisen toiminnan synty- ja prosessikuvauksissa korostetaan selkeiden mielipiteiden ja uskomusten sanoittamista, artikulointia ja propagoimista, mikä näyttää saavan tukea tämän aineiston havainnoista. Kansalaisaktiivisuudessa on usein kyse kiinnostuksesta ja intohimosta itselle tärkeää asiaa kohtaan, mutta olennaista vaikuttamiselle on myös kokemus siitä, että toiminta ei kantaudu kuuroille korville. Usko vaikuttamismahdollisuuksiin saattaa syntyä sekä hyvinvointivaltion ihanteiden toteutumisesta että oman yksittäisen järjestön, liikkeen, tai vaikuttamisen muodon toimivuudesta. Ovatko liikkeen rakenteet ja toimintamallit sellaisia, että ne saavat viestin näkyviin? Onko toiminnassa mukana ihmisiä, joilla on mahdollisuus todellisuudessa vaikuttaa, vai ovatko puheet tekoja suurempia? Luottamus vaikuttamisen mahdollisuuksiin voi syntyä muun muassa tällaisten kysymysten kautta.

Shalom Schwartzin kulttuurisissa arvo-orientaatioissa Suomi yhdistetään tasa-arvoa, harmoniaa ja älyllistä autonomiaa vaaliviin kulttuurialueisiin. Näkemys autonomian korostuneisuudesta sopii tämän tutkimuksen havaintoon siitä, kuinka suomalaisille uskolla vaikuttamismahdollisuuksiin on merkitystä vaikuttamisen kannalta. Siinä missä autonomiaa pyritään edistämään yhteiskuntakulttuurin tasoilla, uskolla vaikuttamismahdollisuuksiin saadaan kulttuuriarvo käytännössä toteutumaan. Schwartzin arvomalli herättää kansalaisaktiivisuuden ymmärtämisen päälle myös kysymyksen siitä, millaisessa keskinäisessä suhteessa ovat ihmisen persoonallisuuden piirteet ja erilainen kansalaisaktiivisuus. Aikaisemmin tässä tutkimuksessa on pohdittu sosiaalisuuden suhdetta vaikuttamiseen, mutta mielenkiintoinen lisätutkimuksen kohde olisi pohtia myös muiden persoonallisuuspiirteiden suhdetta erilaiseen vaikuttamiseen. Millaista vaikuttamista erilaiset luonteenpiirteet ennakoivat?

Yhteiskunnallisten liikkeiden kohdalla puhutaan toiminnan muuntautumisesta kollektiivisesta toiminnasta konnektiiviseen toimintaan. Tässä tutkimuksessa vahvistettiin näkemystä, kuinka verkossa tapahtuva vaikuttaminen on yhteydessä ikään. Nuoret ja nuoret aikuiset ovat muita todennäköisemmin vaikuttamassa verkossa ja sosiaalisessa mediassa. Siten neljännes

sektorin toimintaa on tärkeää tulkita ja ymmärtää suhteessa nuorten ikäluokkien elämänprosesseihin. Mielenkiintoinen kysymys konnektiivisen toiminnan kannalta on, kiehtooko siinä nuoria nimenomaan teknologian helppous ja sosiaalisen median tuoma yhteisöllisyys, vai ovatko konnektiivisessa toiminnassa myös vaikuttamisen kohteet erilaisia perinteisempiin vaikuttamisen kohteisiin verrattuna. Lisäksi siinä missä sosiaalinen aktiivisuus lisää todennäköisyyttä osallistua monenlaiseen vaikuttamiseen, verkossa tapahtuvan vaikuttamisen kohdalla samanlaista yhteyttä ei ollut nähtävillä. Samaan aikaan tiedetään, että sosiaaliseen mediaan, jota neljännen sektorin toiminnassa sekä konnektiivisessa toiminnassa hyödynnetään aktiivisesti, kuuluu olennaisena osana uudenlainen yhteisöllisyys.

Tässä tutkimusta yhteiskunnallista liikehdintää on tarkasteltu monenlaisista prosessinäkökulmista. Smelserin kollektiivisen toiminnan mallissa yhteiskunnallinen liike vaatii levitäkseen tilannetta kiihdyttäviä ja eskaloivia tapahtumia. Yhteiskunnallisten liikkeiden prosessinäkökulmasta voidaan pohtia, onko sosiaalista mediaa hyödyntävä konnektiivinen toiminta modernina aikana juuri sitä, mitä Smelserin mukaan yhteiskunnalliset liikkeet kukoistaakseen tarvitsevat. Toisaalta konnektiivinen toiminta voidaan nähdä muusta kansalaisaktiivisuudesta erillisenä toimintana, joka on syntynyt teknologian kehityksen myötä, mutta joidenkin yhteiskunnallisten liikkeiden kohdalla konnektiivista toimintaa voisi olla relevanttia tarkastella yhtenä liikkeen kehitysvaiheena. Tähän kysymykseen ja edellisten kappaleiden mielenkiintoisiin pohdintoihin vastaaminen kutsuu lisätutkimuksen tekemiseen, jossa laadullinen tutkimusote saattaisi tuoda ymmärrystä sellaisiin toiminnalle annettuihin merkityksiin, joita tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollista tarkastella.

8. LÄHTEET

Anttiroiko, Ari-Veikko & Haveri, Arto & Karhu, Veli & Ryyänen, Aimo & Siitonen, Pentti (2003): Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet. Tampere: Tampereen yliopisto.

Alapuro, Risto: Sosiaaliset verkostot ja kollektiivinen toiminta. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim): Uudet ja vanhat liikkeet. Vastapaino, Tampere 1998, 333–347.

Aro, Jari & Jokivuori, Pertti (2010): Klassinen sosiologia ja moderni maailma. Docendo: Jyväskylä.

Barkan, Steven (2016): Sociology: Understanding and Changing the Social World, Comprehensive Edition Version 2.0 University of Minnesota Libraries Publishing: Minneapolis.

Beck, Ulrich: Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, Ulrich & Anthony Giddens & Scott Lash: Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Vastapaino, Tampere 1995, 11–82.

Beiner, Ronald (1995): Theorizing Citizenship. New York: State University Press of New York.

Bennett, Lance & Segerberg, Alexandra (2012): The logic of connective action. Digital media and the personalization of contentious politics. Information, Communication & Society Vol. 15, 739–768.

Coleman, James (1988): Social capital in creation of human capital. American Journal of Sociology 94, 95–120.

Della Porta, Donatella & Diani, Mario (2006): Social movements: an introduction. Blackwell.

Eder, Klaus (1993): *The New Politics of Class. Social Movements and Cultural Dynamics in Advanced Societies*. Wiltshire: Sage.

Eyerman, Ron & Jamison, Andrew (1991): *Social Movements. A Cognitive Approach*. Cambridge: Polity Press.

Esping-Andersen, Gøsta (1990): *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Giddens, Anthony (1984): *Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia. Toiminnan, rakenteen ja ristiriidan käsitteet yhteiskunta-analyysissä*. Helsinki: Otava.

Giddens, Anthony & Sutton, Philip (2017): *Sociology*. 8th Edition. Cambridge: Polity Press.

Helkama, Klaus (2015): *Suomalaisten arvot. Mikä meille on oikeasti tärkeää?* Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.

Hänninen, Sakari (2011). *Kansalaisyhteiskunta ja populismin poliittinen logiikka*. *Kansalaisyhteiskunta* 2, 146–173.

Hyvärinen, Matti (1985): *Alussa oli liike*. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino.

Ilmonen, Kaj: *Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet*. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti: *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere 1998, 15–42.

Ilvonen, Anne: *Järjestötoiminta vaikuttaa Suomessa*. Teoksessa Ilvonen, A. (toim.): *Yksilö, yhteisö ja kansalaisyhteiskunta*. Opintotoiminnan Keskusliitto ry, Vantaa 2005, 6–14.

Isin, Engin & Wood, Patricia (1999): *Citizenship & Identity*. London: Sage Publications.

Jokivuori, Pertti & Hietala Raimo (2007): *Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Porvoo: WSOY.

Jokivuori, Pertti & Kankainen, Tomi (2018): Näennäistä vai todellista? Teoksessa Kaidesoja, Tuukka, Tomi Kankainen ja Petri Ylikoski (toim.): Syistä selityksiin. Kausaalisuus ja selittäminen yhteiskuntatieteissä. Gaudeamus, Helsinki 2018, 111–135.

Jessop, Bob (2020): Putting Civil Society in Its Place: Governance, Metagovernance and Subjectivity. Bristol: Policy Press.

Joas, Hans & Knöbl, Wolfgang (2009): Social Theory. Twenty Introductory Lectures. Cambridge: University Press.

Kaidesoja, Tuukka & Ylikoski, Petri: Johdanto. Teoksessa Kaidesoja, Tuukka, Tomi Kankainen ja Petri Ylikoski (toim.): Syistä selityksiin. Kausaalisuus ja selittäminen yhteiskuntatieteissä. Gaudeamus, Helsinki 2018, 7–19.

Kaldor, Mary (2006): Globaali kansalaisyhteiskunta. Keuruu: Otava.

Kaunistmaa Pekka (2001): Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Ilmonen, Kaj (toim): Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi, Jyväskylä 2001, 119–143.

Korkman, Sixten (2011): Onko hyvinvointivaltiolla tulevaisuutta? Helsinki: Taloustieto Oy.

Kotkavirta, Jussi: Luottamus instituutioihin ja yksilöllinen hyvinvointi. Teoksessa: Ilmonen, Kaj (toim): Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi, Jyväskylä 2001, 55–68.

Kouvo, Antti & Kankainen, Tomi (2009): Sosiaalista pääomaa rakentamassa vai purkamassa: suomalaiset hyvinvointipalvelut ja yleistynyt luottamus. Yhteiskuntapolitiikka-YP 74, 585–603.

Kovero, Seppo (2004): Puhdas, soveltava ja empiirinen: Ferdinand Tönniesin "erityisen sosiologian" järjestelmä: mies, teoria ja tulkinnat. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Kumar, Krishan (1993): Civil Society: An Inquiry into the Usefulness of an Historical Term. British Journal of Sociology 44, 375–395.

Kuorikoski, Jaakko (2018): Kausaalisen järjelyn perusteet. Teoksessa Kaidesoja, Tuukka, Tomi Kankainen ja Petri Ylikoski (toim.): Syistä selityksiin. Kausaalisuus ja selittäminen yhteiskuntatieteissä. Gaudeamus, Helsinki 2018, 55–83.

Laine, Jarkko (1989): Suuri sitaattisanakirja. Helsinki: Otava.

Saari, Juho: Yhteiskuntien solidaarisuus – kolme peruskysymystä. Teoksessa Laitinen, Arto & Pessi, Birgitta (toim.) Solidaarisuus. Gaudeamus, Helsinki 2011, 95–108.

Merton, Robert (1966): Social Theory and Social Structure. New York: The Free Press.

Metsämäki, Mikko & Nisula, Petteri (2006): Aktivistit. Suomalaisten kansanliikkeiden tarina. Helsinki: Edita.

Mäntysaari, Mikko: Hyvinvointivaltion ideologi – Richard M. Titmussin näkemys sosiaalihuollosta. Teoksessa Saari, Juho, Taipale, Sakari ja Kainulainen Sakari (toim.): Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia, 64. Juvenes Print Oy, Tampere 2013, 327–344.

Mäkelä, Jukka (1996): Menneisyyden nykyisyys. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tuolla puolen. Rovaniemi: Acta Universitatis Lapponiensis 13.

Noro, Arto (2000): Aikalaisdiagnoosi sosiologiaan teorian kolmantena lajityyppinä. Sosiologia 4/2000, 321–355.

Paasonen, Susanna: Puolesta ja vastaan – mikä aktivismi? Teoksessa Paasonen, Susanna (toim): Aktivismi. Verkostoja, järjestöjä ja arjen taitoja. Nykykulttuurin tutkimuksen julkaisuja 85, Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä 2005a, 7–11.

Paasonen, Susanna: Aktivismista populaarikulttuuriin: internet vastamediana. Teoksessa Paasonen, Susanna (toim): Aktivismi. Verkostoja, järjestöjä ja arjen taitoja. Nykykulttuurin tutkimuksen julkaisuja 85, Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä 2005b, 249–270.

Seppo, Maija (2013): Kansalaisyhteiskunta nyt. Selvitys suomalaisen kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksistä, tilasta ja asemasta. Kepan taustaselvitykset 38, 2012.

Putnam, Robert (1993): *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.

Putnam, Robert (1999): *Bowling alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

Rammstedt, Otthein (1978): *Soziale Bewegung*. Frankfurt: Suhrkamp.

Rasimus, Ari (2006): *Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun suomessa*. Tampereen yliopistopaino Oy: Tampere.

Runeberg, Arne (1971): On the (Un)translatability of some of Ferdinand Tönnies' Principal Sociological Ideas. *Acta Sociologica* 14/1971.

Ruuskanen, Petri: Sosiaalinen pääoma. Teoksessa Kai Eriksson (toim.): *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Gaudeamus, Helsinki 2015, 216–235.

Ruuskanen, Petri & Jousilahti, Julia & Faehnle, Maija & Kuusikko, Kirsi & Kuittinen, Outi & Virtanen & Johanna & Strömberg, Lisbeth (2020): *Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47.

Räisänen, Heikki (2010): *The Rise of Christian Beliefs. The Thought World of Early Christianity*. Minneapolis: Fortress Press.

Schwartz, Shalom (2003): A Proposal for Measuring Value Orientations across Nations. Chapter 7 in the Questionnaire Development Package of the European Social Survey. https://www.researchgate.net/publication/312444842_A_proposal_for_measuring_value_orientations_across_nations. Luettu 7.4.2021.

Schwartz, Shalom (2011): *Kulttuuriset arvo-orientaatiot. Kansallisten erojen luonne ja seuraukset*. Espoo: Limor kustannus.

Saari, Juho, Taipale, Sakari & Kainulainen Sakari (toim.) (2013): Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia, 64. Tampere: Juvenes Print Oy.

Saarikoski, Pertti: Kaiken kansan Facebookista Obaman Twiitteihin. Teoksessa Suominen, Jaakko & Östman, Sari & Saarikoski, Petri & Turtianen, Riikka. Sosiaalisen median lyhyt historia. Gaudeamus, Helsinki 2013, 146–170.

Saaristo, Kimmo & Jokinen, Kimmo (2004): Sosiologia. Helsinki: WSOY.

Siisiäinen, Martti: Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa: Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim): Uudet ja vanhat liikkeet. Vastapaino, Tampere 1998, 219–244.

Siisiäinen, Martti: Yhdistyslaitos vuosituhaten vaihteessa. Teoksessa Ruuskanen, Petri (toim): Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. PS-kustannus: Jyväskylä 2002, 94–110.

Siisiäinen, Martti (2006). "Demokratia Amerikassa" ja yhdistyssosiologian perusta. Tiede & Edistys, 3/06, s. 205–214.

Smelser, Neil (1962). Theory of collective behavior. New York: The Free Press.

Snow, David & Soule, Sarah (2010): A Primer on Social Movements. New York: Norton.

Titmuss, Richard (1974): Social Policy. An Introduction. London: Allen and Unwin.

Tocqueville, Alexis de (2006): Demokratia Amerikassa. Helsinki: Gaudeamus.

Turner, Bryan (1990): Outline of A Theory of Citizenship. Sociology 24(2), 189–217.

Töttö, Pertti (1996): Sosiologia teoriana modernissa yhteiskunnassa. Tampere: Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Sarja A 58, Tampereen yliopisto.

Ylikoski, Petri: Selittäminen, ymmärtäminen ja kausaaliset mekanismit. Teoksessa Kaidesoja, Tuukka, Tomi Kankainen ja Petri Ylikoski (toim.): Syistä selityksiin. Kausaalisuus ja selittäminen yhteiskuntatieteissä. Gaudeamus, Helsinki 2018, 20–54.

Ylä-Anttila, Tuomas: Julkisuus ja yhteiskunnalliset liikkeet – kansallisista globaaleiksi? Teoksessa Paasonen, Susanna (toim): Aktivismi. Verkostoja, järjestöjä ja arjen taitoja. Nykyculttuurin tutkimuksen julkaisuja 85, Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä 2005. 42–68.